

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Συστηματική παρακολούθηση, διάρκειας 6 μηνών, 30 τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών, ηλικίας 10 μηνών έως 24 μηνών, σε επτά (7) λειτουργίες εξέλιξης με έμφαση στις λεκτικές και στις πρώιμες λεκτικές δεξιότητες.»

TOPIC: “Systematic observation for six months, 30 typically developing (10 to 24 months) old toddlers, in seven (7) psychokinetic functions, with emphasis on preverbal and verbal skills.”

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: Ροδάκη Ιωάννα

Κακλαμάνη Μαρία

Παπαστεργίου Ανδριάννα

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ. Κωτσοπούλου Αγγελική

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της εργασίας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την υπεύθυνη καθηγήτριά μας, του τμήματος Λογοθεραπείας στο Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας, Δρ. Κωτσοπούλου Αγγελική, για τις πολύτιμες συμβουλές της και την καθοδήγηση που μας έδινε καθ' όλη την διάρκεια της διεξαγωγής της πτυχιακής μας εργασίας.

Οφείλουμε, επίσης, θερμές ευχαριστίες στους εκπαιδευτικούς των δύο παιδικών σταθμών (ενός ιδιωτικού και ενός δημόσιου) καθώς και στους γονείς, για την κατανόησή τους, που μας δέχτηκαν στους παιδικούς σταθμούς και στα σπίτια τους, ώστε να διεκπεραιώσουμε την πτυχιακή μας εργασία.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μας να μην ευχαριστήσουμε τα παιδιά για την συμμετοχή και την συνεργασία τους, στην πραγματοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας. Χωρίς την συμμετοχή τους θα ήταν ανέφικτη η πιλοτική αυτή εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Abstract.....	7
Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 1 : Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας.....	11
1.1 Αυτισμός.....	11
1.1.1 Ιστορική αναδρομή του αυτισμού.....	11
1.1.2 Πρώιμη περιγραφή του αυτισμού.....	12
1.1.3 Συννοσηρότητα.....	13
1.1.4 Αίτια αυτισμού.....	14
1.1.5 Χαρακτηριστικά αυτισμού.....	15
1.1.6 Διάγνωση.....	18
1.1.7 Εκπαίδευση και θεραπεία ατόμων με αυτισμό.....	20
1.1.8 Σύνδρομο Asperger.....	21
Θεωρία του Νου.....	22
1.1.9 Άτυπη Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή.....	23
1.2 Λειτουργίες.....	24
1.2.1 Κινητικότητα.....	24
1.2.2 Γνωστική Ανάπτυξη.....	24
1.2.3 Γλωσσική Ανάπτυξη.....	25
1.2.4 Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη.....	29
1.2.5 Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής.....	29
1.2.6 Παιχνίδι.....	30
1.2.7 Άλλα.....	31
1.2.7.1 Αισθητηριακή Ολοκλήρωση.....	31
1.2.7.2 Κοινή προσοχή.....	31
1.2.7.3 Μίμηση.....	34
1.2.7.4 Στερεοτυπίες.....	35
Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία.....	36
2.1 Σκοπός της εργασίας (ερευνητικός σχεδιασμός).....	36
2.2 Δείγμα.....	36

2.3 Όργανα μέτρησης.....	37
2.4 Διαδικασία μέτρησης.....	38
Κεφάλαιο 3: Στατιστική Ανάλυση και Αποτελέσματα.....	40
3.1 Ατομικά αποτελέσματα για κάθε παιδί.....	40
3.2 Γενικά αποτελέσματα των λειτουργιών.....	73
3.3 Σύγκριση μεταξύ κοριτσιών και αγοριών.....	83
Κεφάλαιο 4: Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	86
Κεφάλαιο 5: Συστάσεις.....	89
Βιβλιογραφία.....	90
Παραρτήματα.....	93
Δείγμα ενός σταδίου ανάπτυξης όπως παρουσιάζεται στο ΕΔΑΛΦΑ.....	94
Δείγμα του φύλλου απαντήσεων του ΕΔΑΛΦΑ.....	95

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σύμφωνα με τα βιβλιογραφικά δεδομένα, δεν υπάρχουν σταθμισμένες κλίμακες εξέλιξης βρεφών και νηπίων στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό αποτελεί κίνητρο για τη δημιουργία δοκιμασιών και κλιμάκων ανάπτυξης στον ελληνικό πληθυσμό, καθώς πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι, με βάση τις κλίμακες αυτές, είναι δυνατή η διάγνωση των διαφόρων αναπτυξιακών διαταραχών σε πρώιμο στάδιο εξέλιξης και με συνέπεια την έγκαιρη παρέμβαση που αποφέρει ευνοϊκότερα αποτελέσματα.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η εξέλιξη των νηπίων στο κρίσιμο εύρος ηλικίας για την λεκτική ανάπτυξη, καθώς και η αξιοπιστία και η εγκυρότητα μιας δοκιμασίας «Εργαλείο Διεπιστημονικής Ομάδας για την Αξιολόγηση παιδιών στο Φάσμα του Αυτισμού» (ΕΔΑΛΦΑ) (Κωτσοπούλου και συν, 2009), η οποία στηρίζεται σε κλίμακα εξέλιξης τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών από ενός (1) μηνός έως έξι (6) ετών.

Μεθοδολογία: Με βάση την κλίμακα του ΕΔΑΛΦΑ μελετήθηκε η εξέλιξη 30 τυπικά αναπτυσσόμενων βρεφών και νηπίων ηλικίας 10 έως 24 μηνών. Η μελέτη διήρκησε 6 μήνες με συστηματική παρακολούθηση των νηπίων, σε τακτά χρονικά διαστήματα (κάθε δύο εβδομάδες), και σχολαστική καταγραφή της εξέλιξης τους στις εξής λειτουργίες: Αδρή και Λεπτή Κινητικότητα, Γνωστική Εξέλιξη, Αντίληψη και Έκφραση Λόγου, Ψυχοκοινωνική Εξέλιξη, Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, Παιχνίδι, Άλλα (Από Κοινού Προσοχή, Μίμηση, Στερεοτυπίες).

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα νήπια με τυπική εξέλιξη ακολούθησαν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό τα στάδια φυσιολογικής εξέλιξης του ΕΔΑΛΦΑ, συχνά με πλήρη ευθυγράμμιση των μετρήσεων στις διάφορες λειτουργίες. Στην πρώτη αξιολόγηση τα μισά από τα παιδιά βρισκόταν σε ελαφρά κατώτερο στάδιο σε ορισμένες από τις λειτουργίες όπως Έκφραση Λόγου, Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, Λεπτή Κινητικότητα. Στο τελευταίο

όμως ΕΔΑΛΦΑ μόνο 5 παιδιά εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε χαμηλότερο επίπεδο σε ορισμένες μόνο λειτουργίες όπως Έκφραση του Λόγου, Ψυχοκοινωνική Εξέλιξη και Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής και από αυτά μόνο ένα χρειάζεται ίσως περαιτέρω παρακολούθηση.

Περιορισμοί/Συστάσεις: Το δείγμα της μελέτης μας ήταν σχετικά μικρό. Επίσης η παρατήρηση έγινε σε τρία διαφορετικά πλαίσια. Συνιστούμε μεγαλύτερο δείγμα, καθώς και τη χορήγηση του ΕΔΑΛΦΑ σε διάφορες ομάδες παιδιών με τυπική αλλά και ελλειμματική ή προβληματική εξέλιξη.

ABSTRACT

According to bibliography there are no standardized developmental scales for young children in Greek. This was one of the initiatives of undertaking the present study as developmental scales are necessary for early diagnosis of disorders and deficits. Recent studies show that early diagnosis and intervention is related to better therapy results.

Aim: The aim of the present study was to investigate: a) the development of infants and toddlers during the critical stages for language development and b) to assess the validity of a tool (EDALFA) which was developed for the assessment of the level of functioning of children with autism spectrum disorders (Kotsopoulou et al, 2009). The EDALFA relies on a scale for typically developing children from one month to six years.

Methodology: Using the EDALFA developmental scale, 30 typically developing children ages 10 to 24 months were observed for a period of six months. The visits to nursery schools and at home occurred every two weeks and detailed notes were kept about the toddlers' development in the following areas: Gross and Fine Motor Skills, Cognitive Development, Receptive and Expressive Language, Psychosocial Development, Everyday Skills, Play, and Other (Joint Attention and Imitation, Stereotypies).

Results: The results showed that the progress of the children followed closely the developmental stages as described by EDALFA, in some cases the measures being identical. On the toddler's first assessment half of the children scored slightly below average in one or more of the nine subscales. At the end of the study in the final assessment only five of the children scored below average in one or two areas, Mostly Expressive Language and Everyday Skills. Only one child might need further observation.

Study limits: The sample was small, and taken from three different premises. Further studies are recommended on different groups of typically

developing children as well as on children with atypical problematic development.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τυπικά αναπτυσσόμενο παιδί κατορθώνει σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα να κατακτήσει τη μητρική του γλώσσα, σε όλες τις βασικές της δομές. Κατορθώνει δηλαδή μέσα σε ένα εκπληκτικά μικρό χρονικό διάστημα, το πολύπλοκο έργο να μπορεί να κατανοεί τους άλλους και να γίνεται κατανοητό από αυτούς. Η εκπληκτική αυτή κατάσταση γίνεται σταδιακά, με μια ορισμένη εξελικτική πορεία (Παρασκευόπουλος, 1985) η οποία μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: Άναρθρες φωνές, κλάμα, βάβισμα, ψελλίσματα, ιδιόρρυθμες λέξεις, μεμονωμένες λέξεις, ελλειπτικές προτάσεις – τηλεγραφικός λόγος, τυπικός λόγος.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν σταθμισμένες κλίμακες ψυχογλωσσικής εξέλιξης των βρεφών και των νηπίων, όλες οι πληροφορίες που έχουμε βασίζονται κυρίως σε ξενόγλωσσες έρευνες. Πρόσφατα, τονίζεται στην διεθνή βιβλιογραφία η σημασία της εξέλιξης των προλεκτικών δεξιοτήτων όπως κοινή προσοχή / παρατήρηση, μίμηση, κινητικός προγραμματισμός στην έγκαιρη διαφορική διάγνωση των αναπτυξιακών διαταραχών κυρίως του αυτισμού. Για την εξέλιξη των προλεκτικών αυτών δεξιοτήτων ακόμη και η ξένη βιβλιογραφία είναι φτωχή. Η δε Ελληνική από ότι γνωρίζουμε δεν υπάρχει.

Η Ομάδα Εργασίας των θεραπευτών του Κέντρου Ημέρας στο Μεσολόγγι δημιούργησε ένα Εργαλείο Διεπιστημονικής Ομάδας για την Αξιολόγηση του Επιπέδου Λειτουργικότητας Παιδιού στο Φάσμα του Αυτισμού (ΕΔΑΛΦΑ), το οποίο βασίζεται σε κλίμακα των σταδίων φυσιολογικής εξέλιξης από τη βρεφική έως και την προσχολική ηλικία. Στο ΕΔΑΛΦΑ η περιγραφή των σταδίων ανάπτυξης του τυπικά αναπτυσσόμενου παιδιού γίνεται ανά μήνα μέχρι τους 12 μήνες, ανά δύο μήνες μέχρι τους 24 μήνες και ανά έξι μήνες μέχρι τα 6 έτη. Στο χρονικό αυτό πλαίσιο εξετάζεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως: αδρή και λεπτή κίνηση, γνωστική ανάπτυξη, ανάπτυξη μνήμης, αντίληψη λόγου, έκφραση λόγου, ψυχοκοινωνική εξέλιξη, σίτιση,

ένδυση, έλεγχο σφικτήρων, παιχνίδι, κοινή προσοχή, μίμηση. Σε κάθε μία από τις βασικές αυτές λειτουργίες υπάρχουν αριθμημένες από 0 έως 9 οι δεξιότητες που το τυπικά αναπτυσσόμενο παιδί πρέπει να έχει ή να μην έχει κατακτήσει. Το ΕΔΑΛΦΑ παρέχει την δυνατότητα διαμόρφωσης του εξελικτικού προφίλ του νηπίου, τόσο του τυπικά αναπτυσσόμενου όσο και αυτού με διαταραχή στο φάσμα του αυτισμού, για την δημιουργία ρεαλιστικών στόχων θεραπείας, καθώς και με επαναξιολογήσεις την σταδιακή εξέλιξη και πρόοδο του παιδιού.

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής ήταν να διερευνηθεί με τη χρήση του ΕΔΑΛΦΑ: α) η εξέλιξη των τυπικά αναπτυσσόμενων νηπίων στο κρίσιμο εύρος ηλικίας για την λεκτική ανάπτυξη (έμφαση στις προλεκτικές δεξιότητες) και β) να κριθεί η αξιοπιστία και εγκυρότητα του εργαλείου ΕΔΑΛΦΑ στην αξιολόγηση του αναπτυξιακού επιπέδου των βρεφών και νηπίων.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείτο από 30 τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά ηλικίας 10 έως 25 μηνών. Σε αυτά τα παιδιά πραγματοποιήθηκε εξάμηνη παρατήρηση, κατά τακτά δεκαπενθήμερα διαστήματα με λεπτομερή καταγραφή της εξέλιξής τους σε κάθε μία από τις 9 λειτουργίες της κλίμακας εξέλιξης του ΕΔΑΛΦΑ.

Επειδή οι γνώσεις μας για τις προλεκτικές κυρίως δεξιότητες της ηλικίας των παιδιών του δείγματος μας βασίζεται κυρίως σε βιβλιογραφία στο φάσμα του αυτισμού, ένα μεγάλο μέρος στην καταγραφή της πτυχιακής μας θα εστιαστεί στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στον αυτισμό (ορισμός αιτία, χαρακτηριστικά διαφορική διάγνωση, εξέλιξη θεραπεία). Θα ακολουθήσει στατιστική ανάλυση των δεδομένων, τα αποτελέσματα, η συζήτηση, οι περιορισμοί της πτυχιακής εργασίας μας και συστάσεις για μελλοντικές εργασίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1.1 Αυτισμός

1.1.1 Ιστορική αναδρομή του αυτισμού

Ο όρος «αυτισμός» προέρχεται ετυμολογικά από την ελληνική λέξη «εαυτός» και υποδηλώνει την απομόνωση ενός ατόμου στον εαυτό του. Αρχικά, ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε από τον Ελβετό ψυχίατρο Eugen Bleuler το 1911, για να χαρακτηρίσει κάποια άτομα με σχιζοφρένεια που είχαν χάσει την επαφή με την πραγματικότητα (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2005).

Ο αυτισμός προσδιορίστηκε πρώτη φορά το 1943 από τον Dr. Leo Kanner του νοσοκομείου John Hopkins. Την ίδια περίοδο, ο Γερμανός επιστήμονας, Dr. Hans Asperger, περιέγραψε μία ηπιότερη μορφή της διαταραχής που είναι γνωστή ως το Σύνδρομο Asperger (<http://www.autismhellas.gr>). Και οι δύο περιέγραψαν περιπτώσεις παιδιών που παρουσίαζαν ελλείμματα στην κοινωνική ανάπτυξη, ιδιόμορφη γλωσσική ανάπτυξη και περιορισμένα στερεότυπα ενδιαφέροντα (Κάκουρος, Μανιαδάκη, 2005).

Ο αυτισμός είναι μία σύνθετη νευρολογική διαταραχή που τυπικά διαρκεί καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου (<http://www.autismhellas.gr>). Εντάσσεται στην κατηγορία των Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών. Αυτές οι διαταραχές χαρακτηρίζονται από σοβαρά ελλείμματα σε πολλούς τομείς της ανάπτυξης ταυτόχρονα, γι' αυτό και ονομάζονται «διάχυτες» (Κάκουρος, Μανιαδάκη, 2005).

Σήμερα, σε 1 στα 150 άτομα γίνεται η διάγνωση αυτισμός. Εμφανίζεται σε όλες τις φυλετικές, εθνικές και κοινωνικές ομάδες και είναι 4 φορές πιο πιθανό να εμφανιστεί σε αγόρια απ' ό,τι σε κορίτσια. Ο αυτισμός εμποδίζει

(καταστρέφει) την ικανότητα του ατόμου να επικοινωνεί και να συσχετίζεται με τους άλλους. Επίσης συνδέεται με δύσκαμπτες ρουτίνες και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, όπως έμμονη ταξινόμηση αντικειμένων ή το να ακολουθεί πολύ συγκεκριμένες ρουτίνες. Τα συμπτώματα ποικίλουν από πολύ ήπια έως αρκετά σοβαρά (<http://www.autismhellas.gr>).

Οι διαταραχές αυτιστικού φάσματος συνήθως μπορούν να διαγνωστούν με αξιοπιστία από την ηλικία των 3 ετών, αν και η πρόσφατη έρευνα πάει την ηλικία διάγνωσης προς τα κάτω, τόσο νωρίς, όσο στην ηλικία των 6 μηνών. Συνήθως οι γονείς είναι αυτοί που παρατηρούν πρώτοι ασυνήθιστη συμπεριφορά στο παιδί τους ή την αδυναμία του παιδιού τους να κατακτήσει τα τυπικά αναπτυξιακά ορόσημα. Οι νέες μελέτες δείχνουν ότι όταν οι γονείς υποψιάζονται ότι κάτι δεν πάει καλά με το παιδί τους, συνήθως έχουν δίκιο (<http://www.autismhellas.gr>).

Προς το παρόν, δεν υπάρχουν κάποια αποτελεσματικά μέσα για να προλάβουμε τον αυτισμό, ούτε πλήρως αποτελεσματικές θεραπευτικές αγωγές ή αποθεραπεία. Η έρευνα παρ' όλα αυτά έχει δείξει ότι η εντατική πρόωμη παρέμβαση σε ένα κατάλληλο εκπαιδευτικό πλαίσιο για τουλάχιστον δύο χρόνια στην προσχολική ηλικία μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές βελτιώσεις για αρκετά νήπια με διαταραχή του αυτιστικού φάσματος. Τα αποτελεσματικά προγράμματα εστιάζουν στην ανάπτυξη της επικοινωνίας, των κοινωνικών και γνωστικών δεξιοτήτων (<http://www.autismhellas.gr>).

1.1.2 Πρόωμη περιγραφή του αυτισμού

Στο κλασικό του σύγγραμμα ο Kanner (1943), περιέγραψε τα τρία βασικά χαρακτηριστικά του πρώιμου βρεφικού αυτισμού. Το πρώτο είναι η ακραία κοινωνική απομόνωση και μια αδυναμία ανάπτυξης σχέσεων με τους ανθρώπους. Σε μια πρόσωπο με πρόσωπο συνδιαλλαγή, είναι σαν να μην υπάρχουν ως πρόσωπο, ή στην καλύτερη περίπτωση ως αντικείμενο (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Το δεύτερο χαρακτηριστικό του αυτισμού είναι μία παθολογική ανάγκη για ομοιότητα. Αυτή η ανάγκη βρίσκει εφαρμογή τόσο στην ίδια τη συμπεριφορά του παιδιού όσο και στο περιβάλλον. Η ένταση της ανάγκης αποδεικνύεται όχι μόνο από την ακαμψία της συμπεριφοράς, αλλά επίσης και από τον πανικό και την οργή του παιδιού, όταν γίνονται προσπάθειες για αλλαγή της συμπεριφοράς ή του περιβάλλοντος, ακόμη και με ήπιους τρόπους (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η αλαλία ή η μη επικοινωνιακή ομιλία. Η αλαλία θα διαρκέσει μία ζωή για το 50% περίπου των παιδιών στο φάσμα του αυτισμού. Η μη επικοινωνιακή ομιλία μπορεί να περιλαμβάνει την ηχολαλία, τη χρήση φράσεων ή προτάσεων άσχετων με την τρέχουσα δραστηριότητα, την ακραία κυριολεξία και τη δυσκολία χρήση της προσωπικής αντωνυμίας στο πρώτο πρόσωπο, με το παιδί να αναφέρεται κατά κανόνα στον εαυτό του με το όνομά του ή τη χρήση του «εσύ» αντί του «εγώ» (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

1.1.3 Συννοσηρότητα

Βασισμένος στην παρατήρηση ότι τα παιδιά έμοιαζαν ευφυή και ορισμένα επιδείκνυαν εντυπωσιακά μνημονικά επιτεύγματα, ο Kanner συμπέρανε ότι τα παιδιά με αυτισμό βρίσκονταν ως προς την ευφυΐα τους κοντά στο μέσο όρο και πως η διαταραχή τους ευθυνόταν για το ότι η λειτουργικότητά τους ήταν χαμηλή. Μεταγενέστερη έρευνα τον διέψευσε. Μεταξύ 76% και 89% των παιδιών αυτών έχουν ελλειμματική νοημοσύνη, με επιδόσεις στα τεστ νοημοσύνης κάτω από το 70. Τα παιδιά με αυτισμό έχουν καλύτερες επιδόσεις σε μη λεκτικά, οπτικο-χωρικά έργα απ' ότι στα λεκτικά έργα. Το πηλίκο ευφυΐας τους είναι, επίσης, πολύ σταθερό και προβλέπει μελλοντικά ακαδημαϊκά και εργασιακά επιτεύγματα (Klinger & Dawson, 1996), (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Ο αυτισμός μπορεί, επίσης, να συνυπάρχει με γνωστές οργανικές εγκεφαλικές παθολογίες. Τόσο οι σοβαρής μορφής όσο και οι ψυχοκινητικές επιληπτικές κρίσεις εμφανίζονται περίπου στο ένα τρίτο του αυτιστικού πληθυσμού, με χρονικά σημεία αιχμής τα πρώτα χρόνια της ζωής και την εφηβεία. (Gillberg, 1988), (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

1.1.4 Αίτια αυτισμού

Η αιτία του αυτισμού είναι οργανική και αφορά τον εγκέφαλο. Επομένως, το πρόβλημα το δημιουργεί μια εγκεφαλική δυσλειτουργία. Ο αυτισμός είναι μία εκ γενετής διαταραχή του εγκεφάλου, που επηρεάζει τον τρόπο που ο εγκέφαλος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες. Η αιτία εξακολουθεί να παραμένει άγνωστη. Κάποιες έρευνες υποδεικνύουν ένα νευρολογικό πρόβλημα, που επηρεάζει εκείνα τα τμήματα του εγκεφάλου, τα οποία επεξεργάζονται το λόγο και τις πληροφορίες, που δίνουν οι αισθήσεις. Ίσως υπάρχει μία δυσαναλογία κάποιων συγκεκριμένων νευροχημικών ουσιών στον εγκέφαλο. Γενετικοί παράγοντες μπορεί μερικές φορές να εμπλέκονται. Τελικά, ο αυτισμός μπορεί να είναι απόρροια ενός συνδυασμού διαφόρων αιτιών. Δεν είναι υπαίτιοι οι γονείς που το παιδί τους έχει αυτισμό. Οι ερευνητές συμφωνούν ότι ο αυτισμός φαίνεται να προκαλείται από κάποιο φυσικό πρόβλημα στον εγκέφαλο (www.noesi.gr).

Ο αυτισμός είναι μία από τις μείζονες αναπτυξιακές διαταραχές. Σύμφωνα με παλαιότερες επιδημιολογικές έρευνες, περίπου 4 έως 5 άτομα σε κάθε 10.000 έχουν αυτισμό και περίπου 20 άτομα σε κάθε 10.000 παρουσιάζουν αυτιστικές τάσεις. Σύμφωνα με τις τελευταίες επιδημιολογικές έρευνες, στην Ευρώπη, τα ποσοστά των ατόμων που εμφανίζουν αναπτυξιακές διαταραχές του φάσματος του αυτισμού ανέρχονται σε 58 σε κάθε 10.000. με βάση αυτά τα δεδομένα, υπολογίζεται πως στην Ελλάδα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον 4.000 έως 5.000 παιδιά και ενήλικα άτομα με αυτισμό και 20.000 έως 30.000 άτομα με αυτιστικού τύπου διαταραχές ανάπτυξης (www.specialeducation.gr).

1.1.5 Χαρακτηριστικά αυτισμού

Σοβαρή επιβράδυνση στην κατανόηση των κοινωνικών σχέσεων

Τα άτομα με αυτισμό εμφανίζουν δυσκολίες στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι δυσκολίες αυτές ποικίλουν από σοβαρές (ακραία κοινωνική απομόνωση) έως ήπιες (περιορισμένο ενδιαφέρον για τους άλλους). Έτσι, μπορεί να είναι εντελώς απομακρυσμένα και/ή ταραγμένα μέσα σε μία ομάδα άλλων παιδιών ή μπορεί να έχουν ενεργητική κοινωνική αντίδραση με παράδοξο όμως και μη κοινωνικά αποδεκτό τρόπο (επιθετικότητα, έμμονη βλεμματική επαφή, χαμόγελα χωρίς λόγο, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές) (Αλεξάνδρου, 2007).

Το αυτιστικό παιδί συχνά αποφεύγει να κοιτάξει τον άλλο στα μάτια, δεν θέλει να το παίρνουν αγκαλιά και φαίνεται να αποκόβεται από τον κόσμο γύρω του. Δεν φαίνεται να θέλει ή να ξέρει πώς να παίζει με τα άλλα παιδιά. Η ικανότητά του να κάνει φιλίες είναι προβληματική και είναι ανίκανο να κατανοήσει τα συναισθήματα και τις απόψεις των άλλων ατόμων (<http://www.autismgreece.gr>).

Τα άτομα με αυτισμό, δεν μπορούν να λάβουν ακριβώς και επαρκώς υπ' όψιν τους τις αντιδράσεις των άλλων, όπως επίσης ότι κάτι που θεωρούν εκείνα ευχάριστα για τους άλλους μπορεί να είναι δυσάρεστα. Έτσι, δυσκολεύονται να αναπτύξουν ενσυναίσθηση για τους άλλους. Πολλοί το εκλαμβάνουν αυτό ότι τα άτομα με αυτισμό δεν επιδεικνύουν στοργή και αγάπη. Αυτό είναι ένα μεγάλο ψέμα. Όπως όλα τα άτομα, έτσι και τα άτομα με αυτισμό επιδεικνύουν στοργή και αγάπη αλλά συχνά με τους δικούς τους, πολλές φορές μη συμβατούς, μη κατανοητούς από εμάς και συχνά ενοχλητικούς τρόπους (Αλεξάνδρου, 2007).

Σοβαρή επιβράδυνση στη γλωσσική ανάπτυξη

Τα άτομα με αυτισμό εμφανίζουν ποικίλες δυσκολίες στην γλωσσική ικανότητα. Μερικά άτομα δεν θα αναπτύξουν καθόλου ομιλία. Άλλα άτομα αναπτύσσουν ομιλία, αλλά συχνά μη συμβατή ή με πολλές ιδιαιτερότητες. Όλα

τα άτομα με αυτισμό έχουν δυσκολία να ανταλλάσσουν σωστά τις πληροφορίες και να συντηρήσουν σωστά μία συζήτηση (Αλεξάνδρου, 2007).

Οι ιδιαιτερότητες στην λεκτική τους ικανότητα πιθανά εμπεριέχουν: μειωμένη κατανόηση ομιλίας, ηχολαλία (απαντούν με τις ίδιες λέξεις που τους ρωτάμε π.χ. «θέλεις παγωτό;» - «θέλεις παγωτό.»), λεκτικές εμμονές (μιλούν συνεχώς για ίδια πράγματα ή χρησιμοποιούν επίμονα ίδιες λέξεις), μονότονη χροιά ομιλίας (φωνή μονότονη ή άχρωμη), παράξενη ένταση φωνής (πολύ δυνατά ή πολύ χαμηλά), φτωχές εκφράσεις προσώπου, χειρονομίες, προσήλωση βλέμματος (Αλεξάνδρου, 2007).

Ταυτόχρονα υπάρχουν δυσκολίες και στην πραγματολογία της επικοινωνίας που πιθανά εμπεριέχουν: περιορισμένη/διαφοροποιημένη κατανόηση του περιβάλλοντος, μειωμένο ενδιαφέρον για τους ανθρώπους, ακατάλληλη χρήση κοινωνικών «σινιάλων» (π.χ. χαιρετισμούς), μειωμένη πρόθεση να επικοινωνήσουν (μειωμένη διάθεση να μεταδώσουν μία πληροφορία), ακατάλληλη χρήση βλεμματικής επαφής, ακατάλληλη στάση του σώματος κατά την επικοινωνία, δυσκολία στην κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου και των κινήσεων του συνομιλητή, δυσκολία στην εξαγωγή συμπερασμάτων, δυσκολία στην αφήγηση, δυσκολία στην αιτιολόγηση των καταστάσεων, δυσκολία στην έναρξη και τη συντήρηση της συζήτησης, δυσκολία στο να κατανοήσουν την μεταφορική χρήση των λέξεων και στην κατανόηση λογοπαίγνιων, παροιμιών και ανεκδότων (Αλεξάνδρου, 2007).

Ένας από τους μεγάλους μύθος είναι ότι τα αυτιστικά άτομα δεν επικοινωνούν. Η αλήθεια είναι ότι επικοινωνούν, αλλά δυστυχώς με κώδικες δικούς τους και δυσνόητους στο περιβάλλον τους (Αλεξάνδρου, 2007).

Ανομοιογενείς μορφές διανοητικών λειτουργιών

Το αυτιστικό άτομο μπορεί να έχει ιδιαίτερες ικανότητες σε κάποιους συγκεκριμένους τομείς. Μπορεί να διαθέτει μέγιστη ικανότητα σε μερικές συγκεκριμένες λειτουργίες, σε σχέση με το γενικό επίπεδο λειτουργίας του (π.χ. ζωγραφική, μουσική, μαθηματικοί υπολογισμοί, απομνημόνευση γεγονότων).

Περίπου το 20% - 30% των ατόμων με αυτισμό έχουν νοημοσύνη στον μέσο ή και πάνω από τον μέσο όρο. Από την άλλη μεριά, η πλειοψηφία των παιδιών (70% - 80%) παρουσιάζουν διάφορους βαθμούς νοητικής καθυστέρησης. Αυτός ο συνδυασμός διανοητικών μειονεξιών και δυνατοτήτων κάνει τον αυτισμό ιδιαίτερα πολύπλοκο (<http://www.autismgreece.gr>).

Περιορισμένα ενδιαφέροντα – συμπεριφορές

Τα άτομα με αυτισμό εμφανίζουν ποικίλες δυσκολίες στην ανάπτυξη της φαντασίας. Η δυσκολία αυτή γίνεται εμφανής από την πρώτη ακόμα παιδική ηλικία που δυσκολεύονται να παίξουν φανταστικό παιχνίδι ή προβολικό παιχνίδι (παιχνίδι φαντασίας ή προσομοίωσης, π.χ. αντί να τσουλάνε το αυτοκινητάκι ή να ταΐσουν μια κούκλα, παίζουν με μέρη των εξαρτημάτων τους).

Η ανάπτυξη του προβολικού παιχνιδιού είναι καίρια και αποφασιστική για την εξέλιξη της πραγματολογίας της ομιλίας και συμπεριφοράς και της ικανότητας της αντίληψης των αισθημάτων και των προθέσεων των άλλων.

Στην συμπεριφορά τους λοιπόν εμφανίζουν πολλές επαναλαμβανόμενες, αυτοερεθισματικές και τελετουργικές αντιδράσεις (στερεοτυπίες, προσκολλήσεις σε παράξενα αντικείμενα, εμμονές, επιμονές στα ίδια, ρουτίνες, υπερεπιλεκτικότητες κτλ). Τα παιδιά αυτά συχνά αναστατώνονται στις αλλαγές και αντιδρούν με ποικίλους νευρικούς τρόπους.

Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τις δυσκολίες των παιδιών στα αισθητηριακά συστήματα (υπερευαισθησίες) κάνει τα παιδιά νευρικά και με προσκόλληση σε εμμονές (Αλεξάνδρου, 2007).

Δυσκολίες αισθητηριακής ολοκλήρωσης

Οι ειδικοί πιστεύουν ότι πολλές από τις συμπεριφορές των παιδιών με αυτισμό – διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, είναι απόρροια διαταραχών αισθητηριακής ολοκλήρωσης. Πραγματικά η έρευνα έχει δείξει ότι σχεδόν όλα τα παιδιά με αυτισμό έχουν εμφανείς δυσκολίες στην αισθητηριακή ολοκλήρωση, όπως:

Δυσκολίες στο απτικό σύστημα: αναζήτηση και ηρεμία κατά την απτική πίεση, εμμονή στο να τρίβει επιφάνειες, αποφυγή να το αγγίζουν άλλοι άνθρωποι, αποφυγή να ασχολείται με υλικά όπως κόλλα, αφρός, κτλ., αμυντικότητα όταν το κάνουν μάνιο, το λούζουν ή του κόβουν τα νύχια, δυσανεξία σε συγκεκριμένους τύπους ρούχων ή σε ετικέτες τους, αυτοτραυματισμοί.

Δυσκολίες στο αιθουσαίο – ιδιοδεκτικό σύστημα (σύστημα υπεύθυνο για την κίνηση και την στάση σώματος): βάδιση στις μύτες των ποδιών, υποτονική εικόνα, υπερκινητική εικόνα, επιμονή να τρακάρει σε τοίχους και σε έπιπλα, αναζήτηση μεγάλων ποσών κίνησης, εμμονή στο να περιστρέφεται, χτυπά το κεφάλι του με τα χέρια του, λικνίσματα.

Δυσκολίες στο οπτικό σύστημα: εμμονή σε περιστρεφόμενα αντικείμενα (πολλές φορές τα περιστρέφει το ίδιο), αποφυγή κάποιων οπτικών ερεθισμάτων με το να κλείνει τα μάτια, ισχυρή προτίμηση πολύ φωτεινών (ανάβει τα φώτα) ή πολύ σκοτεινών (σβήνει τα φώτα) περιβαλλόντων, οπτική προσκόλληση σε αντικείμενα ή σε ευθείες (κοιτάζοντας από παράξενες γωνίες).

Δυσκολίες στο ακουστικό σύστημα: ισχυρή δυσανεξία σε καθημερινούς θορύβους (π.χ. κουδούνι, ηλεκτρική σκούπα, μίξερ, κτλ.), αποφυγή περιβαλλόντων με πολλούς θορύβους, κλείσιμο αυτιών σε θορύβους ή απλές ομιλίες, παραγωγή θορύβων ή παράξενων ήχων κτλ.

Δυσκολίες στο γευστικό σύστημα: αναζήτηση στοματικών ερεθισμάτων (φέρει στο στόμα μη φαγώσιμα αντικείμενα), ισχυρή προτίμηση συγκεκριμένων γεύσεων (συνήθως γαλακτοκομικά και ζυμαρικά), ισχυρή αποφυγή συγκεκριμένων τροφών (συνήθως κρέας, σκληρές τροφές), ισχυρή προτίμηση σε δυνατές γεύσεις (πικάντικα) (Αλεξάνδρου, 2007).

1.1.6 Διάγνωση

Συνήθως οι γονείς αντιλαμβάνονται πρώτοι ότι κάποιο πρόβλημα υπάρχει με το παιδί τους. Ένα παιδί μπορεί να μην ανταποκρίνεται από την γέννησή του,

να κλαίει υπερβολικά, να μην έχει βλεμματική επαφή, ή να εστιάζει επίμονα σε ένα αντικείμενο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μερικά παιδιά που φαίνονται ότι αναπτύσσονται κανονικά ξαφνικά σταμάτησαν να φλυαρούν, έγιναν διαφορετικά προς τους άλλους, έχασαν τις δεξιότητες φανταστικού παιχνιδιού, δεν ανταποκρίνονταν στο όνομά τους, και έγιναν αδιάφορα για το παιχνίδι με άλλα παιδιά (<http://www.autismhellas.gr>).

Στην αξιολόγηση του παιδιού, οι γιατροί βασίζονται σε αυτά τα συμπεριφορικά χαρακτηριστικά για να κάνουν την διάγνωση. Ένας καλός παιδικός έλεγχος θα πρέπει να περιλαμβάνει παρατηρούμενα δεδομένα και αναπτυξιακή αξιολόγηση. Οι παρατηρήσεις των γονέων είναι σημαντικότερες για τη σωστή αξιολόγηση (<http://www.autismhellas.gr>).

Επιπρόσθετα, αρκετά εργαλεία χρησιμοποιούνται ευρέως για να αξιολογηθεί ο αυτισμός, περιλαμβανομένης της Λίστας για Αυτισμό στα Νήπια (CHAT), την Κλίμακα Αξιολόγησης Κατανόησης Αυτισμού (CARS) (<http://www.autismhellas.gr>), τα ημιδομημένα εργαλεία Autism Diagnostic Observation Schedule Generic (ADOS-G) και Autism Diagnostic Interview-Revised (ADI-R), οι κλίμακες Vineland Adaptive Behavior Scales (VABS), η κλίμακα Social Responsiveness Scale (SRS) και το ΕΔΑΛΦΑ.

Η συνέντευξη ADOS-G αποτελεί ένα ημιδομημένο σταθμισμένο εργαλείο εκτίμησης της κοινωνικής διαντίδρασης, της επικοινωνίας, του παιχνιδιού και της δυνατότητας συμβολικής χρήσης των αντικειμένων. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αθροίζονται σε έναν ειδικό αλγόριθμο που εξάγει τη διάγνωση αυτιστικής διαταραχής, ΔΑΦ μη αλλιώς καθοριζόμενης ή εκτός φάσματος διαταραχής.

Η συνέντευξη ADI-R πραγματοποιείται με το πρόσωπο που φροντίζει το άτομο, και έχει ως στόχο να καταγράψει περιγραφές εκείνων των συμπεριφορών που είναι αναγκαίες για τη διαφορική διάγνωση των Διαταραχών Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) και κυρίως για τη διάγνωση του Αυτισμού. Εστιάζεται πρωταρχικά στα κύρια διαγνωστικά χαρακτηριστικά όπως αυτά

καθορίζονται από τα διαγνωστικά κριτήρια ICD-10 και το DSM-IV-TR. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων αθροίζονται σε έναν ειδικό αλγόριθμο και εξάγουν: αυτιστική διαταραχή αν τα αποτελέσματα ξεπερνούν τον ουδό και στους τρεις τομείς ή μη αυτιστική διαταραχή σε όλες τις άλλες περιπτώσεις (Παλιοκόστα et al., 2007).

Οι κλίμακες Vineland Adaptive Behavior Scales εκτιμούν την προσαρμοστική λειτουργικότητα του παιδιού, οι οποίες αναφέρονται σε τέσσερις τομείς λειτουργικότητας: επικοινωνία, δεξιότητες καθημερινής ζωής, κοινωνικοποίηση και κινητικές δεξιότητες (Παλιοκόστα et al., 2007).

Αυτά τα βασικά εργαλεία αξιολόγησης δεν παρέχουν διάγνωση, αλλά κυρίως υποδεικνύουν αν ένα παιδί πρέπει να παραπεμφθεί για επιπλέον αξιολόγηση (<http://www.autismhellas.gr>).

Συνήθως, μια ομάδα ειδικών ασχολείται με την διάγνωση. Η ομάδα ίσως περιλαμβάνει ένα νευρολόγο, ψυχίατρο, αναπτυξιακό παιδίατρο, ψυχολόγο, γαστρεντερολόγο, ωτορινολαρυγγολόγο, λογοθεραπευτή, εργοθεραπευτή, και άλλους ειδικούς. Επειδή δεν υπάρχει κάποια ιατρική εξέταση ή βιολογική βαθμολογία για τον αυτισμό, βασίζεται στην παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού, σε εκπαιδευτικά και ψυχολογικά τεστ, και στις αναφορές των γονέων. Συνήθως τα μέλη της ομάδας αξιολογούν το παιδί, εκτιμώντας τις δυνατότητες και αδυναμίες του, και μετά εξηγούν τα αποτελέσματα των τεστ στους γονείς (<http://www.autismhellas.gr>).

1.1.7 Εκπαίδευση και θεραπεία ατόμων με αυτισμό

Η εκπαίδευση των ατόμων με αυτισμό αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για τους θεραπευτές. Βασικό παράγοντα στην εκπαίδευση των αυτιστικών παιδιών πρέπει να παίζει η αυτονομία σε όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της ζωής (<http://www.vimatizo.gr/avtismos.htm>).

Δεν υπάρχει ένα και μοναδικό πρωτόκολλο θεραπείας για όλα τα παιδιά με αυτισμό, αλλά τα περισσότερα άτομα ανταποκρίνονται καλύτερα στα

ισχυρώς δομημένα συμπεριφορικά προγράμματα. Κάποιες από τις συνηθισμένες παρεμβάσεις είναι η Ανάλυση Εφαρμοσμένης Συμπεριφοράς (ABA), η θεραπεία Floortime, η διατροφή χωρίς γλουτένη και χωρίς καζεΐνη (Gluten Free, Casein Free Diet - GFCF), η λογοθεραπεία, η εργοθεραπεία, το PECS, το SCERTS, η θεραπεία αισθητηριακής ολοκλήρωσης, η παρέμβαση ανάπτυξης σχέσεων (relationship development intervention), παρέμβαση λεκτικής συμπεριφοράς (verbal behavior intervention) και η βασισμένη στο σχολείο μέθοδος TEACCH (<http://www.autismhellas.gr>). Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται και η μέθοδος «Phoneme Touch and Say» (Άγγιξε και πες) κυρίως για την διδασχία ομιλίας, ανάγνωσης και γραφής (Κωτσοπούλου, 2008).

1.1.8 Σύνδρομο Asperger

Το σύνδρομο Asperger είναι μια νευρολογική διαταραχή του εγκεφάλου η οποία χαρακτηρίζεται από δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Τα συμπτώματα και οι συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν αυτό το σύνδρομο αναγνωρίστηκαν από τον Αυστριακό παιδίατρο Hans Asperger (<http://www.autismhellas.gr>).

Ομοιότητες με τον κλασικό αυτισμό

Τα παιδιά με σύνδρομο Asperger δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους όπως ακριβώς και τα παιδιά με κλασικό αυτισμό. Για τα παιδιά αυτά, η κοινωνική επικοινωνία είναι από δύσκολη έως αδύνατη, συχνά δε διατηρούν βλεμματική επαφή και δυσκολεύονται να κατανοήσουν το νόημα των εκφράσεων και των χειρονομιών των άλλων ανθρώπων. Πολλά παιδιά κινούν ρυθμικά τα χέρια τους, μια ρουτίνα που συχνά συνδέεται με αυτές του κλασικού αυτισμού, μιλάνε «ρομποτικά» και χωρίς συναίσθημα, χρειάζονται αυστηρό πρόγραμμα στην καθημερινή τους ζωή αλλιώς αγχώνονται. Επίσης εμφανίζουν έντονες ευαισθησίες σε διάφορα ερεθίσματα που μπορεί να κυμαίνονται από ήχους μέχρι φαγητά (<http://www.autismhellas.gr>).

Διαφορική Διάγνωση

Σε σύγκριση με τον τυπικό αυτισμό, τα παιδιά με σύνδρομο Asperger συνήθως δεν παρουσιάζουν σημεία μαθησιακών δυσκολιών – ο δείκτης νοημοσύνης τους βρίσκεται σε φυσιολογικά ή και υψηλά πλαίσια – και δεν έχουν σημαντική καθυστέρηση ομιλίας. Επίσης έχουν γενικά ομαλή αναπτυξιακή πορεία. Γι' αυτό κάποιοι αναφέρονται σε αυτά τα παιδιά ως «υψηλής λειτουργικότητας» ή ως έχοντα «ήπιο» αυτισμό, συγκριτικά με άλλα άτομα στο φάσμα (<http://www.autismhellas.gr>).

Για την ερμηνεία των δυσκολιών επικοινωνίας των παιδιών με σύνδρομο Asperger έχει προταθεί η θεωρία του νου.

Θεωρία του Νου

Η θεωρία του νου είναι η γνώση που διαθέτουμε για το νου μας και το νου των άλλων. Η γνώση αυτή μας επιτρέπει να αναπαριστούμε νοητικές καταστάσεις (π.χ. πεποιθήσεις, προθέσεις, επιθυμίες) και υπ' αυτή την έννοια είναι πολύ σημαντική στην πρόβλεψη και ερμηνεία της συμπεριφοράς (http://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/4205/1/misahliidi_p.175-p.186_2001.pdf).

Πρόσφατα διατυπώθηκε η υπόθεση ότι τα άτομα με αυτισμό δεν έχουν θεωρία του νου (Baron-Cohen, Leslie & Frith, 1985. Baron-Cohen, 1995). Μελέτες δείχνουν ότι τα παιδιά με αυτισμό λειτουργούν καλύτερα όταν όλες οι σχετικές πληροφορίες είναι έκδηλες και άμεσες. Όταν απαιτείται η εξαγωγή συμπερασμάτων τα παιδιά τείνουν να παρουσιάζουν έκπτωση (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Τα πρόδρομα στοιχεία στα οποία υπολείπονται τα παιδιά με αυτισμό είναι η μίμηση, η από κοινού παρατήρηση, το λειτουργικό και συμβολικό παιχνίδι και η ενσυναίσθηση (<http://www.autismhellas.gr/files/el/ThweriaNouAutismou.pdf>).

1.1.9 Άτυπη Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή

Η Άτυπη Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή είναι μια διαταραχή που ανήκει στο φάσμα του αυτισμού κατά την οποία το άτομο παρουσιάζει μερικά αλλά όχι όλα τα συμπτώματα του τυπικού αυτισμού. Στα συμπτώματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται δυσκολίες στην κοινωνική επαφή, επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές και υψηλή ευαισθησία σε ορισμένα ερεθίσματα (<http://www.autismhellas.gr>).

Ομοιότητες με τον τυπικό αυτισμό

Η συμπεριφορά των ατόμων με Άτυπη Αναπτυξιακή Διαταραχή μοιάζει πολύ με αυτή των ατόμων με τυπικό αυτισμό. Καταρχάς η ποιότητα των συμπτωμάτων διαφέρει από άτομο σε άτομο όπως και στον τυπικό αυτισμό. Κατά την κοινωνική επαφή με άλλους ανθρώπους εμφανίζονται απόμακροι και χωρίς συναίσθημα ή δυσκολεύονται να μιλήσουν ή να κάνουν βλεμματική επαφή ή μπορεί να έχουν πρόβλημα να περάσουν γρήγορα από τη μία δραστηριότητα στην άλλη (<http://www.autismhellas.gr>).

Διαφορική Διάγνωση

Τα άτομα με Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή διαφέρουν από άλλα που επίσης βρίσκονται στο φάσμα κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο: ενώ παρουσιάζουν κάποια από τα συμπτώματα που χαρακτηρίζουν άτομα στο αυτιστικό φάσμα δεν ικανοποιούν όλα τα σχετικά διαγνωστικά κριτήρια. Είναι πολύ πιθανό ότι οι δυσκολίες σε αυτούς εμφανίστηκαν σε αρκετά μεγάλη ηλικία από ότι σε άλλους στο φάσμα. Επίσης είναι πιθανό να αντιμετωπίζουν παρόμοιες δυσκολίες με άτομα που έχουν τυπικό αυτισμό- για παράδειγμα ευαισθησία σε ερεθίσματα του περιβάλλοντος – αλλά σε ηπιότερο βαθμό. Κατά συνέπεια, τα άτομα με Άτυπη Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή θεωρούνται ως άτομα με αυτισμό «ήπιας» μορφής αν και κάτι τέτοιο δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στη πραγματικότητα εφόσον κάποιο από τα συμπτώματα που εμφανίζει ένα τέτοιο άτομο μπορεί να είναι ηπιότερο αλλά κάποιο άλλο πολύ εντονότερο (<http://www.autismhellas.gr>).

1.2 Λειτουργίες

Όπως αναφέραμε στην εισαγωγή, η έρευνά μας αφορά την ψυχοκινητική εξέλιξη (με έμφαση στην λεκτική εξέλιξη), νηπίων ηλικίας 10 μηνών έως 30 μηνών συμπεριλαμβανομένης και της εξάμηνης παρακολούθησής τους. Ακολουθεί βιβλιογραφική ανασκόπηση της ψυχοκινητικής εξέλιξης των τυπικά αναπτυσσόμενων νηπίων στις εννέα λειτουργίες που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση του επιπέδου λειτουργικότητας νηπίων στο ΕΔΑΛΦΑ.

1.2.1 Κινητικότητα

Αδρή κινητικότητα: Η αδρή κίνηση αφορά την κατάκτηση κινητικών δεξιοτήτων του παιδιού, όπως το να στηρίζει το κεφάλι του, να κάθεται, να μπουσουλάει, να βαδίζει, να πηδά, να τρέχει. Για τις κινήσεις αυτές απαιτείται εκτέλεση μεγάλου εύρους κίνησης και χρήση των ανάλογων μυϊκών ομάδων για ελεγχόμενες και στοχο-κατευθυνόμενες κινήσεις (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Λεπτή κινητικότητα: Η λεπτή κίνηση αφορά την ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί μυϊκές ομάδες για ελεγχόμενες και εξειδικευμένες κινήσεις, ιδιαίτερα για το χειρισμό και τη σύλληψη αντικειμένων, οι οποίες προϋποθέτουν επιδεξιότητα στη χρήση των δακτύλων (π.χ. κόψιμο με ψαλίδι, ζωγραφική, γραφή) (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

1.2.2 Γνωστική ανάπτυξη

Η γνωστική ανάπτυξη αναφέρεται στην εξέλιξη των ψυχικών εκείνων λειτουργιών που βοηθούν το άτομο να γνωρίσει τον κόσμο που το περιβάλλει. Περιλαμβάνει οπτική και ακουστική αντίληψη (π.χ. αντίδραση στη φωνή των γονέων ή στο άκουσμα του ονόματός του, αναγνώριση οικείων προσώπων, αναγνώριση έκφρασης προσώπου), μνήμη (ενεργό και μακρόχρονη) και μάθηση (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

1.2.3 Γλωσσική Ανάπτυξη

Γλώσσα, στη γενική της έννοια, είναι ένα σύστημα επικοινωνίας των ανθρώπων μεταξύ τους. Από την άποψη αυτή η γλώσσα περιλαμβάνει δύο στοιχεία: το σχηματικό – οπτικοκινητικό (χειρονομίες, μορφασμοί, άλλες διάφορες κινήσεις) και το λεκτικό - ακουστικοφωνητικό (έναρθρος λόγος). Τα δύο αυτά στοιχεία συνυπάρχουν σε κάθε γλώσσα, σε διαφορετικό όμως βαθμό το καθένα.

Είναι γεγονός ότι κάθε μεσο – φυσιολογικό παιδί κατορθώνει σε σύντομο χρονικό διάστημα – στα τέσσερα πρώτα χρόνια της ζωής – να κατακτήσει, σε όλες τις βασικές της δομές, τη μητρική του γλώσσα, τη γλώσσα της κοινότητας μέσα στην οποία αναπτύσσεται. Όλα δηλαδή σχεδόν τα παιδιά κατορθώνουν, μέσα σε ένα εκπληκτικά μικρό χρονικό διάστημα, το πολύπλοκο έργο να μπορούν να κατανοούν τους άλλους και να γίνονται κατανοητά από τους άλλους. Η εκπληκτική αυτή κατάσταση γίνεται σταδιακά, με μια ορισμένη εξελικτική πορεία. (Παρασκευόπουλος, 1985)

Μία από τις πρώτες συστηματικές προσπάθειες ερμηνείας του πολυδιάστατου φαινομένου της κατάκτησης της γλώσσας από τα παιδιά έγινε από τον γλωσσολόγο Noam Chomsky (1965, 1981, 1986). Σε αντίθεση με τους συμπεριφοριστές, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι το γλωσσικό σύστημα κατακτάται από το παιδί εμπειρικά μέσω επαγωγικών διαδικασιών (Skinner, 1959), ο Chomsky (1986) υποστήριξε ότι η ανάπτυξη της γλώσσας βασίζεται σε μια γενετικά προκαθορισμένη νοητική αναπαράσταση του συστήματος της γραμματικής, η οποία προσδιορίζει τα φωνολογικά, τα συντακτικά και τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του άπειρου αριθμού προτάσεων που μπορεί να παράγει ο ομιλητής. Η αναπαράσταση αυτή ονομάζεται *Μηχανισμός Απόκτησης της Γλώσσας* (Language Acquisition Device). Ο Chomsky παρατήρησε ότι, μολονότι το γλωσσικό σύστημα είναι ιδιαίτερα πλούσιο και περίπλοκο, τόσο που ακόμη και οι πλέον πεπειραμένοι γλωσσολόγοι με τα πλέον σύγχρονα μέσα αδυνατούν να το περιγράψουν με ακρίβεια, τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα

γρήγορα, αβίαστα και με σχετικά ομοιόμορφο τρόπο ακόμη και σε περιπτώσεις διγλωσσίας ή αισθητηριακής αναπηρίας όπως τύφλωση ή η κώφωση. Επιπλέον, ήδη από τα πολύ πρώιμα στάδια η γλώσσα των παιδιών χαρακτηρίζεται από *δημιουργικότητα*. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά δεν μιμούνται απλώς γλωσσικές εκφράσεις που έχουν ακούσει από τους ενήλικες αλλά παράγουν νέες χρησιμοποιώντας τα στοιχεία του γλωσσικού συστήματος με αποδεκτούς τρόπους (Παπαηλιού, 2008).

Στάδια της γλωσσικής ανάπτυξης του βρέφους

Η πρώτη εμφάνιση της φωνούμενης γλώσσας ως μέσου επικοινωνίας στο παιδί γίνεται περί το τέλος του 1^{ου} έτους, γύρω στον 11^ο μήνα, οπότε εμφανίζεται και η πρώτη φωνούμενη λέξη με σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο. Το 1^ο έτος της ζωής του παιδιού αποτελεί ένα είδος προπαρασκευαστικής γλωσσικής περιόδου, με προγλωσσικά κυρίως στοιχεία, ενώ το 2^ο έτος αποτελεί την πρώτη συστηματική προσπάθεια κατάκτησης και επεξεργασίας όλων των στοιχείων του φωνούμενου λόγου. Από το 3^ο έτος και ύστερα συνεχίζεται η προσπάθεια για βαθμιαία κατάκτηση και επεξεργασία του γλωσσικού συστήματος των ενηλίκων.

Κατά την προγλωσσική φάση του 1^{ου} έτους της ζωής του παιδιού διακρίνουμε τα εξής προγλωσσικά στοιχεία: 1) Τις άναρθρες φωνές, 2) το βάβισμα – ψελλίσματα και 3) τις ιδιόρρυθμες λέξεις. Κατά το 2^ο έτος διακρίνουμε τα εξής επιμέρους στάδια: 1) Το στάδιο των μεμονωμένων λέξεων – του συγκριτικού και 2) το στάδιο των ελλειπτικών προτάσεων – του τηλεγραφικού λόγου.

1) Άναρθρες φωνές – Κλάμα

Το βρέφος κατά τους δύο πρώτους μήνες της ζωής, μπορεί να παράγει μόνο αυτόματες άναρθρες κραυγές και εκρηκτικούς ήχους που οφείλονται κυρίως στην κατάσταση του σώματος (πείνα, πόνος, αλλαγή θερμοκρασίας κ.τ.λ.). Κυριότερη μορφή φωνούμενου ήχου που παράγει το βρέφος στην περίοδο αυτή είναι το κλάμα.

2) Βάβισμα – Ψελλίσματα

Από τον 3^ο το βρέφος αρχίζει να παράγει ήχους που φωνολογικά προσεγγίζουν τον ανθρώπινο λόγο, τα ψελλίσματα. Οι εκφραστικές αυτές εκδηλώσεις δεν αποσκοπούν στη μεταβίβαση κάποιου μηνύματος, δεν έχουν εννοιολογικό περιεχόμενο (το βρέφος ψελλίζει περισσότερο όταν είναι μόνο του). Είναι ένα είδος φωνητικού παιχνιδιού, ένα είδος λαρυγγοφαρυγγικών δοκιμών και ασκήσεων των φωνητικών οργάνων που παρουσιάζεται ως εγγενής αντίδραση. Η συχνότητα των ψελλισμάτων αυξάνει και κορυφώνεται στο 10^ο μήνα περίπου, οπότε αρχίζει να ελαττώνεται καθώς εμφανίζονται οι πρώτες λέξεις. Σε μερικά παιδιά παρατηρείται ένα μικρό χρονικό διάστημα σιωπής, αμέσως πριν εμφανιστεί η πρώτη λέξη (στον 11^ο μήνα περίπου). Συνήθως τα ψελλίσματα συνεχίζονται και μετά την εμφάνιση των πρώτων λέξεων. Συνθετότερες μορφές ψελλισμάτων συνεχίζουν να παράγονται ακόμη και όταν το παιδί χρησιμοποιεί αρκετές μεμονωμένες λέξεις για να επικοινωνεί με τους άλλους.

3) Ιδιόρρυθμες λέξεις

Σε κάποια προχωρημένη φάση της περιόδου του βαβίσματος (6ο ως 8ο μήνα) το βρέφος αρχίζει να χρησιμοποιεί ορισμένα φθογγολογικά σύνολα, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, για να υποδηλώσει συγκεκριμένες ενέργειες, αντικείμενα ή καταστάσεις. Τα εκφωνήματα αυτά είναι ιδιόρρυθμες λέξεις, ένα είδος «προσωπικού» λεξιλογίου, που μόνο τα πρόσωπα που βρίσκονται σε συνεχή επαφή με το παιδί (η μητέρα) μπορούν να τις κατανοούν. Στο 10^ο περίπου μήνα το βρέφος διαθέτει κατά μέσο όρο 12 τέτοιες ιδιόρρυθμες εκφωνήσεις. Μερικές από τις εκφωνήσεις αυτές φαίνεται να προέρχονται από μιμητικές λέξεων των ενηλίκων, ενώ άλλες είναι ονοματοποιημένοι σχηματισμοί παρμένοι από ήχους ζώων και του περιβάλλοντος.

Το στάδιο των ιδιόρρυθμων λέξεων αποτελεί τον κρίκο ανάμεσα στα ψελλίσματα και στην πρώτη πραγματική φωνούμενη λέξη, γιατί στη φάση αυτή το βρέφος φαίνεται ότι αρχίζει να συνειδητοποιεί το γεγονός ότι οι ακολουθίες

γλωσσικών φθόγγων έχουν ένα σταθερό εννοιολογικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να αρχίζει να κατασκευάζει, από τα ψελλίσματά του ή από άλλους ήχους, τις δικές του πλέον «λέξεις». Στον 10^ο μήνα περίπου το βρέφος εισέρχεται στην τελευταία φάση της προγλωσσικής ανάπτυξης, στη φάση της φωνητικής μίμησης και της κατανόησης του λόγου του ενηλίκου.

4) Μεμονωμένες λέξεις – Συγκριτικός λόγος

Η πρώτη σαφής φωνούμενη λέξη του βρέφους παρουσιάζεται στον 11ο μήνα περίπου. Συνήθως οι πρώτες αυτές λέξεις είναι επαναλαμβανόμενες συλλαβές, όπως «μπαμπά», «μαμά» ή μονοσύλλαβες λέξεις, όπως «μαμ», «ντα» κ.τ.ό. Μετά την εμφάνιση της πρώτης λέξης, το λεξιλόγιο του παιδιού επεκτείνεται και εμπλουτίζεται ταχύτατα. Σε μια παλιότερη έρευνα βρέθηκε ότι το λειτουργικό λεξιλόγιο του παιδιού είναι κατά μέσο όρο στο 12ο μήνα 3 λέξεις, στο 15ο μήνα 19 λέξεις, στο 18ο μήνα 22 λέξεις, στον 21ο μήνα 118 λέξεις και στον 24ο μήνα 272 λέξεις.

5) Ελλειπτικές προτάσεις – Τηλεγραφικός λόγος

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2^{ου} έτους (18ος μήνας και ύστερα) αρχίζει το βρέφος να συνδυάζει περισσότερες από μία λέξεις και να σχηματίζει απλές προτάσεις με δύο και τρεις συνήθως λέξεις ή, και σπανιότερα, με περισσότερες λέξεις. Κύριο χαρακτηριστικό των γλωσσικών αυτών εκδηλώσεων είναι ότι αποτελούνται κυρίως από ουσιαστικά, ρήματα και επίθετα. Περιέχουν κυρίως λέξεις που δηλώνουν ονόματα – όρους, ενέργειες και καταστάσεις. Από τις προτάσεις αυτές συστηματικά παραλείπονται λέξεις και τα μορφήματα που έχουν μόνο γραμματικό – λειτουργικό χαρακτήρα: άρθρα, βοηθητικά ρήματα, σύνδεσμοι, αντωνυμίες, προθέσεις. Στο στάδιο αυτό ο λόγος παίρνει μορφή σύντομων τηλεγραφημάτων. Γι' αυτό, το είδος αυτό του παιδικού λόγου λέγεται τηλεγραφικός λόγος.

Τηλεγραφική μορφή λόγου, στην οποία παραλείπονται οι λέξεις και τα μορφήματα που φαίνεται να μην είναι απαραίτητα για την κατανόηση του μηνύματος, παρατηρείται τόσο στον αυθόρμητο όσο και στο μιμητικό λόγο του

παιδιού. Και στις δύο αυτές μορφές γλωσσικής παραγωγής του παιδιού παρατηρείται η τάση να διατηρηθούν οι κύριες μόνο λέξεις, οι λέξεις «περιεχομένου», οι λέξεις που θεωρούνται όλως απαραίτητες για την κατανόηση του μηνύματος.

Υπάρχουν πλείστες ενδείξεις ότι ο βραχυλογικός λόγος του παιδιού της ηλικίας αυτής είναι τηλεγραφικός, και όχι μια τυχαία επιλογή μερικών στοιχείων της πλήρους πρότασης του ενηλίκου. Τα ονόματα και τα ρήματα έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να παρουσιαστούν στο λόγο του παιδιού της ηλικίας αυτής, γιατί η σημασία τους είναι σαφέστερη στην περίοδο της αισθησιοκινητικής νοημοσύνης. Επίσης, τα ουσιαστικά και τα ρήματα έχουν μέσα στην πρόταση εντονότερο τονικό χρωματισμό. Έτσι, περιοριζόμενο το παιδί, λόγω ενδογενών και εξωγενών παραγόντων, σε λίγα γλωσσικά στοιχεία της πλήρους πρότασης, παράγει μόνο τα πιο οικεία και emphaticά. (Παρασκευόπουλος, 1985)

1.2.4 Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη

Η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη περιλαμβάνει ψυχολογικές δεξιότητες, όπως ενδιαφέροντα, αυτοαντίληψη, αυτοέλεγχο, «διάθεση», δεξιότητες προσαρμογής και διευθέτησης άγχους, καθώς επίσης και κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. αντίληψη κοινωνικών ρόλων, κοινωνική συμπεριφορά, δεξιότητες αλληλεπίδρασης, πρωτοβουλία και αυτοέκφραση) (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

1.2.5 Δεξιότητες καθημερινής ζωής

Οι δεξιότητες καθημερινής ζωής αφορούν την αυτοεξυπηρέτηση του παιδιού: σίτιση (ικανότητα μάσησης και κατάποσης και ανάπτυξη της αυτόνομης λήψης τροφής), ένδυση – απόδυση, προσωπική υγιεινή (πλύσιμο χεριών, βούρτσισμα δοντιών), έλεγχος σφιγκτήρων (αγωγή τουαλέτας) (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

1.2.6 Παιχνίδι

Το παιχνίδι αποτελεί μια σημαντική ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάγκη του κάθε παιδιού. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό μέσο εκπαίδευσης και ανάπτυξης της προσωπικότητάς του. Οι μορφές του παιχνιδιού είναι: λειτουργικό, συμβολικό ή παιχνίδι προσποίησης και παιχνίδι με χρήση κανόνων (ομαδικό) (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Συμβολισμός και Παιχνίδι Προσποίησης

Τα παιδιά με αυτισμό δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη βασική έννοια του συμβολισμού. Η ιδέα ότι οι ήχοι, όπως οι λέξεις, μπορούν να αναπαριστούν ένα αντικείμενο ή μια δραστηριότητα αποτελεί τον πυρήνα της ομιλίας, και ακριβώς αυτή την ιδέα δυσκολεύονται να συλλάβουν. Ένα είδος συμβολισμού που έχει μελετηθεί στον αυτισμό είναι το παιχνίδι προσποίησης. Όταν προσποιούμαστε, ένα φύλλο χαρτί μπορεί να γίνει ένα πιάτο φαγητό, ένα ραβδί μπορεί να γίνει όπλο και το παιδί μπορεί να γίνει τίγρης. Σε όλες τις περιπτώσεις ένα πράγμα αντικαθιστά ή συμβολίζει ένα άλλο (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Στα φυσιολογικά παιδιά παρατηρείται μια τακτική ακολουθία από τις απλές μορφές παιχνιδιού, όπως το να βάζουν τον ένα κύβο πάνω στον άλλο ή να χρησιμοποιούν τον ένα κύβο για να σπρώξουν τον άλλο, σε πιο περίπλοκες μορφές, π.χ. χρησιμοποιούν το κουτάλι για να ταΐσουν μια κούκλα ή σχηματίζουν τον αριθμό και φέρνουν το ακουστικό στο αυτί τους, προσποιούνται δηλαδή και αναπτύσσουν αυτό που ονομάζεται συμβολικό παιχνίδι. Μια μελέτη του Sigman και των συνεργατών του (1987) βρήκε ότι τα παιδιά με αυτισμό είχαν το ίδιο εύρος παιχνιδιού μ' αυτό των φυσιολογικών νηπίων, αλλά περνούσαν περισσότερο χρόνο με τις απλούστερες μορφές (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Ωστόσο, οι περισσότερες μελέτες εστίαστηκαν στο αυθόρμητο παιχνίδι προσποίησης των παιδιών με αυτισμό. Όταν τα παιδιά προτρέπονται, για παράδειγμα, όταν ο ερευνητής ρωτά «τι μπορείς να κάνεις μ' αυτά τα

παιχνιδάκια;» ή «μπορείς να κάνεις ότι δίνεις στην κούκλα να πει (από ένα άδειο ποτήρι);», η επίδοση των παιδιών με αυτισμό ήταν συγκρίσιμη μ' αυτή των παιδιών με νοητική υστέρηση (Charman & Baron-Cohen, 1997). Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει κάποια βασική αδυναμία προσποίησης στα παιδιά με αυτισμό, αλλά ότι τα παιδιά με αυτισμό δεν έχουν το κίνητρο για προσποίηση, όπως τα άλλα παιδιά (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

1.2.7 Άλλα

1.2.7.1 Αισθητηριακή ολοκλήρωση

Με τον όρο αισθητηριακή ολοκλήρωση ορίζεται η ικανότητα του εγκεφάλου να οργανώνει και να συντονίζει πληροφορίες που λαμβάνει από τις αισθήσεις, να τις επεξεργάζεται και να δίνει μίας λογικής και χρήσιμης κινητικής απόκρισης. Οι αισθήσεις συνεργάζονται μεταξύ τους για να σχηματίσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα του ποιοι είμαστε σωματικά, που βρισκόμαστε και τι συμβαίνει γύρω μας (Ayres, 1985). Οι αισθητηριακές εμπειρίες περιλαμβάνουν την αφή, την κίνηση, την αίσθηση του σώματος στο χώρο, την οπτική αντίληψη, την ακουστική αντίληψη, την όσφρηση, τη γεύση και την αίσθηση της βαρύτητας (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

1.2.7.2 Κοινή προσοχή

Κοινή προσοχή υπάρχει όταν το παιδί αντιλαμβάνεται το αντικείμενο προσοχής άλλου ατόμου κατευθύνοντας το βλέμμα ή στρέφοντας το κεφάλι προς το αντικείμενο αυτό. Διακρίνονται δύο είδη κοινής προσοχής: η «παθητική συμμετοχή» κατά την οποία το παιδί απλώς στρέφει το βλέμμα ή το κεφάλι προς την κατεύθυνση του αντικειμένου κοινής προσοχής και η «ενεργητική συμμετοχή» κατά την οποία το παιδί ζητά την προσοχή του ενήλικα, δείχνοντας με το δάχτυλο του κάτι που του έχει ελκύσει την προσοχή (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Η δεξιότητα της από κοινού παρατήρησης αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη πολύπλοκων λειτουργιών, για παράδειγμα δυσκολία κοινής

παρατήρησης, κυρίως «παθητικής», στους 14 μήνες σχετίζεται με καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου (Baldwin, 1991; Baron-Cohen et al, 1997).

Η πρόωμη ανάπτυξη της κοινής πρόσληψης και η απόκτηση της γλώσσας είναι συνήθως συμπλεκόμενα. Ενώ τα παιδιά αποκτούν τις ικανότητες κοινής παρατήρησης, επιτυγχάνουν είσοδο στις ‘αρχέγονες κοινές καταστάσεις’ (‘primordial sharing situations’) (Werner και Kaplan, 1963) που εκτελούνται ως ‘ζώνες κεντρικής ανάπτυξης’ (Vygotsky, 1978) όπου οι φροντιστές μπορούν να διευκολύνουν την είσοδό τους στα σύμβολα κατά την διάρκεια της επίδρασης και της πρόθεσης – επιτέλεσης των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων (Adamson, 1996; Hobson, 2000; Tomasello, 1995). Τότε, καθώς το παιδί αποκτά το λεξιλόγιο, τα όρια της κοινής πρόσληψης επεκτείνονται όλο και περισσότερο ενώ το κέντρο της κοινής παρατήρησης αντικαθίσταται από τα παρόντα αντικείμενα σε σύμβολα τα οποία αναφέρονται σε αυτά, σε μελλοντικά και περασμένα γεγονότα, και σε εσωτερικές καταστάσεις (Adamson και Bakeman, 2006).

Η αμοιβαία σχέση της κοινής παρατήρησης και της γλωσσικής ανάπτυξης ενδέχεται να διακόπτεται στις αναπτυξιακές διαταραχές. Υπάρχοντες δυσκολίες στην κοινή παρατήρηση μπορεί να μεταβάλλουν ακόμη και να περικόπτουν την πρόσβαση των νηπίων στη διευκόλυνση της γλωσσικής αλληλεπίδρασης. Για παράδειγμα, τα πρώιμα ελλείμματα στις δεξιότητες κοινής παρατήρησης σε μικρά παιδιά με αυτισμό, που έχουν τεκμηριωθεί από βιντεοκασέτες που έχουν παρθεί από το οικογενειακό περιβάλλον (π.χ. Baranek, 1999; Werner και Dawson, 2005), από σταθμισμένα τεστ (Lord, 1995; Mundy et al. 1990; Wetherby et al. 2007), από ανιχνευτικά ερωτηματολόγια (Baron-Cohen et al. 1996; Robins et al. 2001) και από εργαστηριακές μελέτες (McArthur και Adamson, 1996; Sigman και Ruskin, 1999; Stone et al. 1997; Leekam και Moore, 2001), πιθανώς διαδραματίζουν ένα κρίσιμο ρόλο στις δυσκολίες τους για την απόκτηση και την χρήση της γλωσσικής ικανότητας (Charman, 2004; Dawson et al 2004; Happe, 1998; McDuffie et al. 2005; Sigman και Ruskin,

1999; Smith et al. 2007; Toth et al. 2006). Για αυτό το λόγο, αν και παλαιότεροι ερευνητές εκτιμούν ότι σχεδόν το 50% των παιδιών με αυτισμό παραμένουν μη λεκτικά (Tager-Flusberg, 1994) έχουν αναθεωρηθεί (Lord et al. 2004), οι δυσκολίες για την απόκτηση και την χρήση της γλώσσας παραμένουν μία από τις πιο αποθαρρημένες προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν τα μικρά παιδιά με αυτισμό (Rice et al. 2005).

Επιπλέον, τα ελλείμματα της γλωσσικής κατάκτησης ενδέχεται να περιορίζουν το πεδίο δράσεως της κοινής πρόσληψης. Τα παιδιά με αναπτυξιακές διαταραχές είναι ιδιαίτερος επιρρεπή σε αυτόν τον περιορισμό επειδή συχνά αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες στην κατάκτηση της εκφραστικής γλώσσας (Chapman, 1997, 2003; Rice et al. 2005; Roberts et al. 2007; Sigman και Ruskin, 1999).

Βλεμματική Επαφή

Ενώ τα φυσιολογικά νεογέννητα δεν είναι ικανά να εδραιώσουν βλεμματική επαφή μέχρι τα τέλη του πρώτου μήνα της ζωής, η ικανότητα να το πράξουν αποτελεί σημαντικό βήμα στην ανάπτυξη δεσμών: οι μητέρες κατά κανόνα αντιδρούν με ικανοποίηση και λένε (εσφαλμένα) ότι το βρέφος τώρα «με αναγνωρίζει». Στους 6 μήνες το βρέφος ξεκινά την κοινωνική επαφή μέσω της βλεμματικής επαφής, καθώς το βρέφος και το πρόσωπο φροντίδας εμπλέκονται σε συντονισμένα πρότυπα εγγύτητας και απομάκρυνσης. Τα νήπια χρησιμοποιούν το βλέμμα για να σηματοδοτήσουν την ολοκλήρωση της δικής τους «ομιλίας» και για να προκαλέσουν το συνομιλητή τους να μιλήσει (Volkmar & Mayer, 1990). Έτσι, η βλεμματική επαφή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε πολλές πρώιμες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Το βλέμμα των παιδιών με αυτισμό είναι αποκλίνον. Σε ακραίες περιπτώσεις κοιτούν μέσα από ή πέρα από τον ενήλικα, εμποδίζοντας έτσι την ανάπτυξη αλληλεπιδράσεων προτύπων μεσολαβημένων από το βλέμμα. Μελέτες με μεγαλύτερα παιδιά με αυτισμό, τα οποία έχουν εδραιώσει κάποιου

είδους ικανότητα για βλεμματική επαφή, βρίσκουν ότι η βλεμματική επαφή στερείται της λεπτής συμπληρωματικότητας της φυσιολογικής ανταλλαγής κοιτάγματος. Για παράδειγμα, τα παιδιά με αυτισμό είναι πιο πιθανό, συγκριτικά με τα παιδιά με νοητική υστέρηση, να κοιτάζουν κάπου αλλού παρά προς τους ενήλικες και να κοιτούν λιγότερο προς τους ενήλικες κατά τη διάρκεια της πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδρασης (Buitelaar et al., 1991, Volkmar & Mayer, 1990), (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

Αυτή η αποκλίνουσα χρήση της βλεμματικής επαφής εμπλέκεται, επίσης, στην κλινική παρατήρηση ότι τα παιδιά με αυτισμό μεταχειρίζονται τους άλλους ως αντικείμενα παρά ως ανθρώπους. Ο Phillips και οι συνεργάτες του (1995) μελέτησαν πώς παιδιά με αυτισμό και φυσιολογικά παιδιά χρησιμοποιούσαν τους ενήλικες για να πάρουν ένα παιχνίδι που βρισκόταν μακριά τους, πάνω σε ένα ράφι. Ενώ η αυτιστική ομάδα των παιδιών χρησιμοποιούσε τους ενήλικες λιγότερο συχνά (προσπαθώντας, για παράδειγμα, να ανέβουν στο ράφι μόνα τους), χειρονομούσαν, ωστόσο, κατάλληλα δείχνοντας ή τραβώντας τον ενήλικα προς το ράφι. Αυτό που δεν έκαναν ήταν να χρησιμοποιήσουν τη βλεμματική επαφή, όπως έκαναν τα παιδιά της φυσιολογικής ομάδας. Αυτή η έλλειψη βλεμματικής επαφής μπορεί να δίνει την εντύπωση ότι ο ενήλικας χρησιμοποιείται ως αντικείμενο, επειδή οι περισσότεροι άνθρωποι εξισώνουν τη βλεμματική επαφή με την αναγνώριση κάποιου ως ανθρώπινου όντος. Θυμηθείτε ότι, όταν τα βρέφη γίνουν ικανά να εδραιώσουν βλεμματική επαφή, η μητέρα εσφαλμένα συμπεραίνει ότι το βρέφος «την αναγνωρίζει» (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

1.2.7.3 Μίμηση

Στην ψυχολογία η μίμηση αποτελεί έναν από τους κύριους παράγοντες της ανάπτυξης και εξέλιξης της προσωπικότητας του παιδιού. Τα παιδιά μιμούνται τις πράξεις των ανθρώπων που τους κεντρίζουν το ενδιαφέρον. Το τυπικά αναπτυσσόμενο παιδί από τη γέννησή του παρουσιάζει έντονο το

χαρακτηριστικό της μίμησης. Βρέφη ημερών βγάζουν τη γλώσσα τους μιμούμενα τους ενηλίκους. Μετά από μερικούς μήνες μιμούνται το βήχα, κάποια φωνήεντα και απλές συλλαβές. Στους 14 μήνες κάνουν «γεια», μιμούνται χτύπημα αντικειμένων, στέλνουν φιλί, μιμούνται αφαίρεση κύβου από δοχείο, και από τους 16 μήνες μέχρι τα 2.5 χρόνια μπορούν αυθόρμητα να επαναλαμβάνουν ό,τι ακούν σαν ηχολαλία (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Κοινωνική Μίμηση

Στα φυσιολογικά παιδιά η κοινωνική μίμηση εμφανίζεται λίγο μετά την γέννηση. Στα παιδιά με αυτισμό υπάρχει ένα σημαντικό έλλειμμα μίμησης των κινήσεων των άλλων ανθρώπων. Παρεμπιπτόντως, τέτοιου είδους μίμηση συσχετίζεται με την επακόλουθη ανάπτυξη της κοινωνικής ανταπόκρισης, του ελεύθερου παιχνιδιού και της γλώσσας. Άτομα με αυτισμό ηλικίας μεταξύ 8 και 26 μηνών μπορούν να μιμούνται τις εκφράσεις του προσώπου, αλλά συχνά καταφεύγουν σε παράξενες και μηχανικές αντιδράσεις, υποδηλώνοντας πόσο δύσκολη είναι αυτή η συμπεριφορά για τα ίδια (Charles Wenar & Patricia K. Kerig, 2008).

1.2.7.4 Στερεοτυπίες

Οι στερεοτυπίες αποτελούν συμπεριφορές επαναληπτικές και προσδιορισμένες. Υπάρχουν δύο είδη στερεοτυπιών: α) επαναληπτικές αισθητηριοκινητικές, όπως πετάρισμα χεριών, εμμένουσα ενασχόληση με μέρη αντικειμένων (π.χ. ρόδες αυτοκινήτου, μια κλωστή) και β) εμμονή στην ίδια συμπεριφορά ή ενασχόληση, άκαμπτη προσκόλληση σε μη λειτουργικές ρουτίνες (το ίδιο στρώσιμο τραπεζιού, ίδια θέση στο αυτοκίνητο) ή ενδιαφέρον για ένα μόνο αντικείμενο (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού παρουσιάζουν πιο συχνές στερεοτυπίες από τα φυσιολογικά παιδιά. Οι εμμονές είναι ίδιες και στις δύο περιπτώσεις (Richler, J., 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

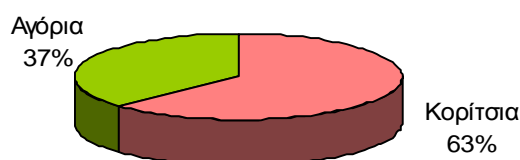
2.1 Σκοπός της εργασίας (Ερευνητικός σχεδιασμός)

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνηθεί σε πιλοτικό επίπεδο, η εξέλιξη των νηπίων στο κρίσιμο εύρος ηλικίας για την λεκτική ανάπτυξη. Επίσης, σκοπός της εργασίας, είναι η εκτίμηση – εγκυρότητα της αξιοπιστίας και εγκυρότητας του ΕΔΑΛΦΑ, όπως έχει δημιουργηθεί από την Ομάδα Εργασίας των θεραπειών του Κέντρου Ημέρας στο Μεσολόγγι.

2.2 Δείγμα

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πιλοτική έρευνα, έγινε λήψη τυχαίου δείγματος από δύο παιδικούς σταθμούς (έναν ιδιωτικό στην Αθήνα και έναν δημόσιο στην Πάτρα), καθώς επίσης και από την περιοχή της Λευκάδας. Ο αριθμός των παιδιών που έλαβαν μέρος ήταν 30, εκ των οποίων 11 (περίπου 36,6%) ήταν αγόρια και 19 (περίπου 63,3%) κορίτσια. Οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονταν από 10 μηνών έως 24 μηνών. Στην ηλικία των 10 – 16 μηνών πήραν μέρος 5 παιδιά, στην ηλικία 16 – 20 μηνών 6 παιδιά και στην ηλικία των 20 – 24 μηνών 19 παιδιά. Από τις πληροφορίες που δόθηκαν από τις εκπαιδευτικούς των παιδικών σταθμών, αλλά και από τους γονείς των παιδιών, όλα τα παιδιά του δείγματος που συμμετείχαν ήταν ελληνόπουλα και η μητρική τους γλώσσα ήταν η ελληνική. Τα παιδιά δεν παρουσίαζαν αισθητηριακά ελλείμματα ή σοβαρές αναπτυξιακές διαταραχές και η συμπεριφορά τους έδειχνε νοημοσύνη μέσα στα ευρύτερα τυπικά πλαίσια.

Κορίτσια	19	63%
Αγόρια	11	37%
Σύνολο	30	100%

2.3 Όργανα μέτρησης

Για την ανίχνευση των δεξιοτήτων των παιδιών χρησιμοποιήθηκε το ΕΔΑΛΦΑ, στο οποίο παρουσιάζεται μία κλίμακα των σταδίων φυσιολογικής εξέλιξης από την βρεφική έως την προσχολική ηλικία, με επικέντρωση στα δύο πρώτα χρόνια.

Η περιγραφή των σταδίων ανάπτυξης γίνεται ανά μήνα μέχρι τους 12 μήνες, ανά δύο μήνες μέχρι τους 24 μήνες και ανά έξι μήνες μέχρι τα 6 έτη. Στο χρονικό αυτό πλαίσιο εξετάζεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως: αδρή και λεπτή κίνηση, γνωστική ανάπτυξη, ανάπτυξη μνήμης, αντίληψη λόγου, έκφραση λόγου, ψυχοκοινωνική εξέλιξη, σίτιση, ένδυση, έλεγχο σφιγκτήρων, παιχνίδι, κοινή προσοχή, μίμηση. Με το ΕΔΑΛΦΑ καθορίζεται σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το νήπιο, αξιολογώντας καθεμία από τις παραπάνω δεξιότητες (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Σε κάθε μία από τις βασικές αυτές λειτουργίες υπάρχουν αριθμημένες από 0 έως 9 οι δεξιότητες που το τυπικά αναπτυσσόμενο παιδί πρέπει να έχει ή να μην έχει κατακτήσει (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Για την κατασκευή του ΕΔΑΛΦΑ χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα βοηθήματα:

- Preschool Language Scale-3 (PLS-3) (Zimmerman, 1992)
- The Griffiths Mental Development Scale (Griffiths, 1996)
- Receptive Expressive Emergent Language Scale (R.E.E.L.S) (Bzoch & League, 2000)
- Mecham Language Development Schedule (Mecham, 1958)
- Peabody Developmental Motor Scales (Ronda et al, 2000)
- Helping Children Discover and Develop Language (Angus et al, 1981)
- Pediatric Dysphagia (Arverson, 2007)
- Ψυχιατρική, Τόμος Α (Kaplan and Sadock, 1996)
- Συστηματική ανασκόπηση όλων των άρθρων για την εξέλιξη των γνωστικών λειτουργιών και δεξιοτήτων, που έχουν δημοσιευθεί τα τελευταία τρία έτη

στα περιοδικά: Journal of Autism and Developmental Disorders, International Journal of Language Development and Communication Disorders.

2.4 Διαδικασία μέτρησης

Η παρακολούθηση των παιδιών είχε διάρκεια 6 μηνών (Απρίλιο έως Σεπτέμβριο). Η παρατήρηση γινόταν κάθε δεύτερη εβδομάδα (κάθε δεκαπέντε μέρες). Τα 20 παιδιά που παρακολουθήθηκαν στους παιδικούς σταθμούς, δεν ήταν εφικτό να τα παρατηρήσουμε το μήνα Αύγουστο, γιατί οι παιδικοί σταθμοί ήταν κλειστοί για τις καλοκαιρινές διακοπές.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την λήψη του δείγματος βασίστηκε στο ΕΔΑΛΦΑ. Σύμφωνα με αυτό σε κάθε στάδιο εξετάζεται αν το παιδί έχει κατακτήσει τις δεξιότητες που αναλογούν στην κάθε μία από τις επτά (7) λειτουργίες. Κατά την συμπλήρωση του πρωτοκόλλου, το οποίο παραθέτουμε στο παράρτημα της παρούσας εργασίας, για την κατάκτηση δεξιοτήτων χρησιμοποιείται το σύμβολο κύκλος [O], κυκλώνονται δηλαδή οι αριθμοί που αντιστοιχούν σε κάθε δραστηριότητα που έχει κατακτηθεί. Για την μη κατάκτηση δεξιοτήτων χρησιμοποιείται το σύμβολο χι [X], διαγράφεται δηλαδή ο αριθμός της αντίστοιχης δεξιότητας. Σε περίπτωση που δεν έχουν κατακτηθεί όλες οι δεξιότητες κάποιας λειτουργίας μεταφερόμαστε στην αμέσως προηγούμενη ηλικία και ελέγχουμε αν το παιδί έχει κατακτήσει τις δεξιότητες της ηλικίας αυτής. Μία λειτουργία θεωρείται ότι έχει κατακτηθεί, όταν το παιδί έχει κατακτήσει τουλάχιστον το 60% των δραστηριοτήτων της. Όταν σε μία λειτουργία κυκλωθούν όλες οι δεξιότητες, τότε χρησιμοποιείται το σύμβολο √, το οποίο τοποθετείται εκτός πλαισίου. Για να είμαστε σίγουροι για την ακρίβεια του επιπέδου λειτουργικότητας του παιδιού, ελέγχουμε αν το παιδί έχει όντως κατακτήσει όλες τις δεξιότητες της εκάστοτε λειτουργίας στα δύο προηγούμενα ηλικιακά στάδια (ΕΔΑΛΦΑ, 2009).

Τα ερεθίσματα που χρησιμοποιήθηκαν, για να αξιολογηθούν τα παιδιά σε διάφορες δραστηριότητες, ήταν έγχρωμες εικόνες, παιχνίδια, καθώς και διάφορα απτά αντικείμενα, είτε δικά μας, είτε από το περιβάλλον του παιδιού.

Τα περισσότερα παιδιά στις πρώτες συναντήσεις ήταν διστακτικά, ντροπαλά και λίγο αμήχανα κατά την διάρκεια διάφορων δραστηριοτήτων. Αυτό, όμως, στην συνέχεια εξαλείφθηκε. Τα παιδιά συνήθισαν την παρουσία μας και τις διάφορες δραστηριότητες και ένιωθαν πιο άνετα.

Όσον αφορά τα παιδιά που παρακολούθηθηκαν στους παιδικούς σταθμούς, η πρώτη μέρα της έρευνας αφιερώθηκε περισσότερο στη γνωριμία μας με τα παιδιά, παρακολούθησαμε το πρόγραμμα που ακολουθούν τα παιδιά, τις δραστηριότητές τους με τις παιδαγωγούς καθώς και τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους. Τις επόμενες μέρες η ανίχνευση των δεξιοτήτων έγινε με παρατήρηση των παιδιών κατά την διάρκεια του παιχνιδιού (ελεύθερο ή οργανωμένο), του φαγητού καθώς και των άλλων δραστηριοτήτων που ακολουθούσαν τα παιδιά σύμφωνα με το πρόγραμμα στον παιδικό σταθμό (τραγούδι, χορός, ζωγραφική). Ωστόσο σε κάποιες δεξιότητες ήταν απαραίτητη η συμμετοχή των παιδιών και σε κάποιες άλλες, τις οποίες δεν μπορούσαμε να ελέγξουμε στο χώρο του παιδικού σταθμού, χρειάστηκε η συμμετοχή των γονέων, στους οποίους δίνονταν ερωτηματολόγια τα οποία συμπλήρωναν και μας τα επέστρεφαν.

Όσον αφορά τα δέκα παιδιά των οποίων η παρατήρηση έγινε στο χώρο του σπιτιού τους, είχε ως αποτέλεσμα τη συλλογή πολλών πληροφοριών και από τους ίδιους τους γονείς των παιδιών. Από τη συμπεριφορά του παιδιού κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, αλλά και την ώρα που έπαιζε και συνομιλούσε με τη μαμά ή το μπαμπά του, μπορούσαμε να πάρουμε απαντήσεις σε πολλά από αυτά που έπρεπε να αξιολογηθούν στο παιδί. Οι γονείς των παιδιών και συγκεκριμένα περισσότερο οι μαμάδες, έδωσαν πολλές και σημαντικές πληροφορίες για πράγματα που αφορούσαν την κινητικότητα, την έκφραση, την αντίληψη και γενικά την όλη ανάπτυξη των παιδιών τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

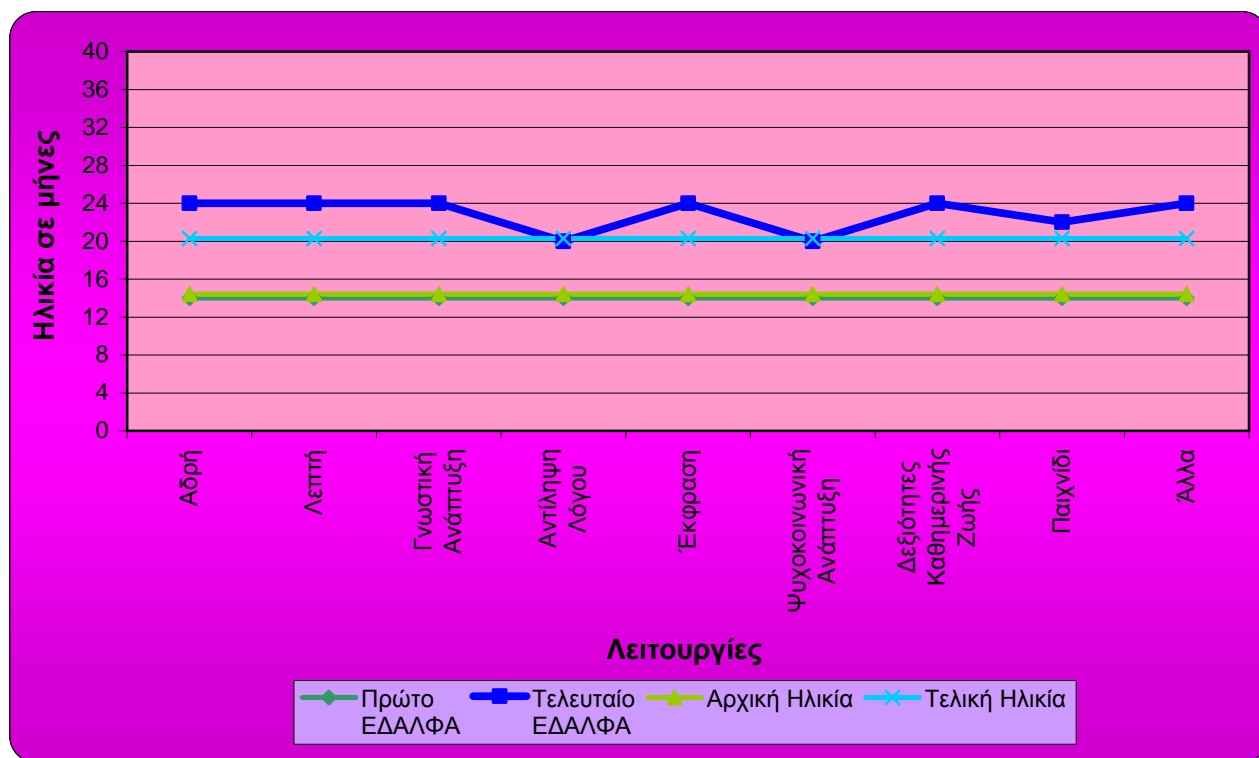
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1 Ατομικά αποτελέσματα για κάθε παιδί

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι ατομικοί πίνακες και τα διαγράμματα των παιδιών, όπου φαίνεται η πορεία του κάθε παιδιού ξεχωριστά στην διάρκεια των έξι (6) μηνών της έρευνας. Μπορούμε να δούμε το επίπεδο του κάθε παιδιού αρχικά, την πρώτη φορά που εφαρμόστηκε το ΕΔΑΛΦΑ, και τελικά, την τελευταία φορά που εφαρμόστηκε το ΕΔΑΛΦΑ. Αυτό μας δίνει την δυνατότητα να δούμε την εξέλιξη των παιδιών κατά την διάρκεια της έρευνας. Επίσης, μπορούμε να συγκρίνουμε κατά πόσο τα αποτελέσματα του ΕΔΑΛΦΑ συμφωνούν με την χρονολογική ηλικία του κάθε παιδιού.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Π.Α.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 14,4 μηνών		Τελική ηλικία: 20,3 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	14	24
	Λεπτή	14	24
Γνωστική Ανάπτυξη		14	24
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	14	20
	Έκφραση	14	24
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		14	20
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		14	24
Παιχνίδι		14	22
Άλλα		14	24

Πίνακας 1

Διάγραμμα 1

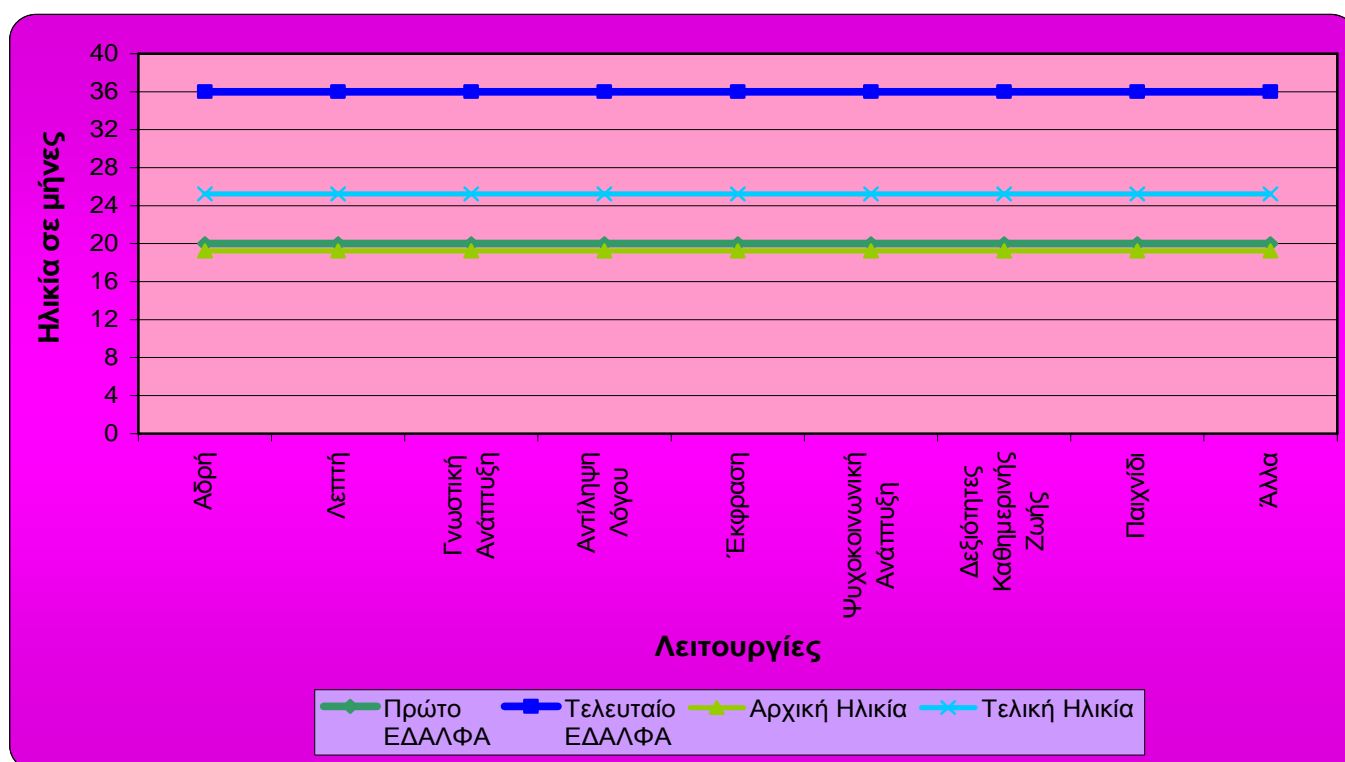
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που πήραμε από το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί βρίσκεται σε φυσιολογικό επίπεδο για όλες τις λειτουργίες.

Από τα αποτελέσματα του τελευταίου ΕΔΑΛΦΑ και συγκρίνοντας με την ηλικία του παιδιού, παρατηρούμε ότι το παιδί βρίσκεται σε αρκετά μεγαλύτερο στάδιο.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι πρόκειται για ένα αρκετά ντροπαλό παιδί που δεν ανοίγεται εύκολα και δεν πλησιάζει τους άλλους εύκολα.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Δ.Α.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 19,25 μηνών		Τελική ηλικία: 25,23 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	20	36
	Λεπτή	20	36
Γνωστική Ανάπτυξη		20	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	20	36
	Έκφραση	20	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	36
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		20	36

Πίνακας 2

Διάγραμμα 2

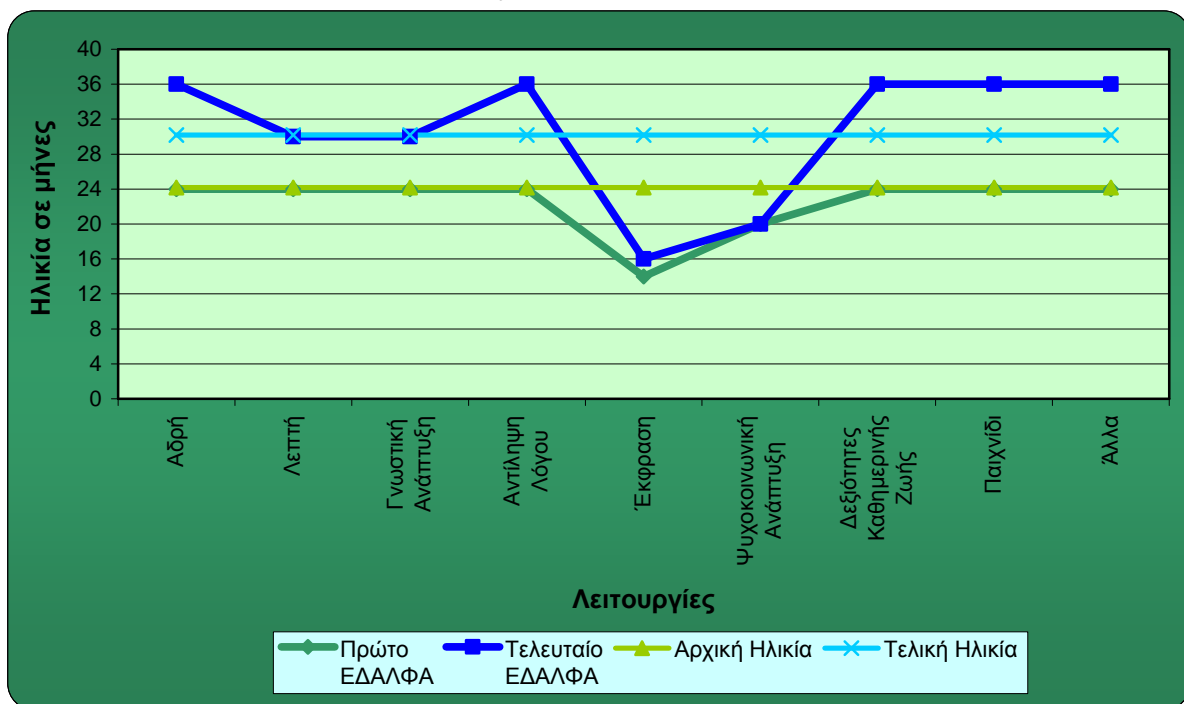
Τα αποτελέσματα του πρώτου ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι το παιδί ανήκει στο προσδοκώμενο από το ΕΔΑΛΦΑ στάδιο, σύμφωνα με την ηλικία του.

Από το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ συμπεραίνουμε ότι βρίσκεται στο επόμενο στάδιο εξέλιξης.

Γνωρίζουμε, από τις δασκάλες, ότι οι γονείς του παιδιού ασχολούνται αρκετά μαζί με το παιδί, και αυτό, ίσως, είναι και ο λόγος που το παιδί μας δείχνει μια τόσο καλή εικόνα στις λειτουργίες του ΕΔΑΛΦΑ.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Μ.Β.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 24,19 μηνών	Τελική ηλικία: 30,17 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	30
Γνωστική Ανάπτυξη		24	30
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	14	16
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	20
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 3

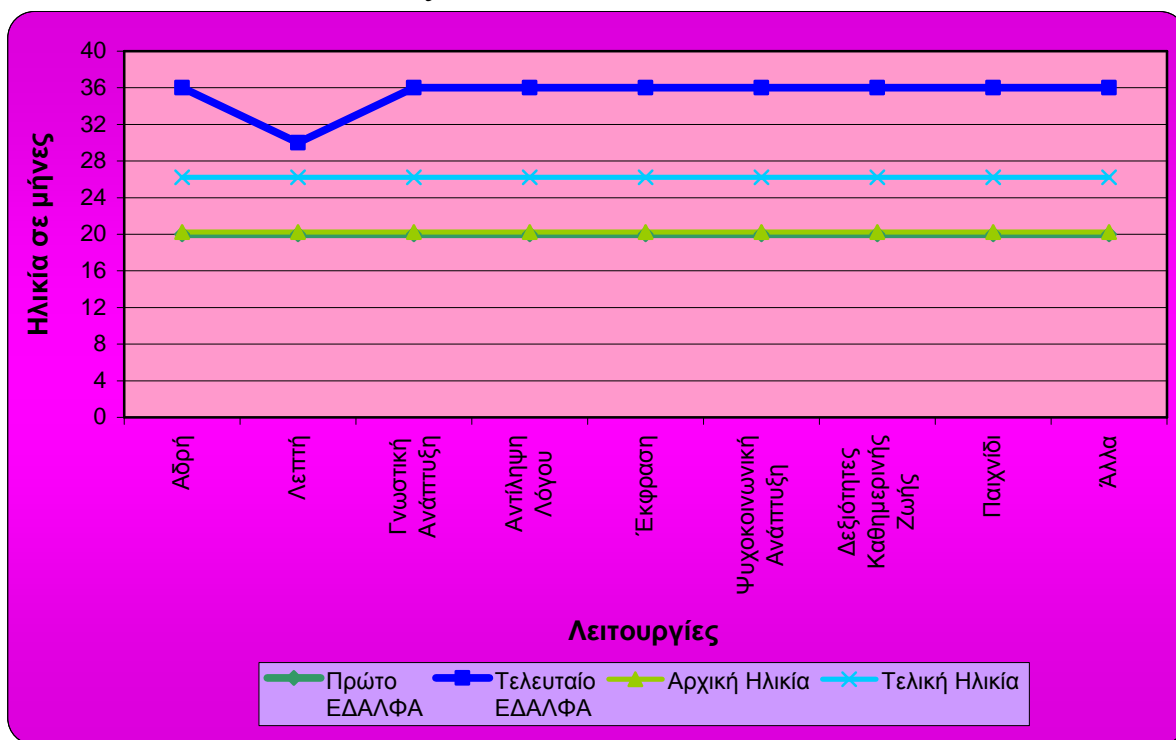
Διάγραμμα 3

Στο πρώτο ΕΔΑΛΦΑ, όσον αφορά την Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη το παιδί ανήκει σε κατώτερο στάδιο από αυτό που θα έπρεπε σύμφωνα με την ηλικία του. Επίσης, σχετικά με την Έκφραση το παιδί, έχει εικόνα παιδιού 14 μηνών παρόλο που η ηλικία του είναι 24 μηνών.

Στο τέλος της έρευνας, βλέπουμε ότι δεν υπάρχει εξέλιξη στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη. Ενώ στην Έκφραση, παρουσιάζει μικρή εξέλιξη συνεχίζοντας όμως να βρίσκεται σε αρκετά χαμηλότερο στάδιο από αυτό που περιμένουμε.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: T.Z.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 20,26 μηνών		Τελική ηλικία: 26,24 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	20	36
	Λεπτή	20	30
Γνωστική Ανάπτυξη		20	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	20	36
	Έκφραση	20	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	36
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		20	36

Πίνακας 4

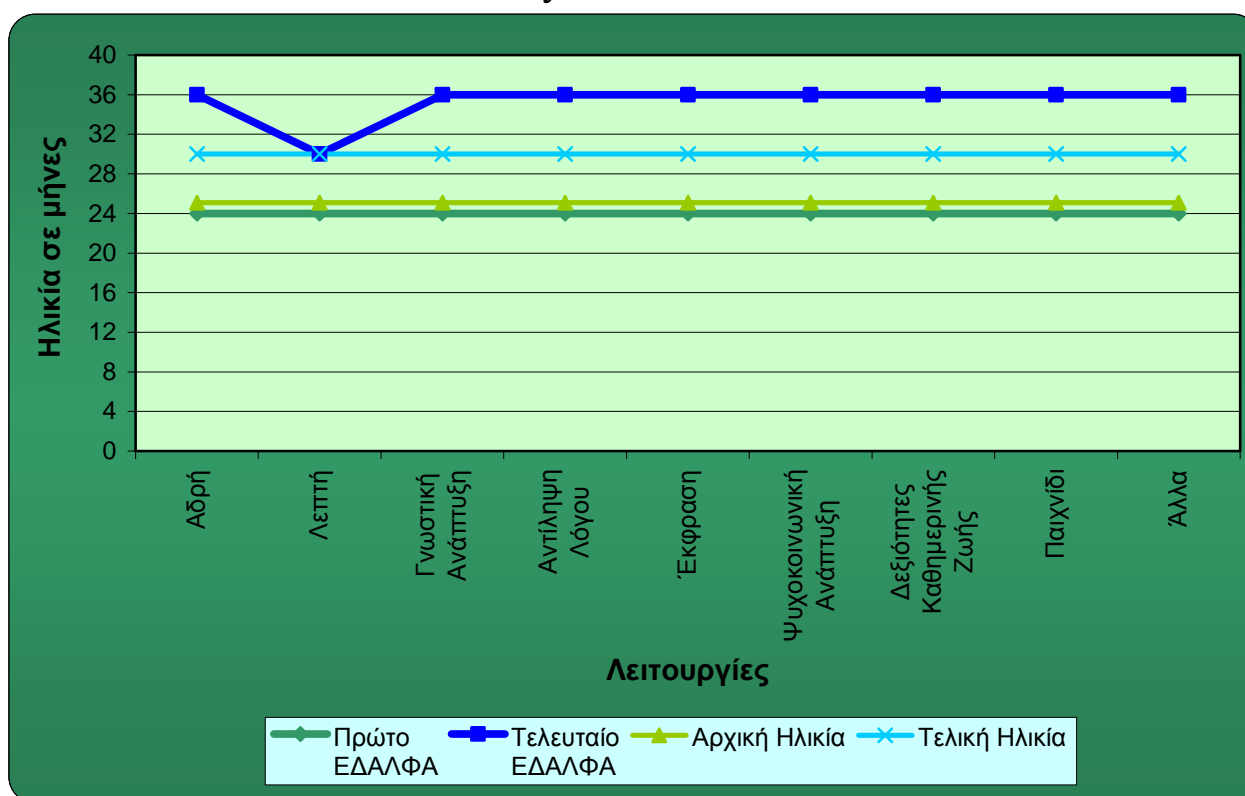
Διάγραμμα 4

Στην αρχή της έρευνας το παιδί ανήκει στο επιθυμητό στάδιο σύμφωνα με την ηλικία του.

Στο τέλος της έρευνας το παιδί αυτό παρατηρούμε ότι βρίσκεται σε όλες τις λειτουργίες σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό που ορίζει το ΕΔΑΛΦΑ για την ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Α.Θ.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 25,1 μηνών		Τελική ηλικία: 31 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	30
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 5

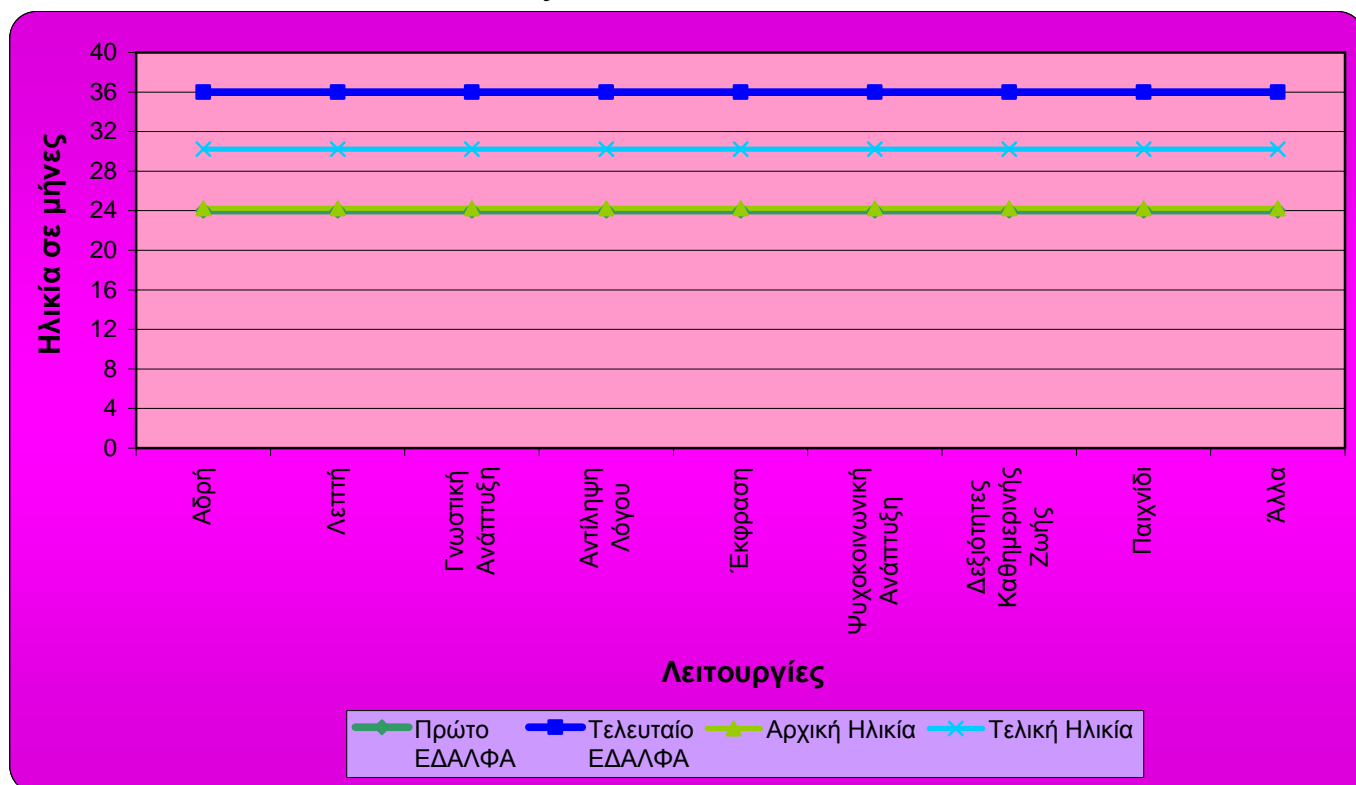
Διάγραμμα 5

Αρχικά το παιδί είναι στο αναμενόμενο επίπεδο για την ηλικία του, σύμφωνα με το ΕΔΑΛΦΑ.

Τα αποτελέσματα του τελευταίου ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι το παιδί είναι σε όλες τις λειτουργίες στο επόμενο στάδιο, εκτός από την Αδρή Κινητικότητα, όπου το παιδί είναι σε φυσιολογικό επίπεδο για την ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Κ.Ι.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 24,24 μηνών		Τελική ηλικία: 30,22 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	36
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 6

Διάγραμμα 6

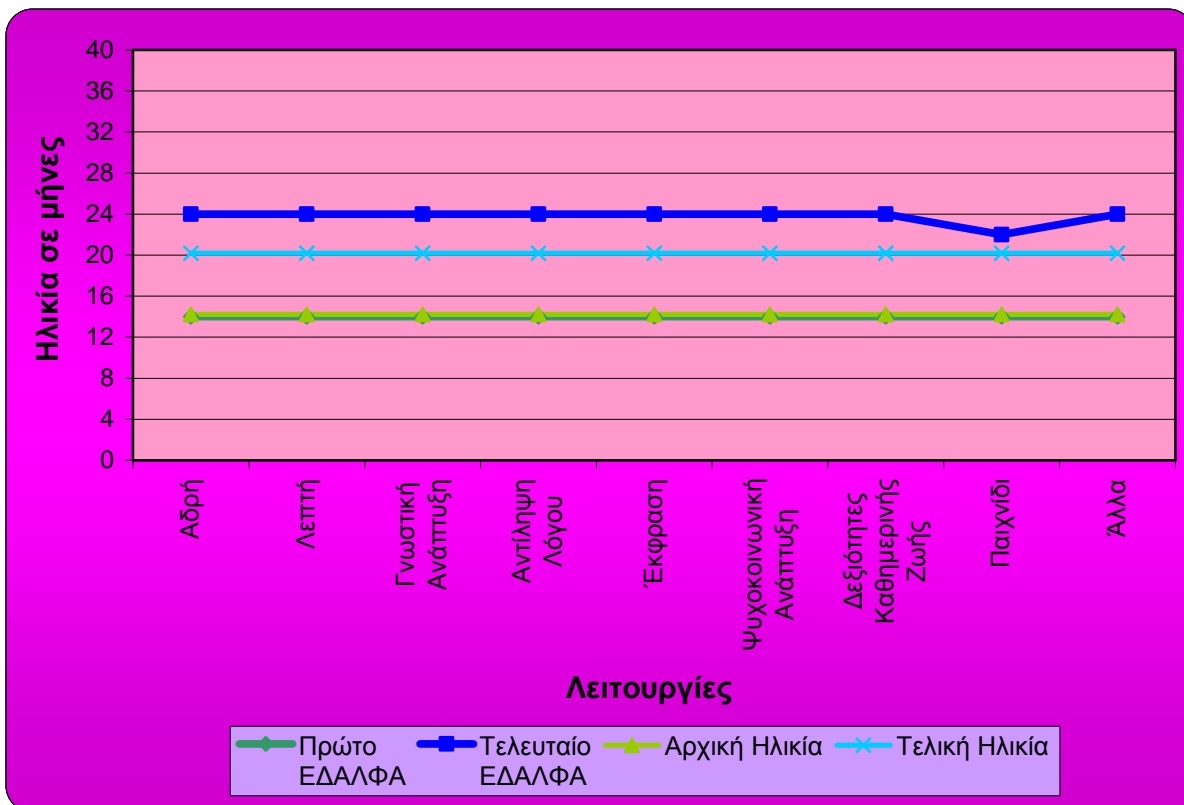
Τα αποτελέσματα του πρώτου ΕΔΑΛΦΑ δείχνουν ότι το παιδί είναι στο κανονικό στάδιο για την ηλικία του σύμφωνα με το ΕΦΑΛΦΑ.

Ενώ τα αποτελέσματα του τελευταίου ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι το παιδί ανήκει στο αμέσως επόμενο στάδιο σε όλες τις λειτουργίες.

Η μεγαλύτερη εξέλιξη του παιδιού παρατηρήθηκε μετά τις καλοκαιρινές διακοπές.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Κ.Λ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 14,22 μηνών		Τελική ηλικία: 20,20 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	14	24
	Λεπτή	14	24
Γνωστική Ανάπτυξη		14	24
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	14	24
	Έκφραση	14	24
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		14	24
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		14	24
Παιχνίδι		14	22
Άλλα		14	24

Πίνακας 7

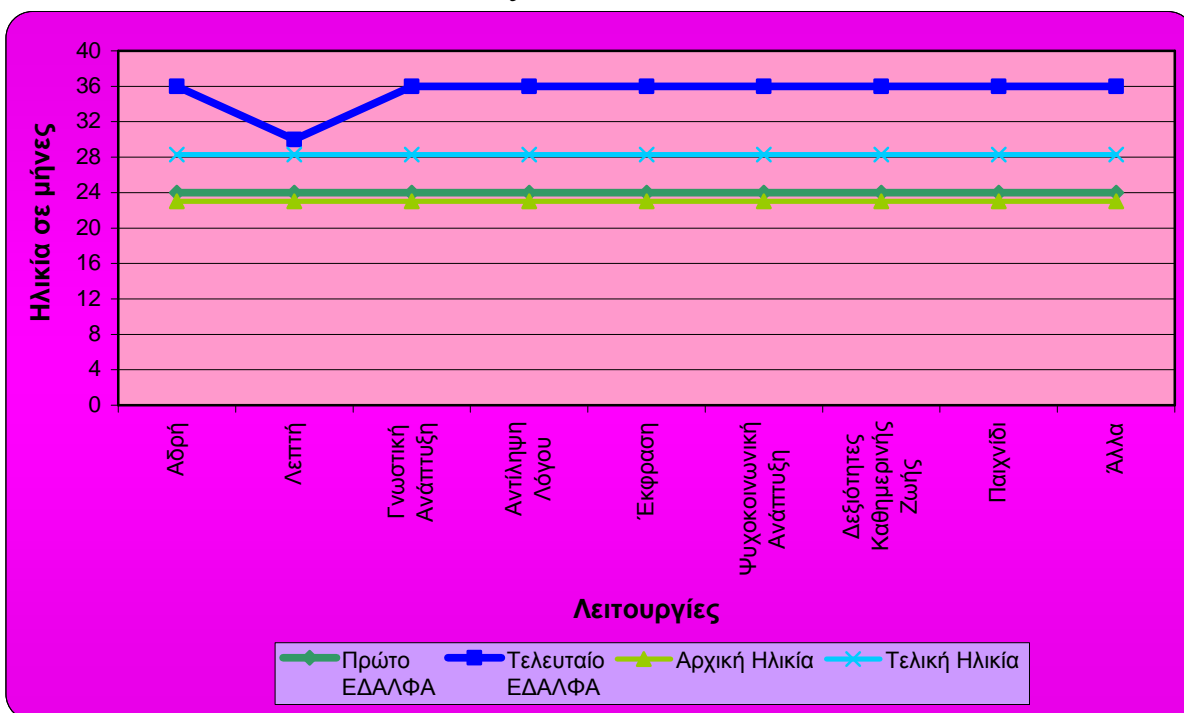
Διάγραμμα 7

Στην πρώτη αξιολόγηση του παιδιού, πρώτο ΕΔΑΛΦΑ, βλέπουμε ότι το παιδί είναι σε φυσιολογικό επίπεδο.

Στην τελευταία αξιολόγηση, τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, το παιδί ανήκει σε μεγαλύτερο στάδιο εξέλιξης. Στο Παιχνίδι παρατηρείται μικρότερη εξέλιξη, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες λειτουργίες, παρόλα αυτά και στο Παιχνίδι βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάδιο σχετικά με την ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Μ.Μελ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 23 μηνών		Τελική ηλικία: 28,30 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	30
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 8

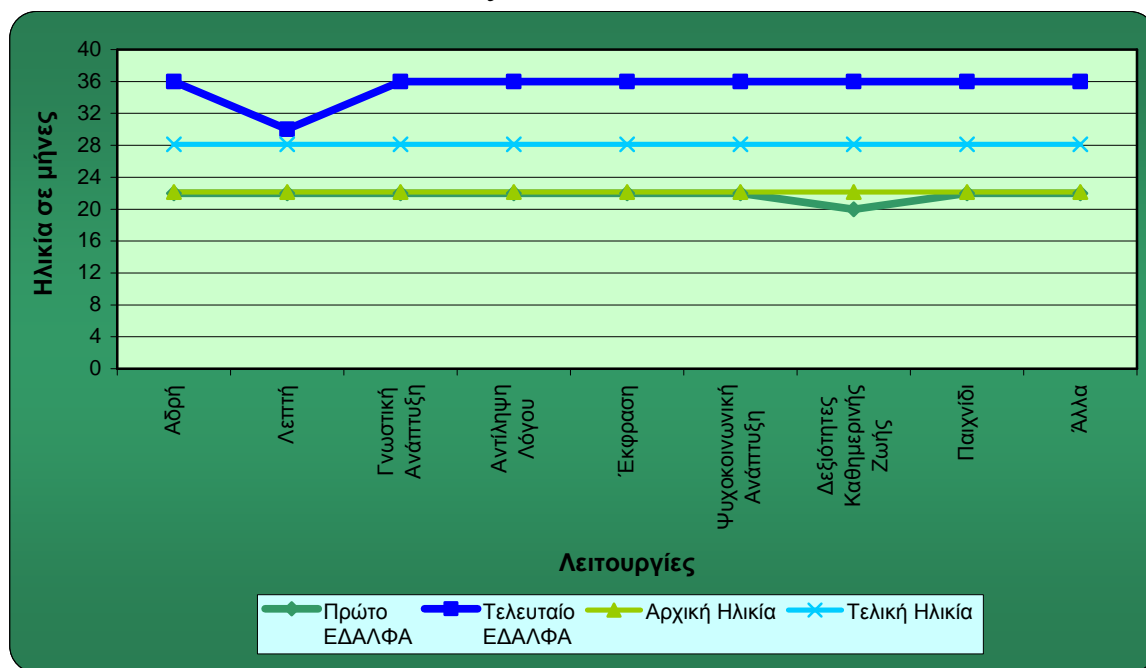
Διάγραμμα 8

Αρχικά το παιδί αυτό βρίσκεται στο αναμενόμενο στάδιο εξέλιξης.

Στο τέλος της έρευνας, σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, παρατηρούμε ότι το παιδί έχει αρκετά μεγαλύτερη εξέλιξη σε σχέση με αυτή που θα περιμέναμε σύμφωνα με την ηλικία του. Η εξέλιξη της Λεπτής Κινητικότητας είναι μικρότερη συγκριτικά με τις υπόλοιπες λειτουργίες, παραμένει όμως σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό που περιμένουμε για την ηλικία του παιδιού.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Μ.Ν.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 22,14 μηνών	Τελική ηλικία: 28,13 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	22	36
	Λεπτή	22	30
	Γνωστική Ανάπτυξη	22	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	36
	Έκφραση	22	36
	Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	22	36
	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	20	36
	Παιχνίδι	22	36
	Άλλα	22	36

Πίνακας 9

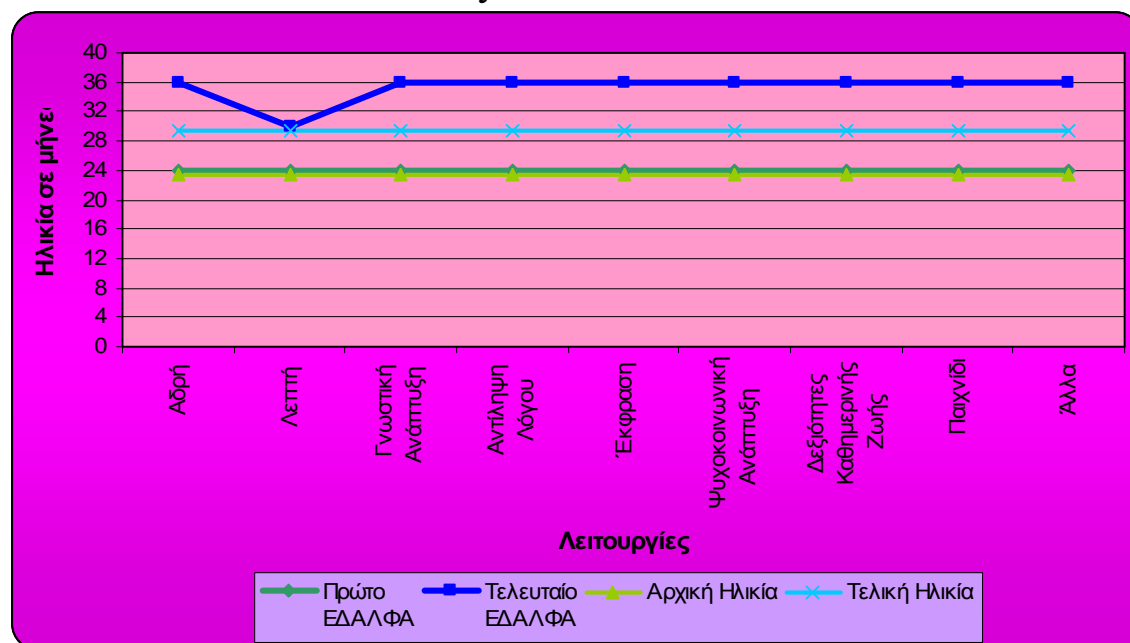
Διάγραμμα 9

Μετά την πρώτη αξιολόγηση του παιδιού, πρώτο ΕΔΑΛΦΑ, παρατηρούμε ότι το παιδί μόνο στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής ανήκει στο προηγούμενο στάδιο.

Στο τέλος της έρευνας, μετά την τελευταία αξιολόγηση, τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, παρατηρούμε μεγάλη εξέλιξη του παιδιού σε όλες τις λειτουργίες, καθώς ανήκει σε μεγαλύτερο στάδιο. Στην Λεπτή Κινητικότητα η εξέλιξη είναι μικρότερη, σε σύγκριση με τις άλλες λειτουργίες, παρόλα αυτά και η Λεπτή Κινητικότητα βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάδιο για την ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Λ.Π.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 23,5 μηνών	Τελική ηλικία: 29,3 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	30
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 10

Διάγραμμα 10

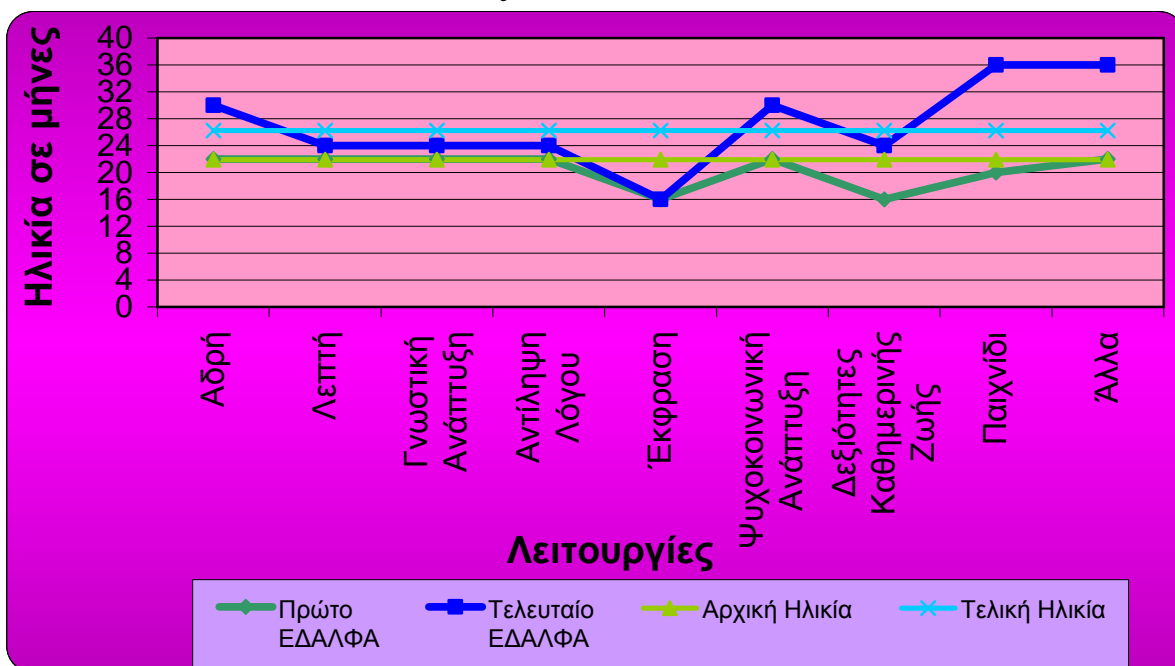
Τα αποτελέσματα του πρώτου ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι το παιδί σε όλες τις λειτουργίες βρίσκεται στο προσδοκώμενο στάδιο, σύμφωνα με την ηλικία του.

Τα αποτελέσματα του τελευταίου ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι το παιδί ανήκει στο μεγαλύτερο στάδιο σε όλες τις λειτουργίες, εκτός από την Λεπτή Κινητικότητα, η οποία είναι στο φυσιολογικό, για την ηλικία του, στάδιο.

Στην αρχή το παιδί ήταν αρκετά ντροπαλό, στη συνέχεια όμως εξοικειώθηκε και χαιρόταν πολύ κάθε φορά που έπρεπε να κάνει τις διάφορες δραστηριότητες.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Τ.Ε.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 21,9 μηνών	Τελική ηλικία: 26,25 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	22	30
	Λεπτή	22	24
Γνωστική Ανάπτυξη		22	24
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	24
	Έκφραση	16	16
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		22	30
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		16	24
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		22	36

Πίνακας 11

Διάγραμμα 11

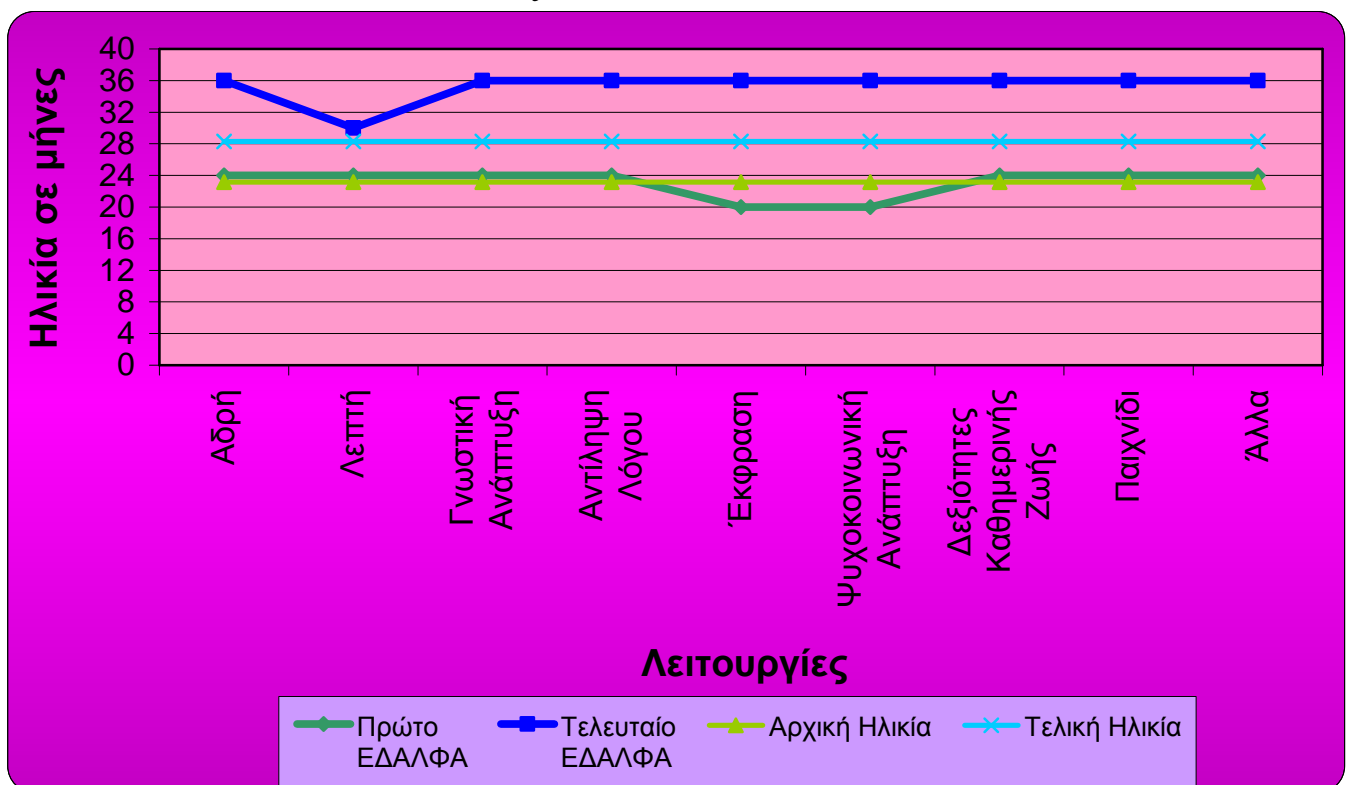
Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί στο Παιχνίδι βρίσκεται ένα στάδιο πίσω από αυτό που θα έπρεπε ενώ στην Έκφραση και την Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη βρίσκεται τρία στάδια πίσω.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί στη Λεπτή Κινητικότητα, την Γνωστική Ανάπτυξη, την Αντίληψη Λόγου και τις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής βρίσκεται ένα στάδιο πίσω, ενώ στην Έκφραση βρίσκεται δύο στάδια πίσω.

Το παιδί ήταν πολύ εσωστρεφές και δύσκολα "ανοιγόταν" στις συναντήσεις μας.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Β. Ι.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 23,14 μηνών	Τελική ηλικία: 28,28 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	30
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	20	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 12

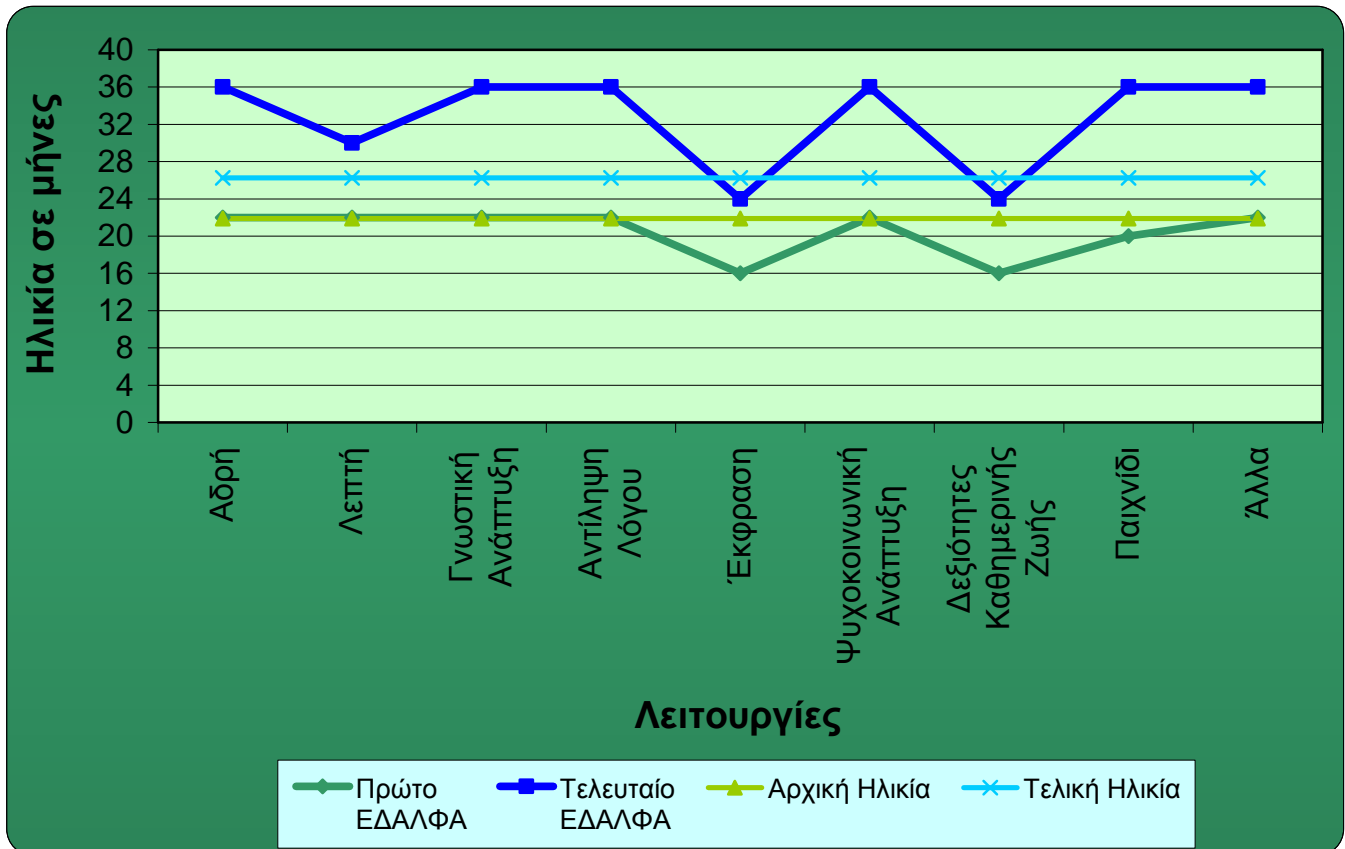
Διάγραμμα 12

Σύμφωνα με τα πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί όσον αφορά την Έκφραση και την Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη βρίσκεται δύο στάδια πίσω.

Στο τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάδιο σε όλες τις λειτουργίες, εκτός από τη Λεπτή Κινητικότητα όπου βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στην ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: T.M.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 21,9 μηνών		Τελική ηλικία: 26,25 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	22	36
	Λεπτή	22	30
Γνωστική Ανάπτυξη		22	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	36
	Έκφραση	16	24
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		22	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		16	24
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		22	36

Πίνακας 13

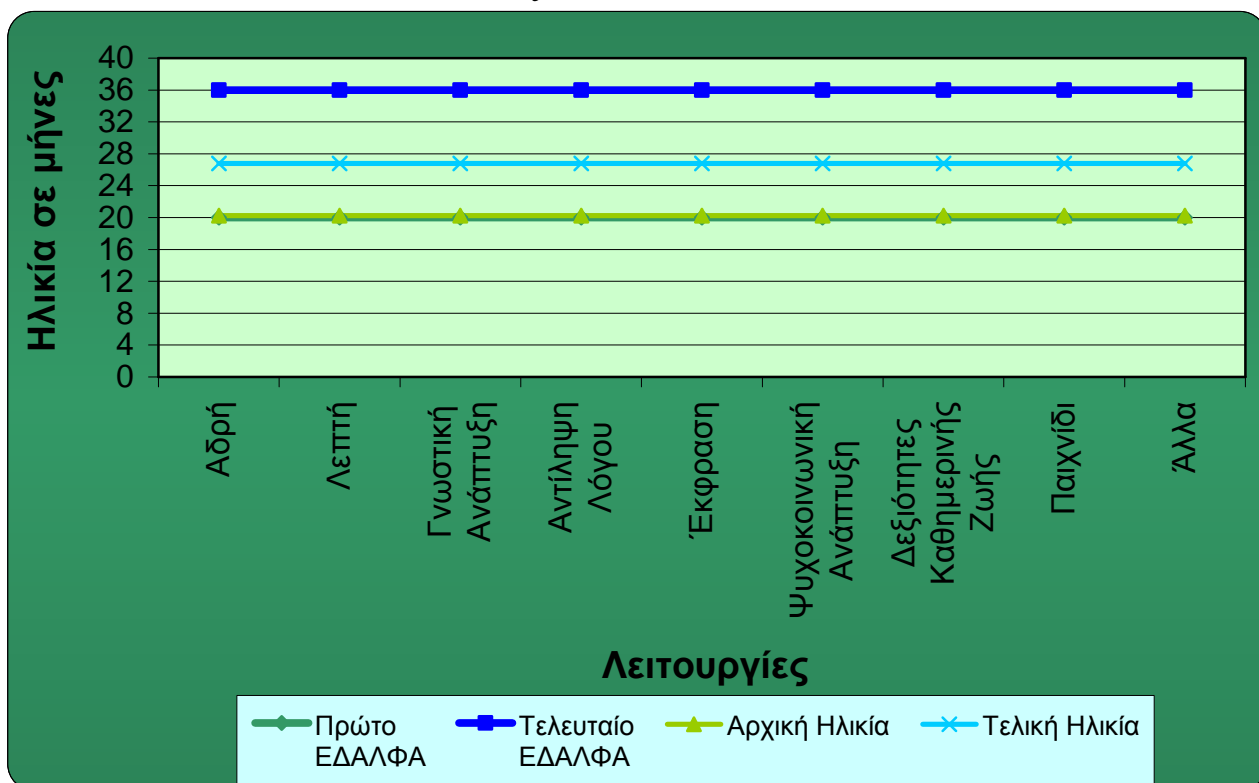
Διάγραμμα 13

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ στο παιχνίδι το παιδί βρίσκεται ένα στάδιο πίσω ενώ στην Έκφραση και τις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής τρία στάδια πίσω.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί στην Έκφραση και στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής βρίσκεται ένα στάδιο πίσω από αυτό που θα έπρεπε να είναι. Στις περισσότερες όμως λειτουργίες βρίσκεται ένα στάδιο παραπάνω.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Β.Α.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 20,24 μηνών		Τελική ηλικία: 26,8 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	20	36
	Λεπτή	20	36
Γνωστική Ανάπτυξη		20	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	20	36
	Έκφραση	20	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	36
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		20	36

Πίνακας 14

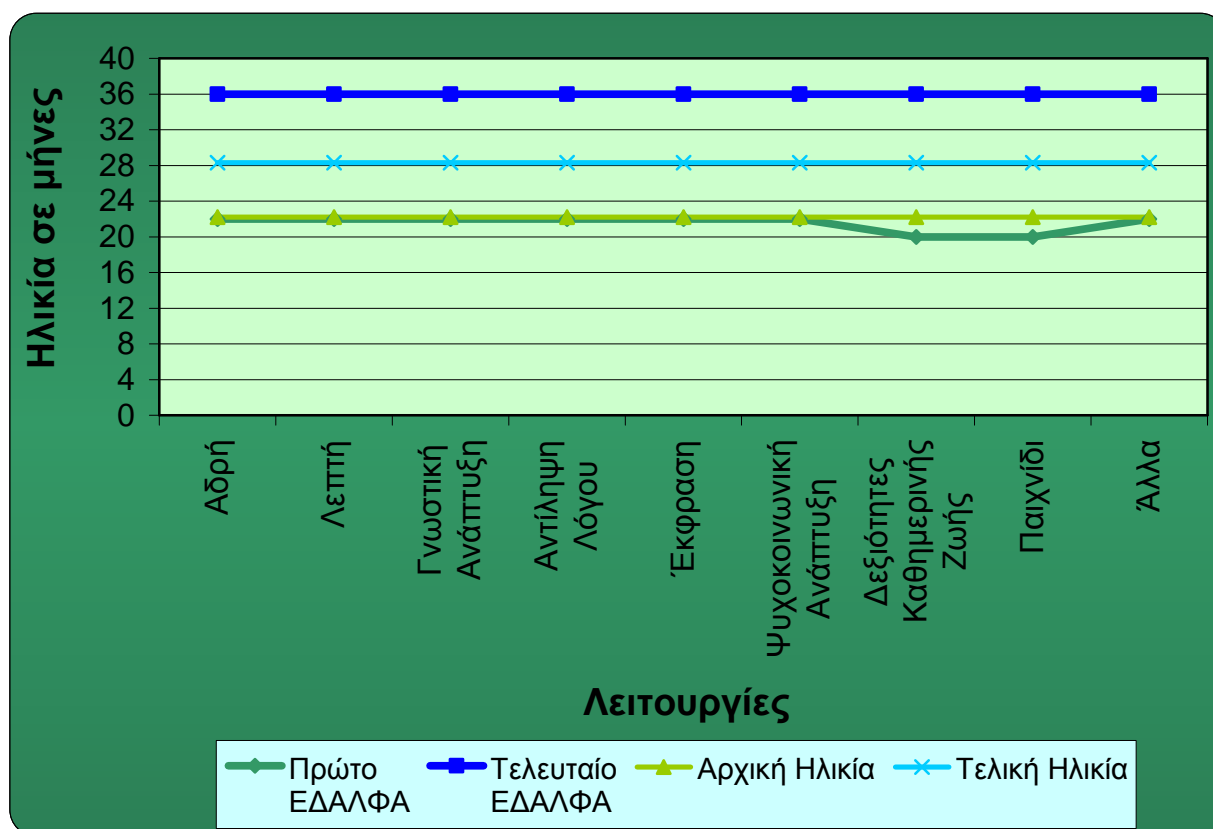
Διάγραμμα 14

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάδιο.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Γ.Δ.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 22,20 μηνών		Τελική ηλικία: 28,3 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	22	36
	Λεπτή	22	36
Γνωστική Ανάπτυξη		22	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	36
	Έκφραση	22	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		22	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	36
Παιχνίδι		20	36
Άλλα		22	36

Πίνακας 15

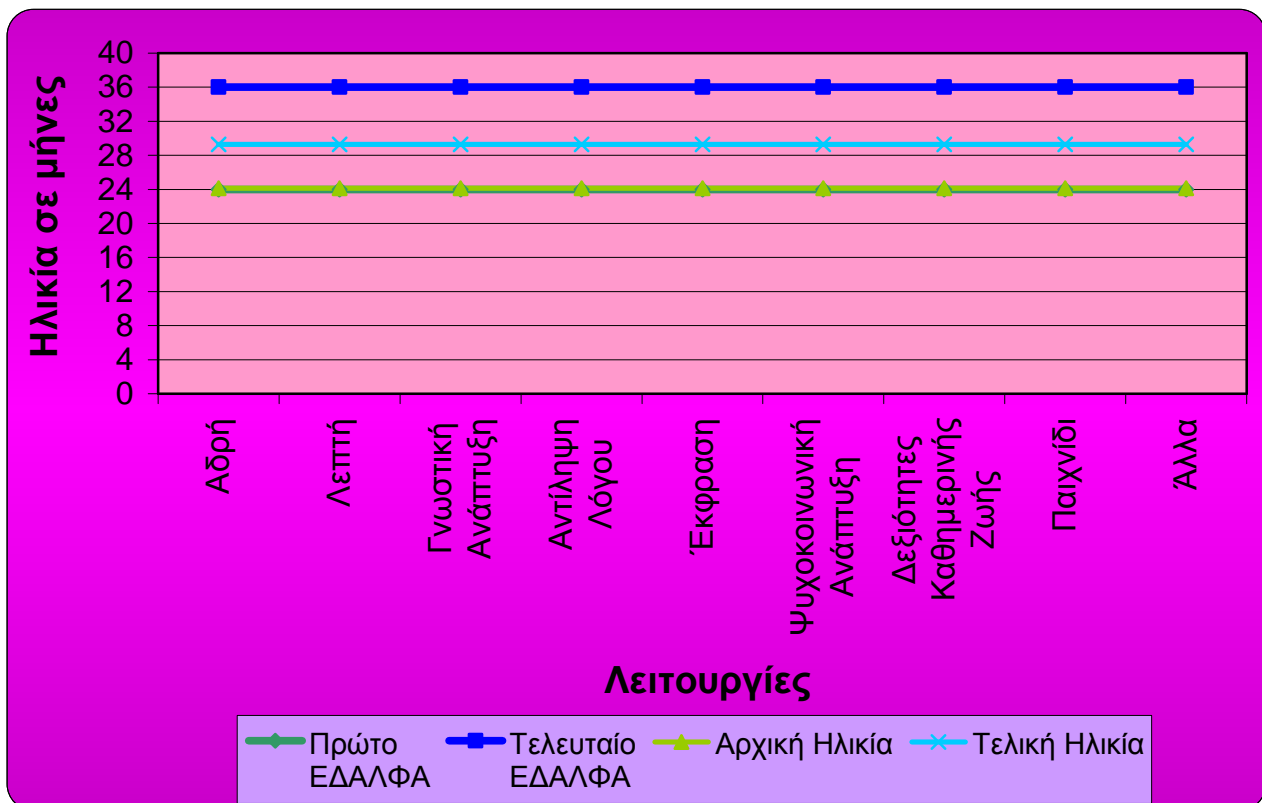
Διάγραμμα 15

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής και στο Παιχνίδι βρίσκεται ένα στάδιο πίσω σε σχέση με τη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάσιο από αυτό της ηλικίας του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Γ.Ε.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 24,14 μηνών		Τελική ηλικία: 29,28 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	36
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 16

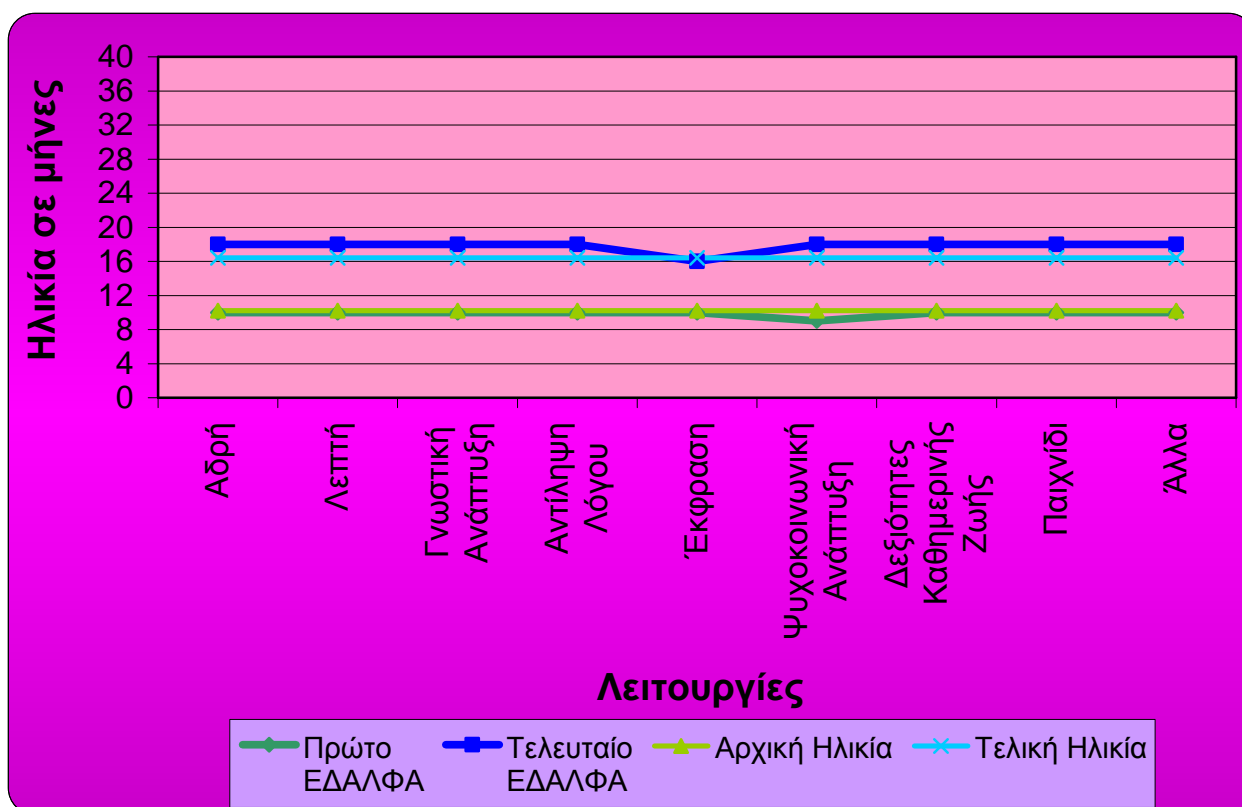
Διάγραμμα 16

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί σε όλες τις λειτουργίες βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ βρίσκεται στο επόμενο στάδιο από αυτό που αντιστοιχεί στην ηλικία του.

Όνομα	Όνομα: Λ.Ι.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Όνομα: Μ.Π.		
Σταθμική ηλικία παιδιού	Αρχική ηλικία: 10,21 μηνών	Τελική ηλικία: 16,4 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	10	18
	Λεπτή	10	18
Γνωστική Ανάπτυξη		10	18
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	10	18
	Έκφραση	10	16
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		9	18
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		10	18
Παιχνίδι		10	18
Άλλα		10	18

Πίνακας 17

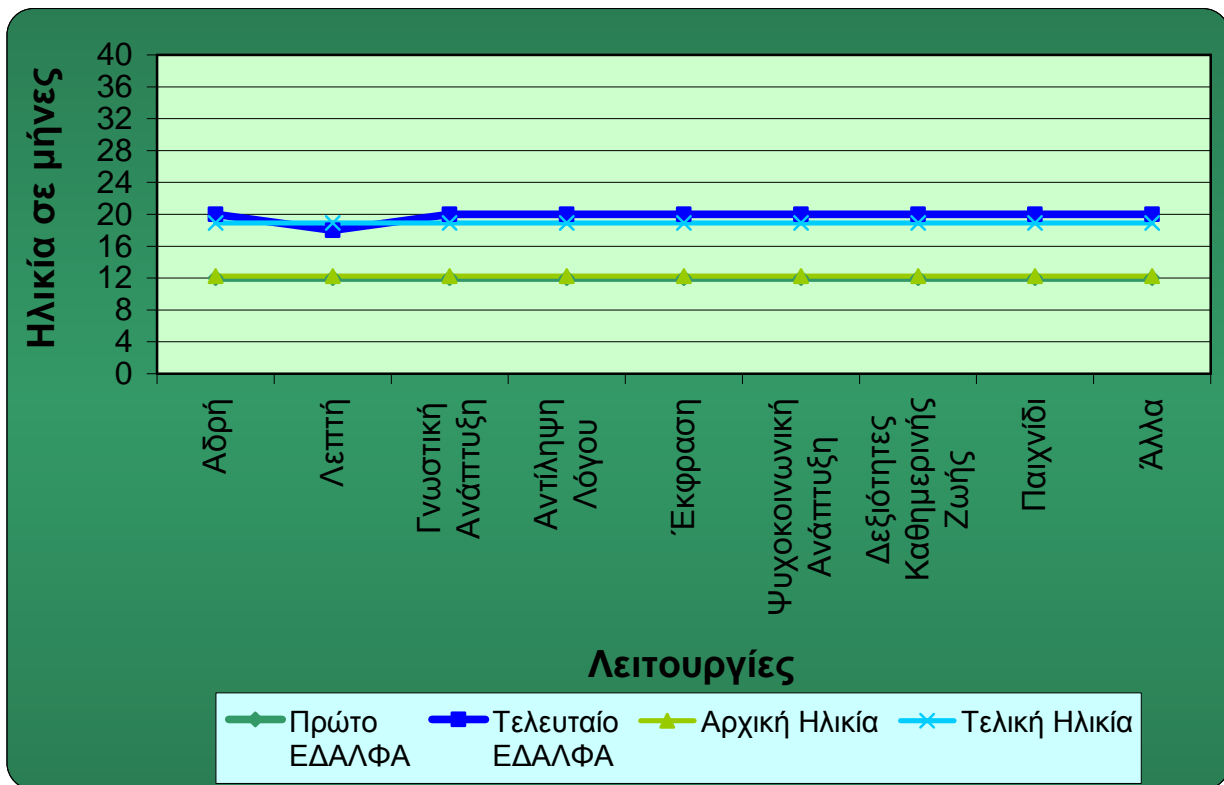
Διάγραμμα 17

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί μόνο στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη βρίσκεται ένα στάδιο πίσω σε σχέση με τη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ σε όλες τις λειτουργίες, εκτός της Έκφρασης, το παιδί βρίσκεται στο επόμενο στάδιο από αυτό της ηλικίας του. Στον τομέα της Έκφρασης βρίσκεται στο στάδιο το οποίο αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Φύλο: Αγόρι			
		Αρχική ηλικία: 12,25 μηνών	Τελική ηλικία: 18,9 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΛΛΑΦΑ	Τελευταίο ΕΛΛΑΦΑ
Κινητι- κότητα	Αδρή	12	20
	Λεπτή	12	18
Γνωστική Ανάπτυξη		12	20
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	12	20
	Έκφραση	12	20
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		12	20
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		12	20
Παιχνίδι		12	20
Άλλα		12	20

Πίνακας 18

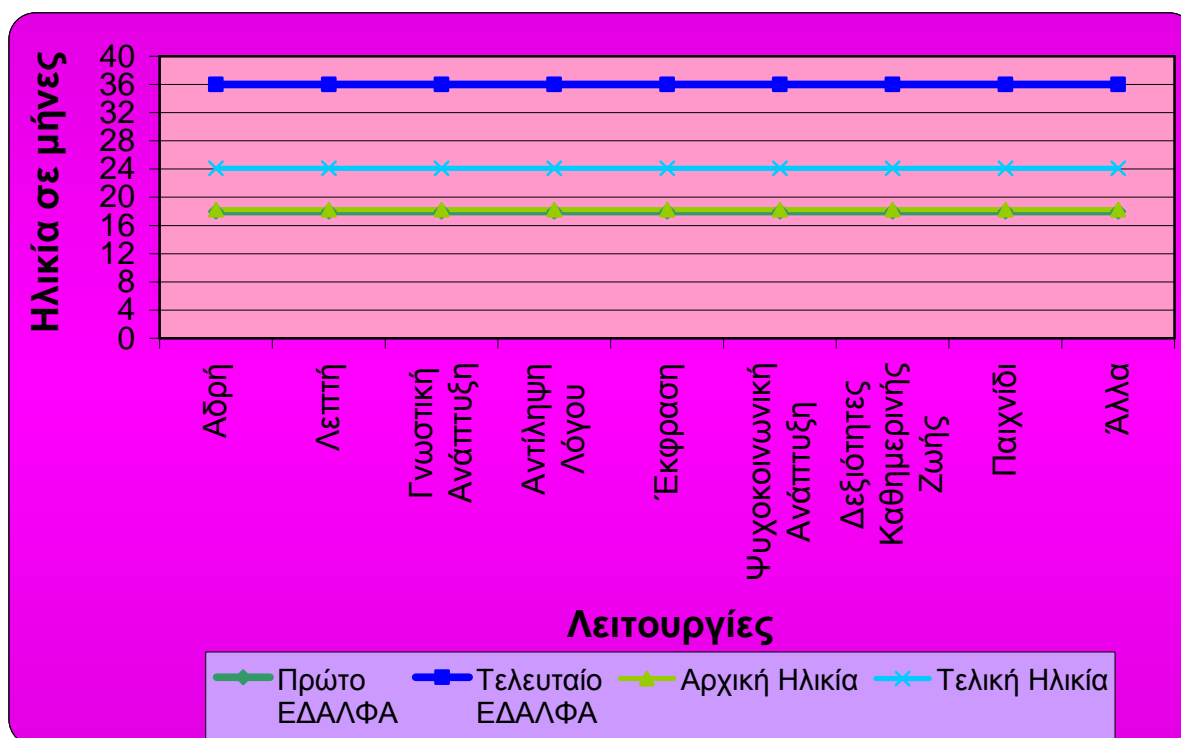
Διάγραμμα 18

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί σε όλες τις λειτουργίες βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί βρίσκεται στο επόμενο στάδιο από αυτό που ανήκει ηλικιακά. Μόνο στη λειτουργία της Λεπτής Κινητικότητας βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στην ηλικία του.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Γ.Σ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική ηλικία: 18,27 μηνών		Τελική ηλικία: 24,11 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	18	36
	Λεπτή	18	36
Γνωστική Ανάπτυξη		18	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	18	36
	Έκφραση	18	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		18	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		18	36
Παιχνίδι		18	36
Άλλα		18	36

Πίνακας 19

Διάγραμμα 19

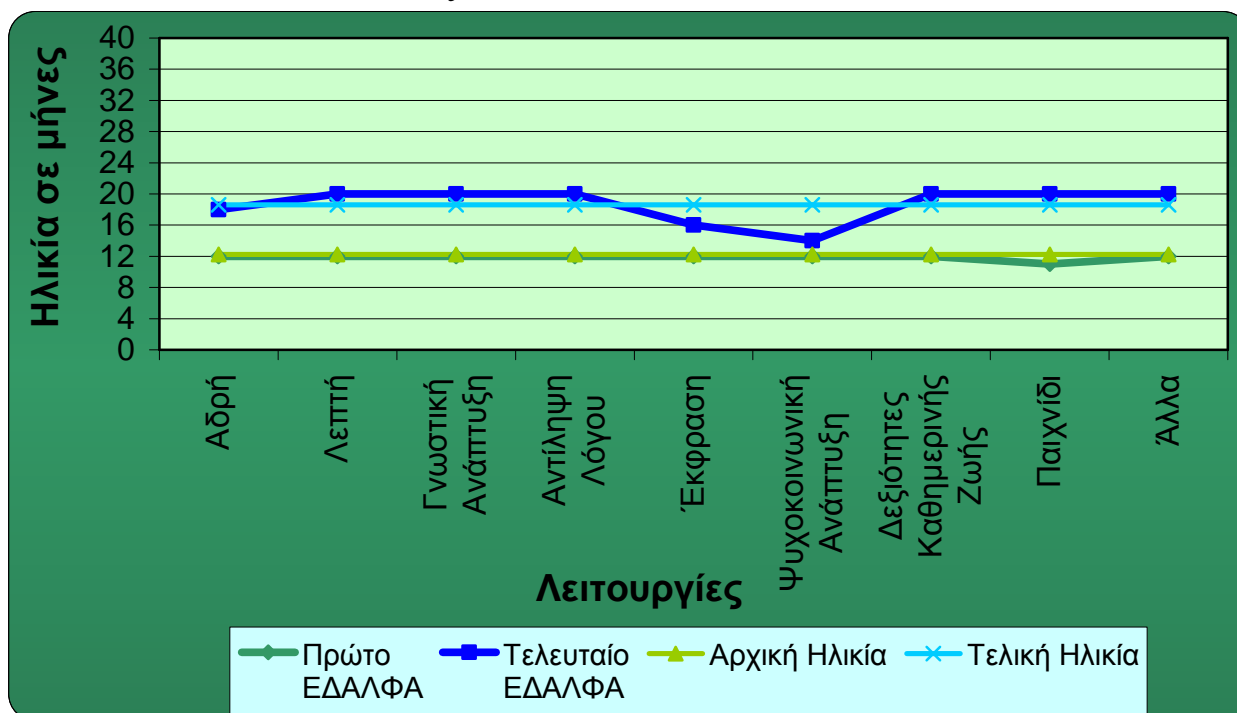
Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ το παιδί βρίσκεται στο στάδιο που αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ βρίσκεται σε πολύ μεγαλύτερο στάδιο από αυτό που αντιστοιχεί στο ίδιο το παιδί ηλικιακά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πρόκειται για ένα δραστήριο και έξυπνο παιδί, πρόθυμο να συνεργαστεί. Τα δύο τελευταία ΕΔΑΛΦΑ έγιναν καθαρά από ενδιαφέρον αφού η ηλικία του παιδιού ήταν πολύ μικρότερη από αυτή που αντιστοιχεί στα στάδια αυτά.

Στοιχεία παιδιού	Όνομα: Κ.Σπ.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική ηλικία: 12,23 μηνών	Τελική ηλικία: 18,6 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	12	18
	Λεπτή	12	20
Γνωστική Ανάπτυξη		12	20
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	12	20
	Έκφραση	12	16
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		12	14
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		12	20
Παιχνίδι		11	20
Άλλα		12	20

Πίνακας 20

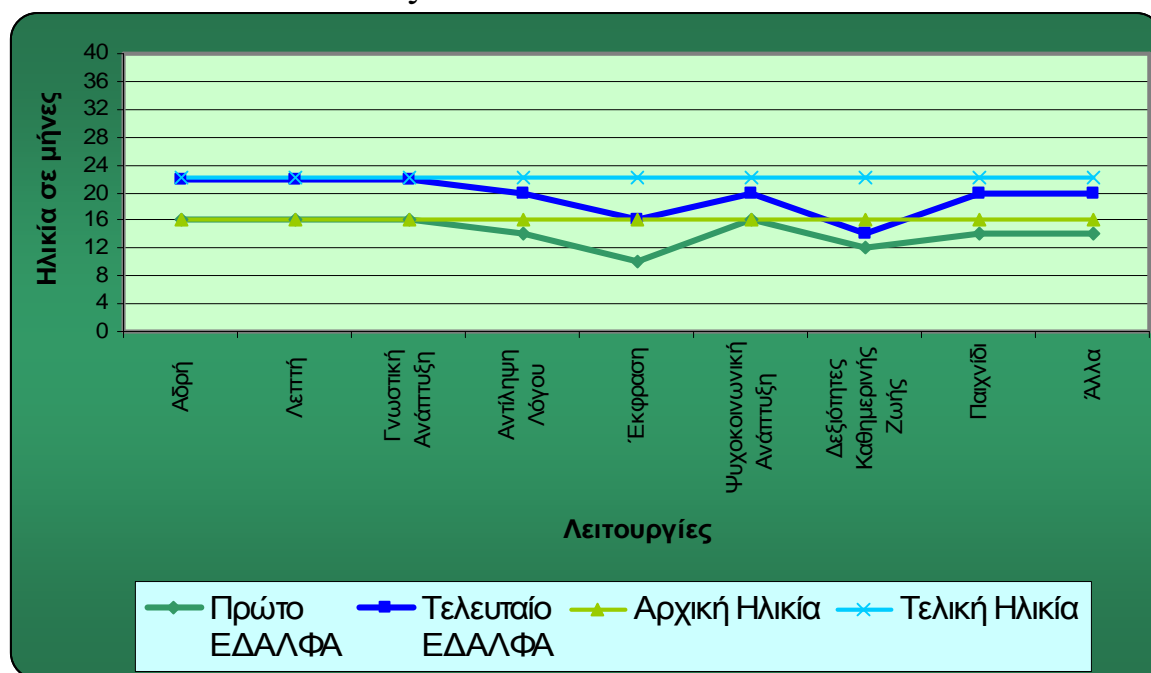
Διάγραμμα 20

Σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ όσον αφορά το παιχνίδι το παιδί βρίσκεται ένα στάδιο πίσω από αυτό που αντιστοιχεί στη χρονική του ηλικία.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ στη Λεπτή Κινητικότητα, τη Γνωστική Ανάπτυξη, την Αντίληψη Λόγου, τις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, το Παιχνίδι και τα Άλλα βρίσκεται σε μεγαλύτερο στάδιο. Αντίθετα στην Έκφραση βρίσκεται ένα στάδιο πίσω ενώ στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη δύο στάδια πίσω.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Τ.Α.		
	Φύλο: Αγόρι		
	Αρχική Ηλικία: 16,13 μηνών	Τελική Ηλικία: 22,26 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	16	22
	Λεπτή	16	22
Γνωστική Ανάπτυξη		16	22
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	14	20
	Έκφραση	10	16
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		16	20
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		12	14
Παιχνίδι		14	20
Άλλα		14	20

Πίνακας 21

Διάγραμμα 21

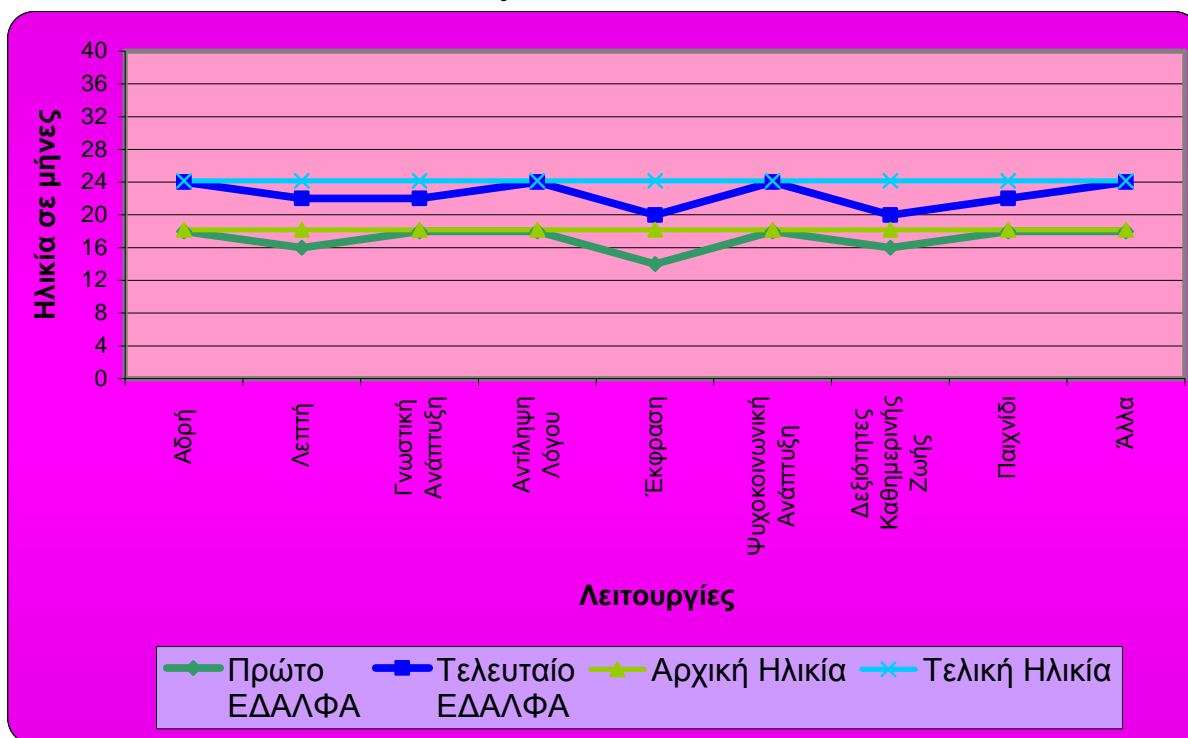
Οι λειτουργίες της Γλωσσικής Ανάπτυξης, των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής, του Παιχνιδιού και των Άλλων (μίμηση – κοινή παρατήρηση) εντοπίζονται σε προηγούμενα ηλικιακά στάδια, όπως παρατηρείται από την πρώτη χορήγηση του ΕΔΑΛΦΑ.

Κατά το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, το παιδί συνεχίζει να υπολείπεται στις παραπάνω λειτουργίες, καθώς και στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη.

Ωστόσο, η γενικότερη εικόνα του παιδιού έπειτα από τις καλοκαιρινές διακοπές δείχνει μία πολύ σημαντική εξέλιξη σε όλους τους τομείς.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Χ.Μ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 18,18 μηνών	Τελική Ηλικία: 24,16 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητι- κότητα	Αδρή	18	24
	Λεπτή	16	22
Γνωστική Ανάπτυξη		18	22
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	18	24
	Έκφραση	14	20
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		18	24
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		16	20
Παιχνίδι		18	22
Άλλα		18	24

Πίνακας 22

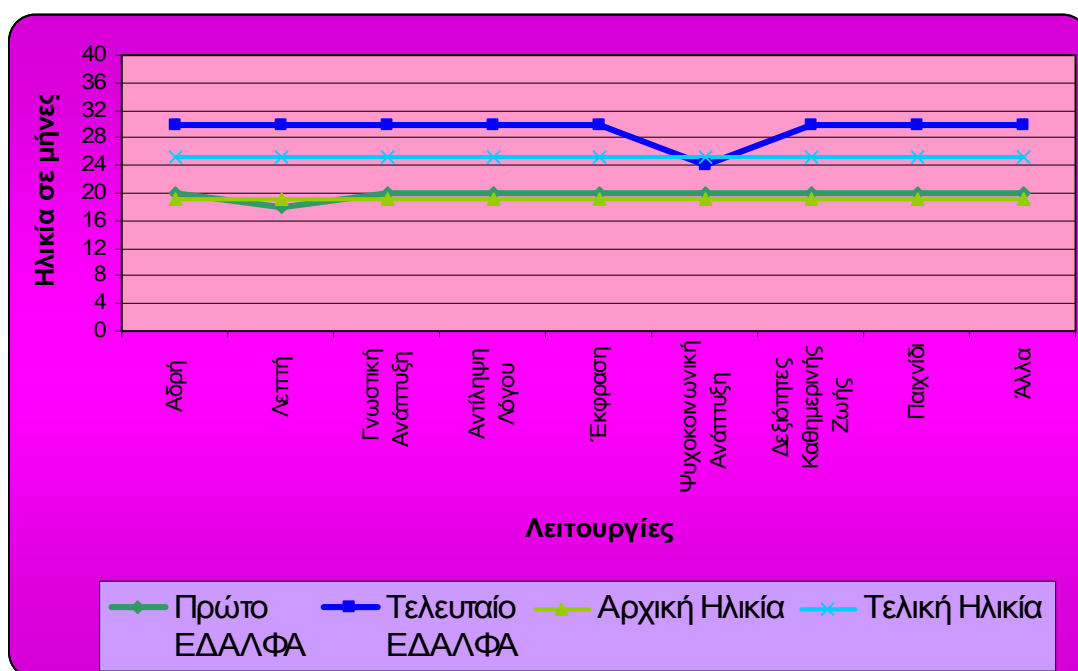
Διάγραμμα 22

Το παιδί βρίσκεται σε προηγούμενα ηλικιακά στάδια στην Λεπτή Κινητικότητα, την Έκφραση και τις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής κατά την αρχική εκτίμηση.

Κατά την τελική εκτίμηση, το παιδί υπολείπεται επιπλέον και στις λειτουργίες της Γνωστικής Ανάπτυξης και του Παιχνιδιού.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Κ.Μ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 19,20 μηνών		Τελική Ηλικία: 25,18 μηνών
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	20	30
	Λεπτή	18	30
Γνωστική Ανάπτυξη		20	30
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	20	30
	Έκφραση	20	30
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	24
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	30
Παιχνίδι		20	30
Άλλα		20	30

Πίνακας 23

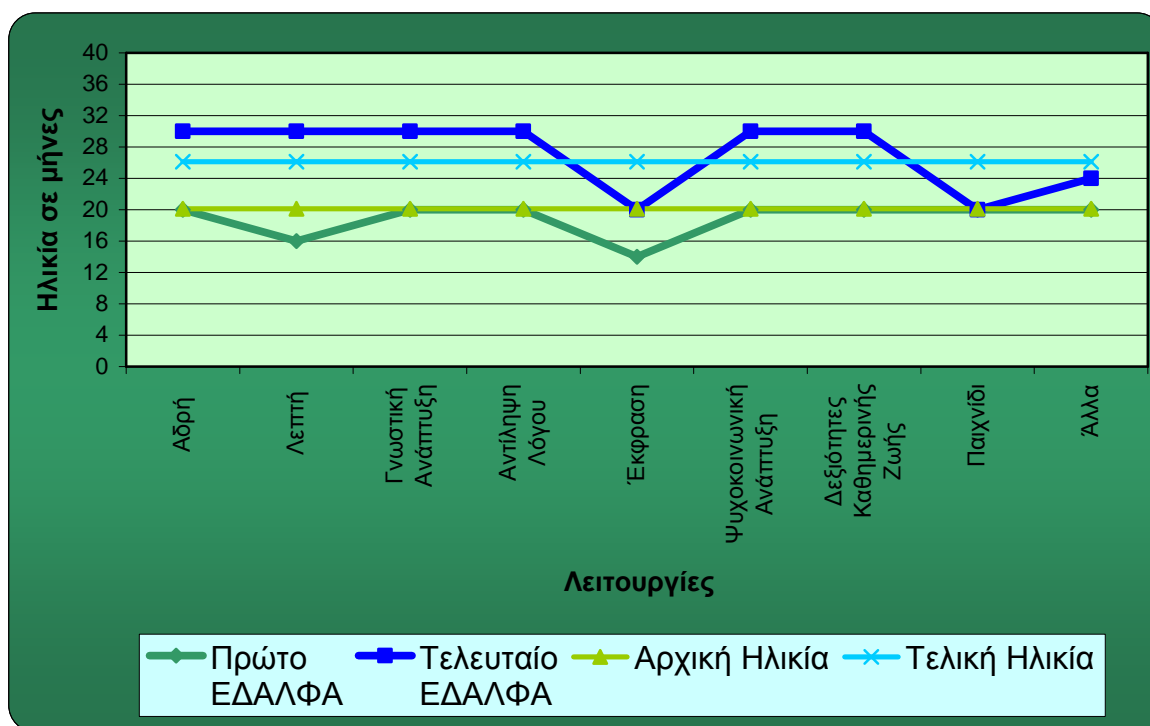
Διάγραμμα 23

Από τον πίνακα, παρατηρείται ότι το παιδί μόνο στην Λεπτή Κινητικότητα βρίσκεται στο ακριβώς προηγούμενο στάδιο εξέλιξης σύμφωνα με το αρχικό ΕΔΑΛΦΑ.

Το ίδιο συμβαίνει και με την Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη σύμφωνα με το τελικό ΕΔΑΛΦΑ.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Π.Γ.			
	Φύλο: Αγόρι			
	Αρχική Ηλικία: 20,13 μηνών		Τελική Ηλικία: 26,11 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ	
Κινητι- κότητα	Αδρή		20	30
	Λεπτή		16	30
Γνωστική Ανάπτυξη		20	30	
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου		20	30
	Έκφραση		14	20
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	30	
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	30	
Παιχνίδι		20	20	
Άλλα		20	24	

Πίνακας 24

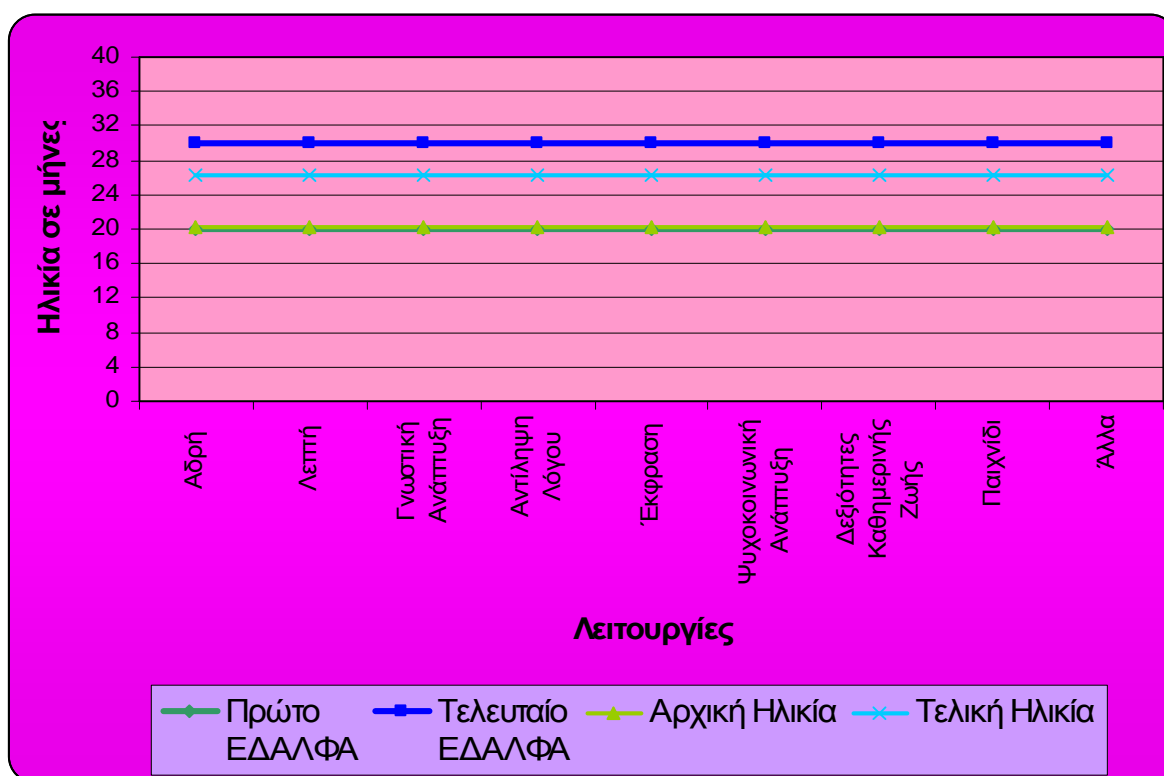
Διάγραμμα 24

Το παιδί δεν έχει κατακτήσει τις δεξιότητες της Λεπτής Κινητικότητας και της Έκφρασης ανάλογα με την χρονολογική του ηλικία σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ.

Σύμφωνα με το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, το παιδί βρίσκεται σε προηγούμενα στάδια στην λειτουργία της Έκφρασης, του Παιχνιδιού και των Άλλων (μίμηση – κοινή παρατήρηση).

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Μ.Μ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 20,24 μηνών		Τελική Ηλικία: 26,22 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	20	30
	Λεπτή	20	30
Γνωστική Ανάπτυξη		20	30
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	20	30
	Έκφραση	20	30
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		20	30
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	30
Παιχνίδι		20	30
Άλλα		20	30

Πίνακας 25

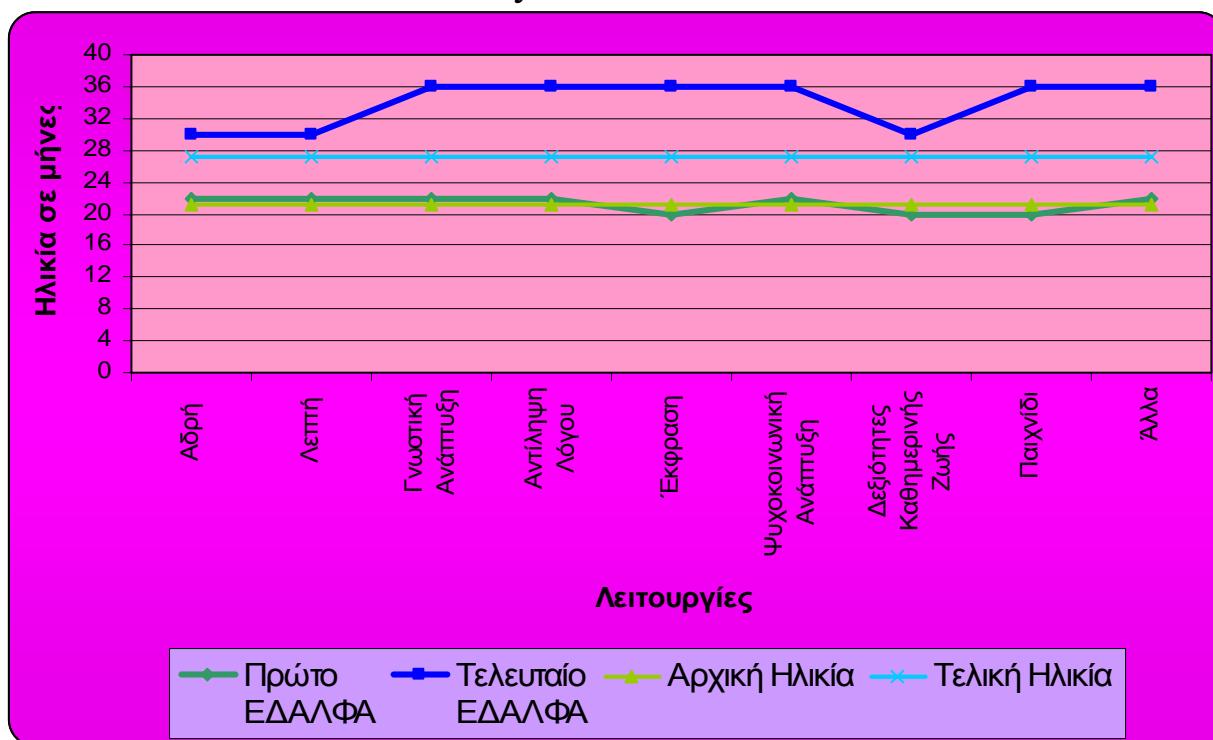
Διάγραμμα 25

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον πίνακα, το παιδί ακολουθεί τυπικά την αναπτυξιακή του πορεία κατά την αρχική εκτίμηση.

Το παιδί συνεχίζει να ακολουθεί τυπικά το εξελικτικό του στάδιο και κατά την τελική εκτίμηση.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Κ.Σ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 21,10 μηνών	Τελική Ηλικία: 27,08 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητι- κότητα	Αδρή	22	30
	Λεπτή	22	30
	Γνωστική Ανάπτυξη	22	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	36
	Έκφραση	20	36
	Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	22	36
	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	20	30
	Παιχνίδι	20	36
	Άλλα	22	36

Πίνακας 26

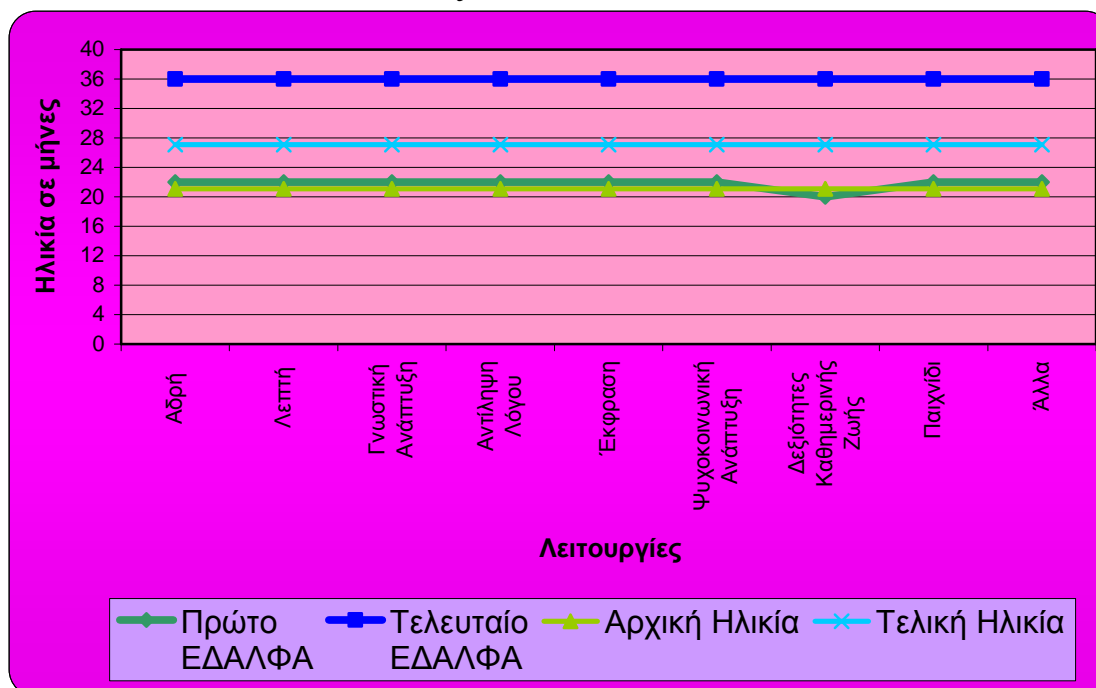
Διάγραμμα 26

Το παιδί δεν έχει κατακτήσει την λειτουργία της Έκφρασης, των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής και του Παιχνιδιού σύμφωνα με το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ.

Όσον αφορά το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, η Κινητικότητα και οι Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής εντοπίζονται στο τυπικό ηλικιακό στάδιο, ενώ οι υπόλοιπες λειτουργίες βρίσκονται στο επόμενο στάδιο ανάπτυξης.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Δ.Θ.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 21,10 μηνών	Τελική Ηλικία: 27,08 μηνών	
	Λειτουργίες	Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητι- κότητα	Αδρή	22	36
	Λεπτή	22	36
	Γνωστική Ανάπτυξη	22	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	22	36
	Έκφραση	22	36
	Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	22	36
	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	20	36
	Παιχνίδι	22	36
	Άλλα	22	36

Πίνακας 27

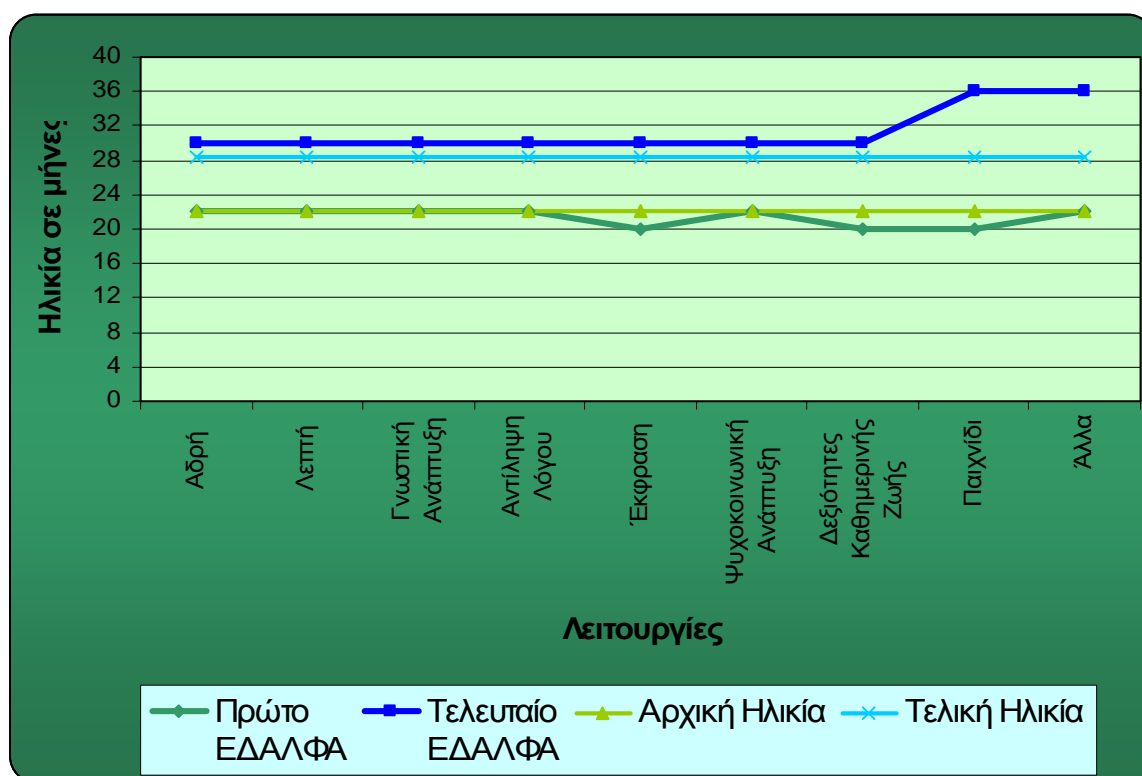
Διάγραμμα 27

Από τον πίνακα, σύμφωνα με το αρχικό ΕΔΑΛΦΑ μόνο η λειτουργία των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής ανήκει στο προηγούμενο στάδιο.

Σχετικά με το τελικό ΕΔΑΛΦΑ, το επίπεδο λειτουργικότητας του παιδιού βρίσκεται στο επόμενο αναπτυξιακό στάδιο.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Σ.Χ.			
	Φύλο: Αγόρι			
	Αρχική Ηλικία: 22,13 μηνών		Τελική Ηλικία: 28,26 μηνών	
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ	
Κινητι- κότητα	Αδρή		22	30
	Λεπτή		22	30
Γνωστική Ανάπτυξη		22	30	
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου		22	30
	Έκφραση		20	30
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		22	30	
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		20	30	
Παιχνίδι		20	36	
Άλλα		22	36	

Πίνακας 28

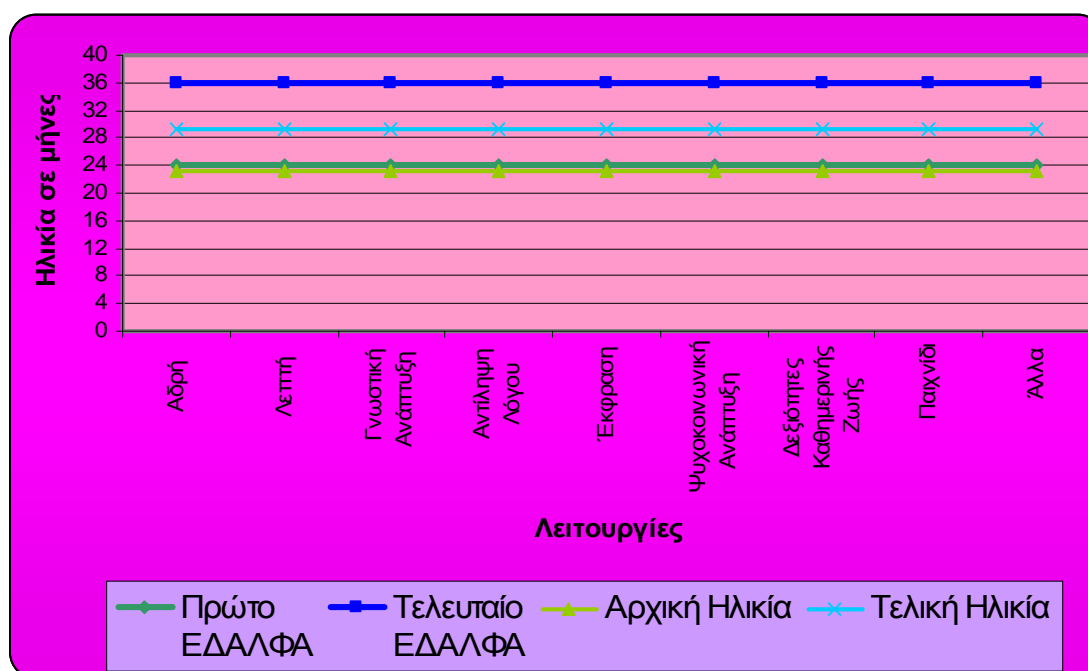
Διάγραμμα 28

Κατά το πρώτο ΕΔΑΛΦΑ, η λειτουργία της Έκφρασης, των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής και του Παιχνιδιού ανήκουν στο προηγούμενο στάδιο ανάπτυξης.

Κατά το τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ, το παιδί ακολουθεί τυπικά το στάδιο εξέλιξης με την λειτουργία του Παιχνιδιού και των Άλλων να ανήκουν στο επόμενο ηλικιακό στάδιο.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Λ.Β.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 23,19 μηνών		Τελική Ηλικία: 29,17 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	36
	Λεπτή	24	36
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 29

Διάγραμμα 29

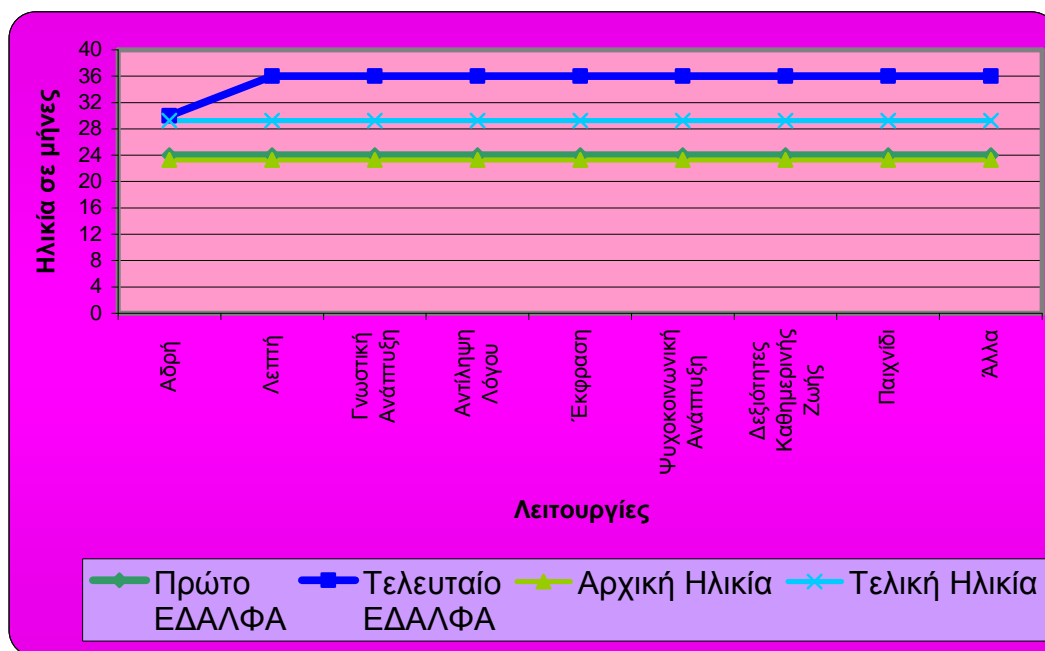
Από τα αποτελέσματα του αρχικού ΕΔΑΛΦΑ, το παιδί ακολουθεί τυπικά το αναπτυξιακό του στάδιο ανάλογα με την χρονολογική ηλικία.

Κατά το τελικό ΕΔΑΛΦΑ, το επίπεδο λειτουργικότητάς του εντοπίζεται στο επόμενο ηλικιακό στάδιο.

Η συνολική εικόνα της Β. δείχνει ότι πρόκειται για ένα εξελικτικά προχωρημένο για την ηλικία του παιδί.

Στοιχεία Παιδιού	Όνομα: Ζ.Ε.		
	Φύλο: Κορίτσι		
	Αρχική Ηλικία: 23,28 μηνών		Τελική Ηλικία: 29,26 μηνών
Λειτουργίες		Πρώτο ΕΔΑΛΦΑ	Τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ
Κινητικότητα	Αδρή	24	30
	Λεπτή	24	36
Γνωστική Ανάπτυξη		24	36
Γλωσσική Ανάπτυξη	Αντίληψη Λόγου	24	36
	Έκφραση	24	36
Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη		24	36
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής		24	36
Παιχνίδι		24	36
Άλλα		24	36

Πίνακας 30

Διάγραμμα 30

Κατά την πρώτη χορήγηση του εργαλείου, όπως φαίνεται από τον πίνακα, το παιδί ακολουθεί το αναπτυξιακό στάδιο της χρονολογικής του ηλικίας.

Στην τελευταία χορήγηση όλες οι λειτουργίες βρίσκονται στο επόμενο στάδιο εξέλιξης, εκτός της Αδρής Κινητικότητας η οποία βρίσκεται στο τυπικό.

Πρόκειται για ένα πολύ ανεπτυγμένο παιδί λόγω των πολλών και ποικίλων ερεθισμάτων που δέχεται από το περιβάλλον του.

Σύμφωνα με την παραπάνω στατιστική ανάλυση, παρατηρούμε ότι δεκαπέντε (15) παιδιά, στην πρώτη αξιολόγηση, βρίσκονται σε κατώτερο στάδιο ανάπτυξης από αυτό που θα περιμέναμε σύμφωνα με την ηλικία τους και τα τυπικά στάδια εξέλιξης του ΕΔΑΛΦΑ. Όμως, από αυτά τα παιδιά, κατά την διάρκεια της έρευνας τα δέκα (10) ξεπέρασαν τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν. Με αποτέλεσμα στην τελευταία αξιολόγηση που έγινε, αυτά τα δέκα (10) παιδιά, να ανήκουν στο αναμενόμενο ή σε ανώτερο στάδιο ανάπτυξης. Παρατηρούμε επίσης, ότι μόνο πέντε (5) από τα τριάντα (30) παιδιά, δηλαδή περίπου το 16% του δείγματος, εξακολούθησε μέχρι το τέλος της έρευνας να παρουσιάζει απόκλιση από την φυσιολογική εξέλιξη, όπως την ορίζει το ΕΔΑΛΦΑ.

Πιο αναλυτικά, τα αποτελέσματα που πήραμε από τα πρώτα ΕΔΑΛΦΑ που κάναμε στα παιδιά, μας δείχνουν ότι το 47% των παιδιών σύμφωνα με την ηλικία τους ανήκουν στο προσδοκώμενο από το ΕΔΑΛΦΑ στάδιο σε όλες τις λειτουργίες.

Αντίθετα, για το 53% των παιδιών τα αποτελέσματα των πρώτων ΕΔΑΛΦΑ μας δείχνουν ότι τα παιδιά αυτά δεν ανταποκρίνονται επιτυχώς στις δραστηριότητες όλων των λειτουργιών στο αντίστοιχο, με την ηλικία τους, στάδιο. Έτσι τα παιδιά αυτά βρίσκονται σε χαμηλότερο στάδιο, από αυτό που ορίζει για την ηλικία τους το ΕΔΑΛΦΑ, σε κάποιες λειτουργίες. Σε προηγούμενο στάδιο, για την έκφραση, βρίσκεται το 56% των παιδιών αυτών, 6% έχει χαμηλότερη απόδοση στην Αντίληψη Λόγου, 19% στην Λεπτή Κινητικότητα, 56% στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, 31% στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη, 44% στο Παιχνίδι και 6% στην τελευταία λειτουργία που περιλαμβάνει την Μίμηση, Κοινή Προσοχή και Αισθητηριακή Ολοκλήρωση.

Στο τέλος της έρευνάς μας, τα αποτελέσματα των τελευταίων ΕΔΑΛΦΑ δείχνουν ότι το 63% των παιδιών ανήκουν στο αμέσως επόμενο στάδιο ή σε αρκετά υψηλότερο στάδιο, από αυτό που περιμέναμε σύμφωνα με την ηλικία

τους αλλά και το ΕΔΑΛΦΑ, σε όλες τις λειτουργίες. Ενώ το υπόλοιπο 37% των παιδιών βρίσκονται σε κατώτερο στάδιο από το αναμενόμενο ή στο αναμενόμενο. Το 30% των παιδιών αυτών είναι σε παρακάτω στάδιο μόνο σε ορισμένες λειτουργίες και το 7% είναι σε όλες τις λειτουργίες σε παρακάτω ή στο αναμενόμενο στάδιο.

Από αυτό το 37% των παιδιών, 67% δεν ανταποκρίνονται στις δραστηριότητες της Έκφρασης στο στάδιο που τους αντιστοιχεί, σύμφωνα με την ηλικία τους. Επίσης 18% έχουν χαμηλότερη απόδοση στη Γνωστική Αντίληψη, 27% στη Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη, 18% στη Λεπτή Κινητικότητα, 36% στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, 18% στην Αντίληψη Λόγου, 27% στο Παιχνίδι και 18% στην τελευταία λειτουργία που περιλαμβάνει την Μίμηση, Κοινή Προσοχή και Αισθητηριακή Ολοκλήρωση. Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις όπου τα παιδιά σε κάποιες λειτουργίες ανήκουν στο προσδοκώμενο στάδιο του ΕΔΑΛΦΑ, σύμφωνα με την ηλικία τους. Αυτό παρατηρείται στο 18% για την Αντίληψη Λόγου, 18% για την Λεπτή Κινητικότητα, 18% για την Έκφραση, 27% για την Αδρή Κινητικότητα και τέλος 18% για την Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη.

3.2 Γενικά αποτελέσματα των λειτουργιών

Η παρατήρηση των παιδιών ήταν διάρκειας 6 μηνών, γεγονός που μας δίνει τη δυνατότητα να ομαδοποιήσουμε το δείγμα μας σύμφωνα με την χρονολογική ηλικία του κάθε παιδιού στο στάδιο εξέλιξης που ανήκει. Έτσι, μπορούμε να συλλέξουμε πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσο οι δραστηριότητες των λειτουργιών του κάθε σταδίου του ΕΔΑΛΦΑ κατακτώνται από το δείγμα παιδιών με τυπική ανάπτυξη.

Στους παρακάτω πίνακες, παρουσιάζεται ανά ηλικιακό στάδιο η επιτυχία του δείγματος με ποσοστιαίες τιμές στην κάθε λειτουργία αναλυτικά. Ορισμένες λειτουργίες των σταδίων ανάπτυξης έχουν σημειωθεί στον πίνακα με παύλα (–), επειδή σε αυτές τις λειτουργίες δεν υπάρχουν δεξιότητες στο ΕΔΑΛΦΑ για να αξιολογηθούν.

Φύλο	Όνομα	Αρχική Ηλικία (σε μήνες)	Κινητικότητα		Γνωστική Ανάπτυξη	Γλωσσική Ανάπτυξη		Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	Παιχνίδι	Άλλα
			Αδρή	Λεπτή		Αντίληψη Λόγου	Έκφραση		Σίτιση Ένδυση Έλεγχος Σφιγκτήρων		Μίμηση Κοινωνική Προσοχή Αισθητηριακή Ολοκλήρωση
9 - 10 μηνών											
Κορίτσι	Λ.Ε.	10,21	100%	100%	—	—	100%	50%	100%	100%	100%
10 - 11 μηνών											
Κορίτσι	Λ.Ε.	10,21	80%	100%	75%	100%	66,66%	100%	50%	33,33%	33,33%
11 - 12 μηνών											
Κορίτσι	Λ.Ε.	10,21	66,66%	100%	100%	100%	100%	—	100%	100%	100%
Αγόρι	Κ.Σπ.	12,23	100%	100%	100%	100%	100%	—	100%	50%	100%
Αγόρι	Μ.Π.	12,25	100%	100%	100%	100%	100%	—	100%	100%	100%
12 - 14 μηνών											
Κορίτσι	Λ.Ε.	10,21	83,33%	100%	100%	100%	50%	100%	100%	100%	75%
Αγόρι	Κ.Σπ.	12,23	100%	75%	100%	100%	50%	100%	100%	100%	100%
Αγόρι	Μ.Π.	12,25	100%	50%	80%	100%	0%	100%	100%	100%	75%
Κορίτσι	Κ.Λ.	14,22	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%
14 - 16 μηνών											
Κορίτσι	Λ.Ε.	10,21	50%	100%	66,66%	100%	100%	100%	66,66%	100%	100%
Αγόρι	Κ.Σ.	12,23	100%	0%	100%	100%	100%	50%	66,66%	50%	100%
Αγόρι	Μ.Π.	12,25	100%	100%	100%	50%	100%	50%	66,66%	100%	100%
Κορίτσι	Κ.Λ.	14,22	100%	100%	100%	100%	100%	50%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	100%	100%	100%	100%	50%	66,66%	100%	100%
Αγόρι	Α.Τ.	16,13	100%	100%	100%	50%	0%	100%	0%	50%	0%

Φύλο	Όνομα	Αρχική Ηλικία (σε μήνες)	Κινητικότητα		Γνωστική Ανάπτυξη	Γλωσσική Ανάπτυξη		Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	Παιχνίδι	Άλλα
			Αδρή	Λεπτή		Αντίληψη Λόγου	Έκφραση		Σίτιση Ένδυση Έλεγχος Σφιγκτήρων		Μίμηση Κοινωνική Προσοχή Αισθητηριολοκλήρωση
16 - 18 μηνών											
Αγόρι	Κ.Σπ.	12,23	100%	100%	100%	100%	25%	0%	100%	100%	80%
Αγόρι	Μ.Π.	12,25	100%	66,66%	100%	100%	100%	100%	0%	50%	80%
Κορίτσι	Κ.Λ.	14,22	100%	66,66%	100%	100%	100%	0%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	100%	100%	100%	75%	0%	66,66%	100%	80%
Αγόρι	Α.Τ.	16,13	85,7%	66,66%	75%	50%	0%	100%	33,33%	50%	80%
Κορίτσι	Γ.Σ.	18,27	100%	66,66%	100%	100%	100%	100%	66,66%	100%	60%
Κορίτσι	Δ.Α.	19,25	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Μ.Χ.	18,18	100%	33,33%	50%	100%	0%	100%	33,33%	100%	80%
18 - 20 μηνών											
Κορίτσι	Κ.Λ.	14,22	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%	100%	100%
Αγόρι	Α.Τ.	16,13	100%	100%	60%	66,66%	0%	100%	50%	100%	100%
Κορίτσι	Γ.Σ.	18,27	100%	100%	60%	100%	75%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Δ.Α.	19,25	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%	100%	100%
Κορίτσι	Μ.Χ.	18,18	100%	50%	80%	100%	50%	100%	75%	100%	100%
Αγόρι	Β.Αρ.	20,24	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%	100%	100%
Κορίτσι	Τ.Δ.	20,26	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Μ.Κ.	19,20	100%	50%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Αγόρι	Γ.Π.	20,13	100%	0%	60%	66,66%	50%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Μ.Μ.	20,24	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%	100%	100%
Φύλο	Όνομα	Αρχική Ηλικία (σε μήνες)	Κινητικότητα		Γνωστική Ανάπτυξη	Γλωσσική Ανάπτυξη		Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	Παιχνίδι	Άλλα
			Αδρή	Λεπτή		Αντίληψη Λόγου	Έκφραση		Σίτιση Ένδυση Έλεγχος Σφιγκτήρων		Μίμηση Κοινωνική Προσοχή Αισθητηριακή Ολοκλήρωση
20 - 22 μηνών											
Κορίτσι	Κ.Α.	14,22	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	100%	100%	—	0%	—	50%	100%	—
Αγόρι	Α.Τ.	16,13	100%	100%	100%	—	0%	—	0%	0%	—
Κορίτσι	Γ.Σ.	18,27	100%	100%	100%	—	100%	—	0%	100%	—
Κορίτσι	Δ.Α.	19,25	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Κορίτσι	Μ.Χ.	18,18	100%	100%	100%	—	0%	—	0%	0%	—
Αγόρι	Β.Αρ.	20,24	100%	100%	100%	—	50%	—	0%	0%	—
Κορίτσι	Τ.Δ.	20,26	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Κορίτσι	Μ.Κ.	19,20	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Αγόρι	Γ.Π.	20,13	100%	100%	100%	—	0%	—	0%	0%	—
Κορίτσι	Μ.Μ.	20,24	100%	100%	100%	—	50%	—	0%	100%	—
Αγόρι	Γ.Δ.	22,2	100%	100%	66,66%	—	100%	—	0%	0%	—
Αγόρι	ΤΜ.	22,8	100%	100%	100%	—	0%	—	0%	0%	—
Κορίτσι	ΤΕ.	22,8	50%	0%	100%	—	0%	—	0%	0%	—
Κορίτσι	Μ.Μελ	23	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Κορίτσι	Λ.Π.	23,5	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—

Αγόρι	Μ.Ν.	22,14	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Κορίτσι	Σ.Κ.	21,1	100%	100%	100%	—	50%	—	50%	0%	—
Κορίτσι	Θ.Δ.	21,1	100%	100%	100%	—	100%	—	50%	100%	—
Αγόρι	Χ.Σ.	22,13	100%	100%	100%	—	50%	—	0%	0%	—

Φύλο	Όνομα	Αρχική Ηλικία (σε μήνες)	Κινητικότητα		Γνωστική Ανάπτυξη	Γλωσσική Ανάπτυξη		Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	Παιχνίδι	Άλλα
			Αδρή	Λεπτή		Αντίληψη Λόγου	Έκφραση		Σίτιση Ένδυση Έλεγχος Σφιγκτήρων		Μίμηση Κοινή Προσοχή Αισθητηριολοκλήρι

22 - 24 μηνών

Κορίτσι	Κ.Λ.	14,22	100%	100%	80%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Κορίτσι	Π.Α.	14,4	100%	66,66%	80%	50%	80%	50%	100%	—	100%
Κορίτσι	Γ.Σ.	18,27	100%	100%	100%	100%	80%	83,33%	100%	—	75%
Κορίτσι	Δ.Α.	19,25	100%	66,66%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Κορίτσι	Μ.Χ.	18,18	100%	33,33%	60%	100%	60%	83,33%	66,66%	—	75%
Αγόρι	Β.Αρ.	20,24	100%	66,66%	80%	100%	100%	100%	100%	—	100%
Κορίτσι	Τ.Δ.	20,26	100%	100%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Κορίτσι	Μ.Κ.	19,20	100%	100%	80%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Αγόρι	Γ.Π.	20,13	100%	33,33%	60%	100%	80%	50%	100%	—	75%
Κορίτσι	Μ.Μ.	20,24	100%	100%	100%	100%	80%	50%	100%	—	100%
Αγόρι	Γ.Δ.	22,2	100%	100%	80%	50%	80%	83,33%	100%	—	75%
Αγόρι	Τ.Μ.	22,8	100%	66,66%	80%	100%	80%	83,33%	100%	—	75%
Κορίτσι	Τ.Ε.	22,8	66,66%	66,66%	80%	100%	20%	83,33%	100%	—	50%
Κορίτσι	Μ.Μελ	23	100%	66,66%	100%	100%	80%	83,33%	100%	—	100%

Κορίτσι	Λ.Π.	23,5	100%	66,66%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Αγόρι	Μ.Ν.	22,14	100%	66,66%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	100%
Κορίτσι	Σ.Κ.	21,1	100%	33,33%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	75%
Κορίτσι	Θ.Δ.	21,1	100%	66,66%	80%	100%	80%	83,33%	100%	—	100%
Αγόρι	Χ.Σ.	22,13	100%	66,66%	60%	100%	60%	83,33%	66,66%	—	75%
Κορίτσι	Βλ.Ι.	24	100%	100%	100%	100%	0%	0%	100%	—	75%
Κορίτσι	Γο.Ε.	24,14	100%	66,66%	100%	100%	60%	66,66%	100%	—	75%

Φύλο	Όνομα	Αρχική Ηλικία (σε μήνες)	Κινητικότητα		Γνωστική Ανάπτυξη	Γλωσσική Ανάπτυξη		Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής	Παιχνίδι	Άλλα
			Αδρή	Λεπτή		Αντίληψη Λόγου	Έκφραση		Σίτιση Ένδυση Έλεγχος Σφιγκτήρων		Μίμηση Κοινή Προσοχή Αισθητηριολοκλήρι
22 - 24 μηνών											
Κορίτσι	Κ.Ι.	24,24	100%	66,66%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	75%
Αγόρι	Μ.Β.	24,19	100%	66,66%	60%	100%	20%	40%	100%	—	75%
Αγόρι	Α.Θ.	25,1	100%	100%	100%	100%	80%	66,66%	100%	—	75%
Κορίτσι	Β.Λ.	23,19	100%	66,66%	100%	100%	80%	83,33%	100%	—	75%
Κορίτσι	Ε.Ζ.	23,28	100%	100%	100%	100%	80%	50%	66,66%	—	100%
24 - 30 μηνών											
Κορίτσι	Γ.Σ.	18,27	100%	100%	100%	100%	100%	60%	75%	100%	100%
Αγόρι	Β.Αρ.	20,24	100%	100%	100%	100%	100%	20%	75%	100%	100%
Κορίτσι	Μ.Κ.	19,20	100%	100%	100%	100%	85,7%	40%	100%	100%	100%
Αγόρι	Γ.Π.	20,13	100%	66,66%	100%	100%	28,5%	100%	75%	0%	0%
Κορίτσι	Μ.Μ.	20,24	100%	100%	100%	100%	85,7%	80%	100%	100%	100%

Αγόρι	Γ.Δ.	22,2	100%	83,33%	100%	100%	100%	60%	50%	0%	100%
Αγόρι	ΤΜ.	22,8	100%	66,66%	100%	100%	42,85%	80%	50%	0%	100%
Κορίτσι	ΤΕ.	22,8	75%	33,33%	50%	0%	28,57%	80%	50%	0%	100%
Κορίτσι	Σ.Κ.	21,1	100%	100%	100%	100%	85,7%	100%	100%	100%	75%
Κορίτσι	Θ.Δ.	21,1	100%	100%	100%	100%	85,7%	100%	100%	100%	100%
Αγόρι	Χ.Σ.	22,13	100%	66,66%	100%	100%	71,4%	100%	100%	100%	100%
Κορίτσι	Βλ.Ι.	24	100%	66,66%	100%	100%	85,71%	60%	75%	0%	100%
Κορίτσι	Κ.Ι.	24,24	100%	100%	100%	100%	100%	80%	100%	100%	100%
Αγόρι	Μ.Β.	24,19	100%	83,33%	100%	100%	0%	20%	100%	100%	100%
Αγόρι	Α.Θ.	25,1	100%	83,33%	100%	100%	100%	60%	100%	100%	100%

Μία λειτουργία θεωρείται ότι έχει κατακτηθεί, όταν το παιδί έχει ανταποκριθεί επιτυχώς τουλάχιστον στο 60% των δραστηριοτήτων της. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν προκύψει από τους πίνακες, στη συνέχεια παρουσιάζουμε την απόδοση του δείγματος στην κάθε λειτουργία του εκάστοτε ηλικιακού σταδίου.

Όσον αφορά την λειτουργία της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης του σταδίου 9 – 10 μηνών, το παιδί δεν ανταποκρίνεται σε άλλα παιδιά, αλλά αναπτύσσει διαφορετική σχέση με κάθε μέλος της οικογένειας.

Στο επόμενο ηλικιακό στάδιο των 10 – 11 μηνών, παρατηρούνται δυσκολίες στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, το Παιχνίδι και την λειτουργία των Άλλων (Μίμηση, Κοινή Προσοχή, Αισθητηριακή Ολοκλήρωση).

Το δείγμα της έρευνας ανταποκρίθηκε με επιτυχία σε όλες τις λειτουργίες του σταδίου 11 – 12 μηνών, εκτός από την λειτουργία του Παιχνιδιού.

Κατά το στάδιο 12 – 14 μήνες, το 20% του δείγματος δεν ανταποκρίνεται επιτυχώς στις δεξιότητες της Λεπτής Κινητικότητας και το 60% στην λειτουργία της Έκφρασης.

Στο στάδιο 14 – 16 μηνών, εμφανίζεται το 16,6% ως ποσοστό αποτυχίας του δείγματος στις λειτουργίες της Αδρής και της Λεπτής Κινητικότητας, της Έκφρασης, των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής και των Άλλων. Το 33,3% των παιδιών, σχετικά με τις λειτουργίες της Αντίληψης Λόγου και του Παιχνιδιού, δεν έχει κατακτήσει τις δεξιότητες και το 66,6% δεν έχει κατακτήσει την λειτουργία της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης.

Όσον αφορά το στάδιο 16 – 18 μήνες, παρατηρείται πως τα παιδιά συναντούν δυσκολίες σε αρκετές δεξιότητες του ΕΔΑΛΦΑ σε όλες τις λειτουργίες του σταδίου. Το 12,5% των παιδιών δεν έχει κατακτήσει τις δεξιότητες της Λεπτής Κινητικότητας, της Γνωστικής Ανάπτυξης και της Αντίληψης Λόγου. Το 25% του δείγματος δεν πραγματοποιεί τις δραστηριότητες του Παιχνιδιού, ενώ το 37,5% των παιδιών δεν έχει

ανταποκριθεί με επιτυχία στις δεξιότητες της Έκφρασης, της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης και της Καθημερινής Ζωής.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα του σταδίου 18 – 20 μήνες, το ποσοστό αποτυχίας του δείγματος στην λειτουργία της Λεπτής Κινητικότητας και της Έκφρασης είναι 27,3%, ενώ στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής είναι 9,1%.

Σχετικά με το στάδιο 20 – 22 μήνες, το ποσοστό αποτυχίας του δείγματος στην Αδρή και την Λεπτή Κινητικότητα είναι 5%, ενώ στην Έκφραση φτάνει το 50%. Το δείγμα αυτού του σταδίου δεν έχει κατακτήσει καθόλου την λειτουργία των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής, ενώ το 45% των παιδιών δεν έχει κατακτήσει τις δεξιότητες της λειτουργίας του Παιχνιδιού.

Το στάδιο 22 – 24 μήνες προκαλεί ενδιαφέρον, λόγω της ύπαρξης μεγαλύτερου δείγματος, της ολοκλήρωσης του δεύτερου έτους των παιδιών, αλλά και των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από την χορήγηση του ΕΔΑΛΦΑ. Συγκεκριμένα, το ποσοστό αποτυχίας στην λειτουργία της Λεπτής Κινητικότητας και της Έκφρασης είναι 11,5% και στην λειτουργία της Αντίληψης Λόγου 7,7%. Το ποσοστό του δείγματος που δεν αποκρίθηκε με επιτυχία στις δεξιότητες της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης είναι 23,1%, ενώ των Άλλων (Μίμηση, Κοινή Προσοχή, Αισθητηριακή Ολοκλήρωση) είναι μόνο 3,8%.

Τέλος, στο στάδιο 24 – 30 μήνες, το 16,6% του δείγματος απέτυχε σε όλες τις δεξιότητες της Έκφρασης και το 50% δεν ανταποκρίθηκε επιτυχώς στις δεξιότητες της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης. Για τις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής, παρατηρείται ότι μόνο το 16,6% των παιδιών δυσκολεύονται να φορέσουν απλά ρούχα μόνα τους και να χρησιμοποιήσουν το γιο – γιο.

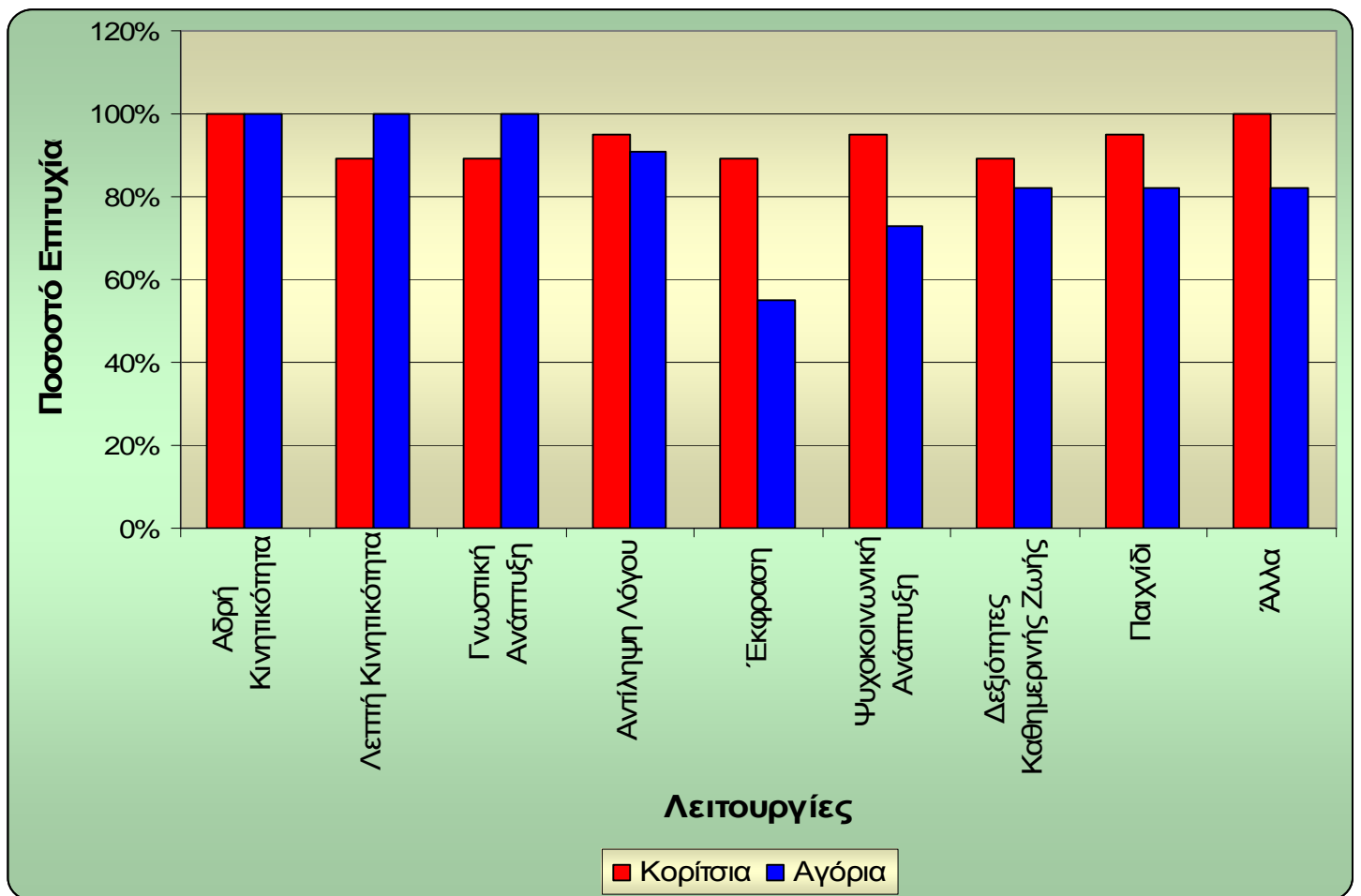
Συνοπτικά, τα αποτελέσματα που μας παρουσιάζουν οι πίνακες που ακολουθούν, μας δείχνουν ότι το δείγμα έχει καλύτερη απόδοση στις λειτουργίες που αφορούν την Αδρή και Λεπτή Κινητικότητα, τη Γνωστική Ανάπτυξη, την Αντίληψη Λόγου, το Παιχνίδι και την κατηγορία των Άλλων (Μίμηση, Κοινή Προσοχή, Αισθητηριακή Ολοκλήρωση). Αντίθετα, το δείγμα

έχει χαμηλότερη απόδοση στην λειτουργία της Έκφρασης, της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης και τις Δεξιότητες της Καθημερινής Ζωής.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω αποτελέσματα, που προκύπτουν από τους ομαδικούς πίνακες, συμπεραίνουμε ότι γενικά τα παιδιά, που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας, ακολουθούν τις δραστηριότητες των λειτουργιών όπως αυτές έχουν οριστεί σε κάθε στάδιο ανάπτυξης, σύμφωνα με το ΕΔΑΛΦΑ.

3.3 Σύγκριση μεταξύ κοριτσιών και αγοριών

Τέλος, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω αποτελέσματα, θεωρήσαμε καλό να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των κοριτσιών και των αγοριών. Για το λόγο αυτό, παρουσιάζουμε στη συνέχεια ένα διάγραμμα στο οποίο φαίνονται ξεχωριστά τα ποσοστά επιτυχίας των κοριτσιών και των αγοριών για κάθε μία από τις εννέα λειτουργίες.

Το συνολικό δείγμα της έρευνας, όπως προαναφέρθηκε, αξιολογήθηκε στις εννέα λειτουργίες που απαρτίζουν το ΕΔΑΛΦΑ. Η χορήγηση του εργαλείου αυτού στο τελικό στάδιο της παρατήρησής μας, μας έδωσε τη δυνατότητα να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα που αφορούν την επίδοση του συνολικού δείγματος αλλά και των αγοριών και των κοριτσιών, που αποτελούν αυτό το δείγμα, ξεχωριστά.

Συγκεκριμένα, στη λειτουργία της Αδρής Κινητικότητας και τα αγόρια και τα κορίτσια σε ποσοστό 100% βρίσκονται στο στάδιο που αντιστοιχεί στην ηλικία τους ή σε ακόμα μεγαλύτερο. Στη Λεπτή Κινητικότητα πάλι με ποσοστό 100% τα αγόρια βρίσκονται σε στάδιο αντίστοιχο της ηλικίας τους, ενώ το ποσοστό των κοριτσιών είναι στο 89%. Το ίδιο ακριβώς παρατηρείται και στον τομέα της Γνωστικής Αντίληψης, 89% δηλαδή το ποσοστό των κοριτσιών και 100% το ποσοστό των αγοριών. Όσον αφορά την Αντίληψη Λόγου, τα ποσοστά των αγοριών και των κοριτσιών κυμαίνονται περίπου στα ίδια επίπεδα. Συγκεκριμένα, έχουμε 91% ποσοστό των αγοριών που βρίσκονται στο αντίστοιχο ηλικιακό τους στάδιο ή και σε μεγαλύτερο και 95% ποσοστό για τα κορίτσια. Αντίθετα, στην Έκφραση η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα είναι μεγαλύτερη, αφού το 89% των κοριτσιών έχει αντιστοίχιση ηλικίας και σταδίου και σε κάποιες περιπτώσεις το στάδιο είναι μεγαλύτερο, ενώ τα αγόρια ακουμπούν το 55%. Και στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη το ποσοστό επιτυχίας των κοριτσιών είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των αγοριών, δηλαδή τα κορίτσια φτάνουν στο 95% ενώ τα αγόρια στο 73%. Παρόμοια απόδοση, όμως, έχουμε πάλι στις Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής. Τα κορίτσια με 89% ποσοστό επιτυχίας βρίσκονται στο στάδιο στο οποίο ανήκουν σύμφωνα με την ηλικία τους ή και σε μεγαλύτερο και το αντίστοιχο ποσοστό για τα αγόρια είναι 82%. Στο Παιχνίδι, ξανά τα κορίτσια έχουν μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας και συγκεκριμένα 95%, ενώ τα αγόρια φτάνουν στο 82% ποσοστό επιτυχίας όσον αφορά την αντιστοίχιση σταδίου και χρονικής ηλικίας. Στην τελευταία λειτουργία, που έχει να κάνει με τα Άλλα, τα κορίτσια με 100% επιτυχία βρίσκονται στο στάδιο που αντιστοιχεί στην ηλικία τους ή και σε μεγαλύτερο ακόμα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα αγόρια είναι 82%.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, παρατηρούμε ότι τα αγόρια και τα κορίτσια είχαν τις ίδιες επιδόσεις στις δραστηριότητες της Αδρής Κινητικότητας και της Αντίληψης Λόγου. Επίσης, παρατηρούμε ότι τα αγόρια, σε σύγκριση με τα κορίτσια, είχαν μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας στις

δραστηριότητες της Λεπτής Κινητικότητας και της Γνωστικής Ανάπτυξης, χωρίς όμως η απόκλιση μεταξύ τους να είναι μεγάλη. Από την άλλη, τα κορίτσια εμφάνισαν καλύτερη εικόνα στις δραστηριότητες της Έκφρασης (με εμφανή διαφορά μεταξύ τους, 89% επιτυχία για τα κορίτσια και 55% για τα αγόρια), της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης, των Δεξιοτήτων Καθημερινής Ζωής (με μικρή απόκλιση από τα αγόρια), στο Παιχνίδι και στα Άλλα (Μίμηση, Κοινή Προσοχή, Αισθητηριακή Ολοκλήρωση).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι το 79% των κοριτσιών και αντίστοιχα το 45% των αγοριών είχαν τελική επίδοση (τελευταίο ΕΔΑΛΦΑ) αρκετά παραπάνω από αυτή που περιμέναμε σύμφωνα με τη χρονική τους ηλικία και το ΕΔΑΛΦΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Γενικά, παρατηρούμε ότι αρκετά παιδιά παρουσιάζουν βελτίωση μετά τις καλοκαιρινές διακοπές. Δηλαδή, μετά την περίοδο των διακοπών, κάποια παιδιά έχουν αρκετά πλουσιότερο λεξιλόγιο και κάποια είναι περισσότερο κοινωνικά. Ακόμα, μερικά από τα παιδιά, έχουν τον έλεγχο της κύστης και ζητούν να πάνε τουαλέτα.

Όλα αυτά, πιθανόν, οφείλονται στο γεγονός ότι το καλοκαίρι, κατά την διάρκεια των διακοπών, οι γονείς έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο, που τους επιτρέπει να ασχολούνται πολύ περισσότερο με τα παιδιά τους. Επίσης, στις διακοπές τα παιδιά έρχονται σε επαφή με πολλούς και διαφορετικούς ανθρώπους, κάτι που τους προσφέρει περισσότερα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα και έτσι εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους και γίνονται πιο κοινωνικά.

Υπάρχουν, όμως, και λιγότερες περιπτώσεις παιδιών που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη βελτίωση όχι μόνο μετά την περίοδο των καλοκαιρινών διακοπών αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Τα παιδιά αυτά έχουν χαμηλή απόδοση στις δραστηριότητες που εξετάζουν την κάθε λειτουργία κι επιπλέον, οι ικανότητες που έχουν δεν αντιστοιχούν στη χρονική τους ηλικία αλλά σε μικρότερη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση που ακολουθεί, η οποία αφορά ένα αγόρι που βρίσκεται στην ηλικία των 24 μηνών. Η εικόνα του συγκεκριμένου παιδιού είναι η εξής:

«Γενικά παρατηρούμε ότι δεν διεκδικεί κάτι δικό του. Δεν αντιλαμβάνεται την διαφορετικότητα των χρωμάτων και δεν ανακαλεί γεγονότα. Επίσης δεν θέλει να ξέρει το γιατί για τα πάντα και δεν ενδιαφέρεται για τις διαφημίσεις στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Δεν χρησιμοποιεί απλές φράσεις για να εκφραστεί και δεν χρησιμοποιεί την κτητική αντωνυμία. Το λεξιλόγιό του

αποτελείται από πολύ λίγες λέξεις (το πολύ 10). Δεν εκφράζει άρνηση χρησιμοποιώντας αρνητική διατύπωση, δεν χρησιμοποιεί τον πληθυντικό αριθμό, ούτε γραμματική. Δεν κάνει ερωτήσεις, δεν συνδυάζει 2 – 3 λέξεις στην αυθόρμητη ομιλία και δεν ονομάζει κανένα χρώμα. Επίσης δεν ονομάζει 5 μέλη της οικογένειάς του και δεν ζητά συνηθισμένα είδη τροφής, ούτε πράγματα με το όνομά τους. Δεν λέει το όνομά του όταν του ζητηθεί και δεν μιμείται προτάσεις 2 λέξεων. Δεν χρησιμοποιεί ρήματα, δεν λέει «ευχαριστώ» και «παρακαλώ» όταν του το υπενθυμίζουν. Σπάνια παίζει με τα άλλα παιδιά. Δεν γνωρίζει το φύλο του και δεν σχηματίζει γνώμη για το τι θέλει και τι δεν θέλει. Δεν δείχνει το βρεγμένο παντελόνι του και δεν μιμείται 2 από τις 4 λέξεις (μόνο αυτές που τις λέει και αυθόρμητα). Η μητέρα του μας είπε ότι και ο πατέρας του άργησε αρκετά να μιλήσει».

Το παράδειγμα αυτό αποτελεί μία μεμονωμένη περίπτωση παιδιού από το συνολικό δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα. Το δείγμα αυτής της έρευνας είναι 30 παιδιά, από τα οποία κάποια παρατηρήθηκαν σε δύο διαφορετικούς παιδικούς σταθμούς (έναν ιδιωτικό στην Αθήνα και έναν δημόσιο στην Πάτρα) και τα υπόλοιπα στα σπίτια τους. Αυτό, μας έδωσε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε κάποιες διαφορές ανάμεσα στα παιδιά.

Πρώτα από όλα, παρατηρούμε κάποιες διαφορές ανάμεσα στους παιδικούς σταθμούς. Ο ιδιωτικός σταθμός ήταν πιο οργανωμένος από τον δημόσιο. Αυτό σημαίνει, ότι τα παιδιά στον ιδιωτικό σταθμό ακολουθούν κάποιο πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει περισσότερες δραστηριότητες για τα παιδιά και κατά συνέπεια και περισσότερα ερεθίσματα.

Επίσης, παρατηρούμε διαφορές στην παρατήρηση των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς και στο σπίτι. Τα παιδιά τα οποία παρατηρήθηκαν στους παιδικούς σταθμούς, ήταν πιο κοινωνικά και εξοικειώθηκαν μαζί μας γρήγορα, ενώ τα παιδιά που παρατηρήθηκαν στο σπίτι τους ήταν πιο ντροπαλά. Αυτό, ίσως, οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά στους παιδικούς σταθμούς έρχονται καθημερινά σε επαφή με πολλά άτομα και έχουν συνηθίσει.

Ακόμα, τα παιδιά που παρατηρήσαμε στους παιδικούς σταθμούς, είχαμε την ευκαιρία να δούμε πως συναναστρέφονται και πως επικοινωνούν με άλλα παιδιά της ίδιας ή διαφορετικής ηλικίας, αλλά και με τις δασκάλους τους.

Από την άλλη, στους παιδικούς σταθμούς δεν είχαμε την δυνατότητα να μιλάμε με τους γονείς των παιδιών. Κάτι το οποίο γινόταν κατά την παρατήρηση των παιδιών στα σπίτια τους, αφού η παρουσία των γονιών ήταν απαραίτητη. Αυτό μας έδινε την δυνατότητα, να εκμαιεύσουμε περισσότερες πληροφορίες από τους γονείς, που δεν μπορούσαμε να πάρουμε μέσω της παρατήρησης που κάναμε στους παιδικούς σταθμούς. Παρόλα αυτά, προσπαθήσαμε να καλύψουμε αυτό το κενό της επικοινωνίας με τους γονείς των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς. Έτσι, όταν χρειαζόμασταν κάποιες πληροφορίες από τους γονείς, τους στέλναμε ένα ερωτηματολόγιο και εκείνοι μας το επέστρεφαν συμπληρωμένο.

Τέλος, όσον αφορά την διεξαγωγή της έρευνας, πρέπει να επισημάνουμε ότι θεωρήσαμε καλό, προς το τέλος, να παρατηρήσουμε τις ικανότητες των παιδιών και για το αμέσως επόμενο ηλικιακό στάδιο του ΕΔΑΛΦΑ (ακόμα κι αν τα παιδιά δεν είχαν κλείσει την απαραίτητη ηλικία). Με αυτό τον τρόπο θέλαμε να δούμε αν κάποια παιδιά ανήκουν, σε κάποιες ή σε όλες τις λειτουργίες, σε μεγαλύτερο επίπεδο από αυτό που προβλέπει το ΕΔΑΛΦΑ.

Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι σε κάποιες δραστηριότητες του ΕΔΑΛΦΑ, βάζουμε «X» χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχει αρνητική έννοια αλλά θετική. Για παράδειγμα, πολλά παιδιά δεν αντιδρούσαν έντονα στον αποχωρισμό. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είναι αρνητικό για την συμπεριφορά του παιδιού, παρόλα αυτά σύμφωνα με το ΕΔΑΛΦΑ βάζουμε «X». Ακόμα τα περισσότερα παιδιά δεν κάνουν «temper tantrum» όταν δεν γίνεται το δικό τους άμεσα. Και σε αυτή την περίπτωση, σύμφωνα με το ΕΔΑΛΦΑ, βάζουμε «X» χωρίς όμως αρνητική έννοια, αφού θεωρείται θετικό ότι το παιδί δεν αντιδρά τόσο έντονα όταν δεν γίνεται άμεσα αυτό που θέλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας σε πιλοτικό επίπεδο καταδεικνύουν ότι το ΕΔΑΛΦΑ αποτελεί ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο που ολοκληρώνει τη διεπιστημονική εκτίμηση του αναπτυξιακού επιπέδου παιδιών με την κλινική εικόνα του αυτισμού σε σημαντικές λειτουργίες. Τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη, που παρακολούθηθηκαν στην εξάμηνη μελέτη μας, ακολούθησαν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό τα στάδια φυσιολογικής εξέλιξης όπως αυτά παρουσιάζονται στο εργαλείο.

Το δείγμα της μελέτης περιλαμβάνει έναν σημαντικό ανεξάρτητο αριθμό παιδιών στην κρίσιμη περίοδο των 10 έως 24 μηνών της παιδικής ηλικίας, ωστόσο συστήνεται:

- Η συνέχιση της έρευνας με μεγαλύτερο εύρος ηλικιών και μεγαλύτερο αριθμό παιδιών.
- Η ύπαρξη ίσης αναλογίας αγοριών – κοριτσιών για περαιτέρω ερευνητικές προσεγγίσεις.
- Αν είναι δυνατόν τα παιδιά να ανήκουν στο ίδιο πλαίσιο.
- Μεγαλύτερη χρονική διάρκεια της έρευνας.
- Η προσπάθεια λήψης του λογοπαθολογικού ιστορικού από όλα τα παιδιά για την διαμόρφωση πλήρους εικόνας, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις παιδιών που παρουσιάζουν κάποια καθυστέρηση.
- Η αντικατάσταση αιχμηρών και μη εύχρηστων αντικειμένων με άλλα αντικείμενα, τα οποία θα αξιολογούν τις ίδιες δραστηριότητες, για την εκτίμηση διαφόρων δεξιοτήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξάνδρου Ευστράτιος (2007). *Το παιδί στο Φάσμα: Προσεγγίζοντας το αυτιστικό φάσμα (Αυτισμός, Σύνδρομο “Asperger”)*. Αθήνα, Εκδόσεις «ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ» Παιδιού, Εφήβου, Οικογένειας.
- Adamson, L., Bakeman, R., Deckner, D. & Ronski, M. (2008). Joint Engagement and the Emergence of Language in Children with Autism and Down Syndrome. *J Autism Dev Disord* (2009), 39, 84-96.
- Buitelaar J. K., van Engeland H., de Kogel K. H., de Vries H. & van Hooff J.A.R.A.M. (1991). Differences in the structure of social behavior of autistic children and non autistic retarded controls. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32, 995-1015.
- Γαστεράτος, Α., Γκούμα, Κ., Γυφτογιάννη, Μ. & Τρούπου, Α. (2009). «Άγγιξε και Πες» (Phoneme Touch and Say): Νέα μέθοδος διδαχής ομιλίας. *Συνέδριο Αυτισμός: Σύγχρονες Απόψεις για την Αιτιολογία – Παθολογία, Πάτρα 24-25 Οκτωβρίου, 2009*.
- Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια, Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG.
- Charman R. & Baron-Cohen S. (1997). Brief report: Prompted pretend play in autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27, 325-335. In Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια: Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG (p.p. 202).
- Frith U. (1989). Autism: Explaining the enigma. In Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια: Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG (p.p. 195-197).

- Gillberg C. (1991). Outcome in autism and autistic-like conditions. In Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια: Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG (p.p. 181).
- Gotham, K., Pickles, A. & Lord, C. (2008). Standardizing ADOS Scores for a Measure of Severity in Autism Spectrum Disorders. *J Autism Dev Disord* (2009), 39, 693-705.
- Κάκουρος Ε. & Μανιαδάκη Κ. (2005). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων: Αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα, Τυπωθήτω Γιώργος Δάρδανος.
- Καλύβα Ε. (2005). *Αυτισμός: Εκπαιδευτικές και Θεραπευτικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κωτσοπούλου, Α., Γυφτογιάννη, Μ. & Γαστεράτος, Α. (2008). Εφαρμογή μιας νέας μεθόδου (Touch and Say) στην ανάπτυξη της πρώτης ανάγνωσης και γραφής, στο βιβλίο *Γλωσσικές δυσκολίες και γραπτός λόγος στο πλαίσιο της σχολικής μάθησης*. Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Klinger L. G. & Dawson G. (1996). Autistic disorder. In Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια: Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG (p.p. 181).
- Παλιοκόστα, Ε., Παπανικολάου, Κ., Βγενοπούλου, Σ., Χουλιάρης, Γ., Μπουραντά, Μ., Γιαννοπούλου, Σ. & Τσιαντής Ι. (2007). Η διάγνωση των διάχυτων διαταραχών της ανάπτυξης: Αξιολόγηση των δομημένων εργαλείων ADOS-G και ADIR-R σε ελληνικό πληθυσμό παιδιών. *Περιοδικό Εγκέφαλος*, 44, 124-131.
- Παπαηλιού, Χ. (2008). Η διωποκειμενική επικοινωνία ως αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης. *Συζητήσεις για τον λόγο στο Αιγινήτειο*. Στο βιβλίο

των Κ. Πόταγα και Ι. Ευδοκίμिδη . Νευρολογική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών.

- Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης (1985). *Εξελικτική Ψυχολογία. Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*. Τόμος 1: Προγεννητική περίοδος, Βρεφική ηλικία. Αθήνα.
- Richler, J. & Bishop, S. L. & Kleinke, J. R. & Lord C. (2006). Restricted and Repetitive Behaviors in Young Children with Autism Spectrum Disorders, *Journal of Autism Dev Disorder* (2007) 37, 73 – 85.
- Volkmar F. R. & Mayes L.C. (1990). Gaze behavior in autism. In Charles Wenar & Patricia K. Kerig (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. Μετάφραση – Επιμέλεια: Δ. Μαρκουλής & Ε. Γεωργάκα. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG (p.p. 186).

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.noesi.gr>
- <http://www.specialeducation.gr>
- <http://www.vimatizo.gr/avtismos.htm>
- <http://www.autismellas.gr>
- <http://www.autismgreece.gr>
- <http://www.autismhellas.gr/files/el/ThweriaNouAutismou.pdf>
- http://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/4205/1/misahliidi_p.175-p.186_2001.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΗΛΙΚΙΑ: 24-30 ΜΗΝΕΣ

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ		ΓΝΩΣΤΙΚΗ	ΓΛΩΣΣΙΚΗ		ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ	ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΆΛΛΑ
ΑΔΡΗ	ΛΕΠΤΗ		ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΛΟΓΟΥ	ΕΚΦΡΑΣΗ		ΣΙΤΙΣΗ - ΕΝΔΥΣΗ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΦΙΓΚΤΗΡΩΝ		ΜΙΜΗΣΗ ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΣΟΧΗ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Κλωτσάει μεγάλη μπάλα. 2. Ανεβαίνει και κατεβαίνει σκαλιά μόνο του, βάζοντας τα δύο πόδια σε κάθε σκαλοπάτι. 3. Πηδά με τα δύο πόδια και περπατά προς τα πίσω. 4. Πετάει μπάλα με το ένα χέρι. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Περνά 1-4 χάντρες από νήμα. 2. Χτίζει πύργο με 6-7 κύβους. 3. Κόβει άκρη χαρτιού με ψαλίδι. 4. Ξεβιδώνει καπάκια από μπουκάλι. 5. Κρατάει το μολύβι με το επικρατέστερο χέρι με βελτιωμένη τριποειδή λαβή. 6. Μιμείται οριζόντιες και κάθετες γραμμές. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κατανοεί απλές χωρικές, ποσοτικές έννοιες. 2. Κατανοεί ότι μια πρόταση είναι ερωτηματική εξ' αιτίας της προσωδίας (ύψωση της φωνής). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κατανοεί τις λέξεις που αναφέρονται στις απλές χωρικές και ποσοτικές έννοιες καθώς και ορισμένες αντωνυμίες. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Έχει λεξιλόγιο 200-400 λέξεων. 2. Μπορεί να εκφράσει άρνηση χρησιμοποιώντας αρνητική διατύπωση. 3. Χρησιμοποιεί πληθυντικό και προθέσεις. 4. Εμφάνιση γραμματικής (μορφολογία). 5. Κάνει ερωτήσεις με ύψωση της φωνής. 6. Συνδυασμός 2-3 λέξεων στην αυθόρμητη ομιλία. 7. Ονομάζει σωστά τουλάχιστον 1 χρώμα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αρχίζει να μειώνεται το άγχος αποχωρισμού. 2. Είναι εξαιρετικά δραστήριο, ακούραστο και αντιδραστικό στην πειθαρχία. 3. Δεν κατανοεί τον κίνδυνο. 4. Ζητά την άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών του με έντονη αντίδραση στην αναβολή. 5. Εξακολουθεί να φέρεται εγωκεντρικά. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Φοράει απλά ρούχα μόνο του. 2. Κάθεται στο γιο-γιο με μεγάλη ευχαρίστηση. Είναι ανεξάρτητο και προσπαθεί να τα κάνει όλα μόνο του. 3. Κλείνει τα χείλη κατά τη μάσηση. 4. Πραγματοποιεί κυκλικές κινήσεις της κάτω σιαγόνας. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Φτιάχνει σιδηρόδρομο με τους κύβους. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μιμείται οπτικές δουλειές.

Εταιρεία Ψυχικής Υγείας Παιδιού και Εφήβου
Αιτωλοακαρνανίας- ΕΨΥΠΕΑ
Κέντρο Ημέρας για παιδιά με δυσκολίες
στην επικοινωνία
Κ. Τζαβέλα 12, Μεσολόγγι

Εργαλείο Ανίχνευσης του Επιπέδου
Λειτουργικότητας του Παιδιού Σύμφωνα με τα
Φυσιολογικά Στάδια Ανάπτυξης

Φύλλο Απαντήσεων

Όνοματεπώνυμο παιδιού:
Ημερομηνία Γέννησης:
Ημερομηνία Εξέτασης:
Χρονολογική Ηλικία:
Διάγνωση:

Θεραπευτές ~

Συμπληρώνω με √ = κατάκτηση όλων, 0 = κατάκτηση, X = μη κατάκτηση

Ηλικία: 0-1 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής :
1 2 3
Παιχνίδι: 1
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 1-2 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1 2 3
Ψυχοκοινωνική: 1
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
Παιχνίδι: 1
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 2-3 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1
Έκφραση 1 2 3 4
Ψυχοκοινωνική: 1 2 3
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι:
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1 2
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 3-4 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2 3
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3 4
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 4-5 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4
Λεπτή 1 2
Γνωστική: 1 2 3 4
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1 2 3
Ψυχοκοινωνική : 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2
Παιχνίδι:
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 5-6 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2
Λεπτή 1 2
Γνωστική: 1 2 3 4
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1 2 3 4
Ψυχοκοινωνική : 1 2 3
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3 4
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 6-7 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1
Έκφραση 1 2
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3 4 5
Παιχνίδι: 1
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1 2
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 7-8 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4 5 6
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2 3
Έκφραση 1
Ψυχοκοινωνική: 1
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής: 1
Παιχνίδι: 1 2 3
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1 2 3
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 8-9 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή
Γνωστική: 1 2 3
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2
Έκφραση
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 9-10 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1
Λεπτή 1
Γνωστική:
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1 2
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής: 1 2
Παιχνίδι: 1 2 3 4
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1 2
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 10-11 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4 5
Λεπτή 1 2 3
Γνωστική: 1 2 3 4
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1
Έκφραση 1 2 3
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2
Παιχνίδι: 1 2 3
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 11-12 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή 1 2 3 4
Γνωστική: 1 2
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1
Έκφραση 1
Ψυχοκοινωνική:
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή): 1
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 12-14 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4 5 6
Λεπτή 1 2 3 4
Γνωστική: 1 2 3 4 5
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1
Έκφραση 1 2
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι: 1 2 3
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3 4
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 14-16 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2 3
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2
Έκφραση 1 2
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 16-18 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3 4 5 6 7
Λεπτή 1 2 3
Γνωστική: 1 2 3 4
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2
Έκφραση 1 2 3 4
Ψυχοκοινωνική: 1
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι: 1 2
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3 4 5
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 18-20 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1
Λεπτή 1 2
Γνωστική: 1 2 3 4 5
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2 3
Έκφραση 1 2 3 4
Ψυχοκοινωνική: 1 2
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3 4
Παιχνίδι: 1
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 20-22 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2
Λεπτή 1
Γνωστική: 1 2 3
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου
Έκφραση 1 2
Ψυχοκοινωνική:
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2
Παιχνίδι: 1
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 22-24 μήνες
Κινητικότητα:
Αδρή 1 2 3
Λεπτή 1 2 3
Γνωστική: 1 2 3 4 5
Γλωσσική:
Αντίληψη Λόγου 1 2
Έκφραση 1 2 3 4 5
Ψυχοκοινωνική: 1 2 3 4 5 6
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:
1 2 3
Παιχνίδι:
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):
1 2 3 4
ΣΧΟΛΙΑ:

Ηλικία: 24-30 μήνες					
Κινητικότητα:					
Αδρή	1	2	3	4	
Λεπτή	1	2	3	4	5 6
Γνωστική:	1	2			
Γλωσσική:					
Αντίληψη Λόγου	1				
Έκφραση	1	2	3	4	5 6 7
Ψυχοκοινωνική:	1	2	3	4	5
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:					
1	2	3	4		
Παιχνίδι: 1					
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):					
1					
ΣΧΟΛΙΑ:					

Ηλικία: 30-36 μήνες					
Κινητικότητα:					
Αδρή	1	2	3	4	5
Λεπτή	1	2	3	4	
Γνωστική:	1	2			
Γλωσσική:					
Αντίληψη Λόγου	1				
Έκφραση	1	2	3	4	5 6
Ψυχοκοινωνική:	1	2	3	4	
Δεξιότητες Καθημερινής Ζωής:					
1	2	3	4	5	6
Παιχνίδι: 1					
Άλλα(Μίμηση-Κοινή Προσοχή):					
1	2				
ΣΧΟΛΙΑ:					

